

**T.C
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**KENTSEL DONATI ELEMANLARININ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ: “RİZE ÖRNEĞİ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAZİME EKİNCİ

**Danışman
Doç. Dr. Hilal SURAT**

ARTVİN-2022

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin oruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kentsel Donatı Elemanlarının Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi: Rize rneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Hilal SURAT’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 22/09/2022

Nazime EKİNCİ

İmza

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KENTSEL DONATI ELEMANLARININ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ: “RİZE ÖRNEĞİ”

Nazime EKİNCİ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 13/09/2022

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 22/09/2022

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hilal SURAT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Aslıhan ESRİNGÜ

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Emine TARAKCİ EREN

ONAY:

Bu Yüksek Lisans Tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 22/09/2022 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu’nun .../.../..... tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

.../.../.....
Prof. Dr. Hüseyin PEKER
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Kentsel Donatı Elemanlarının Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi: Rize Örneği” konusunda yapılan bu çalışma; Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Çalışmalarımı yönlendiren, araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyerek katkıda bulunan danışman hocam sayın Doç. Dr. Hilal SURAT’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yol göstericiliğiyle bana destek olan hocam Prof.Dr. Turan YÜKSEK, Murat DEMİR ve Artvin Çoruh Üniversitesi'nde yüksek öğrenimime katkı sağlayan değerli hocalarıma teşekkür ederim. Tez jürisinde görev alarak değerli katkılarını sunan sayın Prof. Dr. Aslıhan ESRİNGÜ ve Doç. Dr. Emine TARAKCİ EREN’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın her aşamasında yanımda olan, katkılarını sunan ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, benimle birlikte her türlü zorluğa göğüs geren, her türlü emek ve özveride bulunan, varlıklarıyla bana her zaman güç veren sevgili annem Sevim EKİNCİ, babam Abdurrahim EKİNCİ ve kardeşlerim Yakupcan EKİNCİ ile Erva EKİNCİ’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nazime EKİNCİ

Artvin - 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ BEYANNAMESİ.....	I
JÜRİ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özetleri	3
2 KURAMSAL TEMELLER.....	12
2.1 Kent Tanımı.....	12
2.2 Kimlik Tanımı	15
2.3. Kentsel Kimlik Bileşenleri.....	19
2.3.1. Fiziksel Bileşenler	20
2.3.1.1. Doğal Çevre Kimlik Bileşenleri.....	20
2.3.1.2. Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri	25
2.3.1.2.1. Yerleşim Ölçeğinde Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri	25
2.3.1.2.2. Donatı Ölçeğinde Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri.....	29
2.3.2. Sosyal Bileşenler	30
2.3.2.1. Sosyo-kültürel Yapı	30
2.3.2.2. Sosyo-ekonomik Yapı.....	32
2.3.2.2.1. Kentin İşlevsel Özellikleri	32
2.4. Kentsel Mekan	33
2.4.1. Kentsel Mekan Tercihlerini Etkileyen Faktörler.....	35
2.5. Meydan.....	36
2.6. Kent Meydanı.....	36

2.7. Kent Meydanı İle Kent Kimliği İlişkisi	37
3 KENTSEL DONATI ELEMANLARI	39
3.1. Kentsel Donatı Elemanlarının Tarihsel Gelişimi	40
3.2. Kentsel Donatı Elemanlarının Sahip Olması Gereken Özellikler.....	45
3.3. Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması	46
3.3.1. İşlevlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları	46
3.3.2. Türlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları	46
3.3.3. Altyapıya Bağlı Olup Olmamasına Göre Kentsel Donatı Elemanları	48
3.3.4. Kullanım Türlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları	48
3.3.4.1. Geçici Kullanım	48
3.3.4.2. Sürekli Kullanım	48
3.3.4.3. İşlevsel Kullanım	49
3.3.4.4. Yan Kullanımlar.....	49
3.4. Kentsel Donatı Elemanlarının Tasarım İlkeleri	49
3.4.1. İşlevsellik	51
3.4.2. Estetik.....	52
3.4.3. Biçim.....	53
3.4.4. Malzeme.....	54
3.4.5. Renk	55
3.4.6. Doku.....	57
3.4.7. Algılanabilirlik	58
3.5. Kentsel Donatı Elemanları İle Kent Kimliği İlişkisi	59
3.6. Kentsel Donatı Tercihlerini Etkileyen Faktörler.....	61
4 MATERYAL ve YÖNTEM.....	63
4.1 Materyal.....	63
4.2 Yöntem	63
5 BULGULAR ve TARTIŞMA.....	69
5.1. Çalışma Alanı Bulguları.....	69
5.1.1. Kuyumcular Sokağı Bulguları (Tarihi Rize Çarşısı).....	70
5.1.2. Ana Cadde Bulguları (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.).....	72
5.1.3. Rize Meydanı Bulguları (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı).....	73
5.1.4. Rize Meydan Parkı Bulguları (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı).....	75

5.2. Çalışma Alanı Genel Özellikleri	76
5.2.1. Coğrafi konum	76
5.2.2. İklim	77
5.2.3. Jeolojik Yapı	78
5.2.4. Bitki Örtüsü	79
5.2.5. Topografya	80
5.2.6. Hidrolojik yapı	81
5.2.7. Rize Kentinin Tarihsel Gelişimi	81
5.2.8. Sosyo-ekonomik Yapı	83
5.2.9. Kentsel Yerleşim Özellikleri	85
5.3. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	86
5.4. Anket Yapılan Kişilerin Bireysel Özellikleri	86
5.5. Ankete Katılan Kişilerin Rize Kent Merkezi ve Örnekleme Alanları İle İlgili Görüşleri	87
5.6. Ankete Katılan Kişilerin Örnekleme Alanlarındaki Kentsel Donatı Elemanları İle İlgili Görüşleri	91
6 TARTIŞMA ve SONUÇ	95
7 ÖNERİLER	100
KAYNAKLAR	108
EK-1. ANKET FORMU	118
ÖZGEÇMİŞ	123

ÖZET

KENTSEL DONATI ELEMANLARININ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: “RİZE ÖRNEĞİ”

Çalışmada Rize kent merkezinde bulunan örnek alanlarındaki kentsel donatı elemanlarının (Oturma elemanları, üst örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, bitki kasaları, işaret ve bilgi levhaları, su öğeleri, toplu taşıma durakları, sanatsal objeler) kent kimliğine etkisi ve yeterlilik düzeyi araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma alanı içerisindeki kentsel donatı elemanları tespit edilip fotoğrafları çekilmiştir. Bu donatı elemanları hakkında halkın görüşlerini almak, değerlendirmek ve yeterlilik düzeylerini belirlemek üzere anket soruları oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında örnek alanlardaki donatı elemanlarının yeterlilik düzeyini belirlemek amacıyla yapılan anket çalışması sonucunda; oturma elemanlarının, bitki kasalarının, örtü elemanlarının, su öğelerinin, sanatsal objelerin var oldukları ve kısmen yeterli oldukları tespit edilmiştir. Fakat bu alanlarda yeterli düzeyde bitki varlığının olmadığı, büfelerin, durak ünitelerinin, sınırlandırma elemanlarının, çöp kutularının, işaret/bilgi levhalarının ve aydınlatma elemanlarının var oldukları ama yeterli olmadıkları anket sonuçlarına göre tespit edilmiştir. Kuyumcular Sokağındaki aydınlatma elemanlarının yetersiz olduğu ve döşeme malzemelerinin bakımsız olduğu sonucuna varılmıştır. Ana cadde üzerindeki binaların dış cephelerinin kentin kimliğine yakışmadığı ve iyileştirilme yapılmasının gerekli olduğu tespit edilmiştir. Rize meydanında ise sert zemin miktarının fazla olduğu, mevcutta bulunan bitki kasalarının yeterli olmadığı ve kent kimliğini yansıtan donatı elemanlarının bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışma alanları içinde sadece meydan parkındaki donatı elemanlarının ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda bir arada bulunan donatıların malzeme bakımından bütünleyici olmadıkları ve çevreleriyle uyumlu olmadıkları için karmaşaya neden oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Donatı Elemanları, Kent Kimliği, Rize Kent Merkezi, Rize.

SUMMARY

DETERMINATION OF QUALIFICATION LEVELS OF URBAN EQUIPMENT ELEMENTS: “THE CASE OF RİZE”

In this study, it was aimed to investigate the effect and adequacy level of the urban reinforcement elements (seating elements, top covering elements, lighting elements, garbage cans, plant crates, signs and information plates, water elements, public transportation stops, artistic objects) in the sample areas in the city center of Rize on the city identity. For this purpose, the urban reinforcement elements within the working area were identified and photographed. Survey questions have been created to obtain and evaluate the opinions of the public about these reinforcement elements and to determine their level of competence. As a result of the survey conducted to determine the adequacy level of the reinforcement elements in the sample areas within the scope of the study; It was determined that the seating elements, plant crates, cover elements, water elements, artistic objects existed and were partially sufficient. However, according to the results of the survey, it was determined that there was not enough plant presence in these areas, buffets, stall units, limitation elements, garbage cans, sign / information signs and lighting elements existed but were not sufficient. It was concluded that the lighting elements on the Jewelers Street were insufficient, and the flooring materials were in poor care. It was determined that the exterior facades of the buildings on the main street did not suit the identity of the city and that improvement was necessary. In Rize Square, it was concluded that the amount of hard ground was high, the existing plant crates were not sufficient and there were no reinforcement elements reflecting the identity of the city. Within the working areas, it was determined that only the reinforcement elements in the square park were at a level that could meet the need. At the same time, it has been determined that the reinforcements found together cause confusion because they are not complementary in terms of material and are not compatible with their environment.

Keywords: Urban Reinforcement Elements, City Identity, Rize City Center, Rize.

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Çalışmada kullanılan 5 Seçenekli Ölçüm Sistemi	67
Tablo 2. Rize ili ortalama iklim verileri.....	78
Tablo 3. Ankete katılanların demografik durumları	87

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Kentsel kimlik bileşenleri tablosu	18
Şekil 2. Konya'dan görünüm	19
Şekil 3. Mardin'den görünüm	19
Şekil 4. Bodrum'dan görünüm.....	21
Şekil 5. Pamukkale travertenleri	22
Şekil 6. Sağlam kayalıklar üzerindeki Manhattan gökdelenleri.....	22
Şekil 7. Kentsel yerleşimin beş ana bileşeni	24
Şekil 8. Taksim Meydanı / İstanbul	25
Şekil 9. Pizza Kulesi /İtalya	26
Şekil 10. Eiffel Kulesi /Paris	26
Şekil 11. Kırmızı telefon kulüpleri ve kırmızı çift katlı otobüsler /Londra	27
Şekil 12. Kentsel mekân türleri.....	32
Şekil 13. Kentsel Donatı Elemanları	37
Şekil 14. Roma döneminde yollara dikilen, yolun yönünü gösteren “Mil Taşı”	39
Şekil 15. İngiltere’de kullanılan gaz lambaları	41
Şekil 16. İşlevsel ve kullanışlı kentsel donatı elemanı.....	49
Şekil 17. Estetik kentsel donatı elemanı	50
Şekil 18. Özgün geometrik biçimlerde tasarlanmış kentsel donatı elemanı	52
Şekil 19. Ahşap, taş, demir vb. malzemelerden oluşan kentsel donatı elemanı.....	53
Şekil 20. Renk ile vurgu oluşturan kentsel donatı elemanı	54
Şekil 21. Farklı dokulardan oluşan zemin ve donatı elemanları	56
Şekil 22. Yer döşemesi görünümünde oturma elemanı tasarımı.....	57
Şekil 23. Anket formu bölümleri tablosu.....	63
Şekil 24. Çalışmanın yöntem akış şeması	66
Şekil 25. Çalışma alanı sınırları	68
Şekil 26. Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı), Rize	69
Şekil 27. Ana Cadde, Rize	71

Şekil 28. Rize Meydanı, Rize.....	72
Şekil 29. Meydan Parkı, Rize.....	74
Şekil 30. Rize ili tanıtım haritası.....	75
Şekil 31. Rize ili yüksek kesimlerdeki bitki örtüsü	78
Şekil 32. Rize Merkez ilçesi yükseklik haritası	79
Şekil 33. Osmanlı Dönemi’nde Rize.....	81
Şekil 34. Cumhuriyet Dönemi’nde Rize Meydanı.....	81
Şekil 35. Günümüzde Rize Meydanı	82
Şekil 36. Çay bahçesinden görüntü.....	83
Şekil 37. Rize kentsel yerleşim görünümü.....	84
Şekil 38. Ankete katılanların Rize’nin kentsel karakterine yönelik görüşleri	86
Şekil 39 Ankete katılanların Rize denilince akıllarına ilk gelen yerlere ilişkin görüşleri	87
Şekil 40. Ankete katılanların kent merkezine ulaşma şekilleri	88
Şekil 41. Ankete katılanların kent merkezine geliş amaçları	88
Şekil 42. Kent merkezinde en yoğun kullanılan alanlar	89
Şekil 43. Katılımcıların “Kent merkezindeki alanların açık mekân kullanımında kaldırım işgali düzeyi fazla olan ve yeşil alan miktarı yetersiz olan alanlar” hakkındaki görüşleri	89
Şekil 44. Katılımcıların Örnekleme alanlarındaki donatı elemanlarının yeterlilik durumlarına ilişkin görüşleri.....	90
Şekil 45. Katılımcıların “Kent merkezindeki alanlara ilişkin değerlendirmeleri.....	91
Şekil 46. Katılımcıların “Kent merkezindeki donatı elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri	92
Şekil 47. Katılımcıların “Kent merkezindeki donatı elemanlarını beğenilerine ilişkin değerlendirmeleri	93
Şekil 48. Çalışma alanlarında bulunan oturma birimleri	99
Şekil 49. Çalışma alanlarında bulunan aydınlatma elemanları	100
Şekil 50. Çalışma alanlarında bulunan çöp kutuları.....	101
Şekil 51. Ana cadde üzerindeki otobüs durağı ve bilgilendirme levhası	102
Şekil 52. Bina cephesinde bulunan reklam panoları, Kuyumcular Sokağı	102
Şekil 53. Bina cephesinde bulunan reklam panoları, Ana Cadde	103
Şekil 54. Zemin kaplaması, Rize Meydanı	103

Şekil 55. Zemin kaplaması, Rize Meydan Parkı ve Kuyumcular Sokağı	104
Şekil 56. Bina cepheleri, Ana Cadde	104
Şekil 57. Aydınlatma elemanları, Ana Cadde	105
Şekil 58. Rize Meydanı ve bitki kasaları	106

1 GİRİŞ

Kent merkezi içinde bulunan meydanlar ile meydanların uzantılarıyla bütünleşen yollar ve binalar arasında kalan sokaklar ile onların bütünde oluşturduğu kentler kimlikleri olan mekânlardır. Bir insanı oluşturan bütündeki tüm özellikler o insanın kimliğini nasıl ortaya koyabiliyorsa, kentlerin içerisinde bulunan mekânların taşıdıkları tüm özellikler de o kentin kimliğini ortaya koymaktadır.

Bir kentin kimliği; o kentin geçmişten gelen izlerini yansıtan tarihini, kültürünü, coğrafi ve topografik özelliklerini, içinde yaşayan canlıları ve kuşaktan kuşağa geçen medeniyetlerini ortaya koyan, her kesimin birbirinden ayrılan özelliklerini gösteren, kentin yansımalarından oluşan ve kentin en önemli özelliklerini ortaya koyan kentsel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Seydioğulları, 2018).

Kentsel mekânlar ise; insanların hayat tarzlarını ele alarak mekân içerisinde bulunan kullanıcıların hem birbirleriyle hem de çevreleriyle olan etkileşimlerini büsbütün işlemesiyle ortaya çıkar. Bu mekânların öncelikli olanları ise; kent meydanları ve açık yeşil park alanlarıdır. Bu alanlar insanlara, kendilerini daha iyi ifade edebilme ve sosyal iletişim becerilerini geliştirmesi bağlamında katkı sağlayan ortamlardır (Gürel, 2018). Meydanlar ve onlarla bütünleşen kentsel mekânlar, sokaklar, caddeler; kent içi kullanıcı etkileşimini arttırarak insanların sosyal aktivite ve kültürel etkileşimlerini her geçen gün daha da çoğaltan mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze kadar geçen zaman içerisinde kentlerin yaşamış olduğu doğal ve kültürel olaylarıyla birçok değişim ve gelişim meydana gelmiştir. Bu değişimler doğrultusunda kent içi açık alanlar, meydanlar, cadde veya sokaklar; o kentin kültürüne ve yaşayış biçimine bağlı olarak farklı karakteristik özellikleriyle kimliklerini ortaya koyan önemli dış mekânlar olarak sürekli karşımıza çıkmışlardır (Kır, 2009).

Bu mekânların bir parçası olan ve kenti daha yaşanabilir, algılanabilir kılan kentsel donatı elemanları; hem kullanıcıları açısından hem kent açısından hem de içinde

bulundukları mekânı tanımlama açısından önemli birer kentsel kimlik ögesi olarak değerlendirilmektedir. İnsanlar bakımından kentsel donatı elemanları, kent ile bir bütün oluşturarak kullanıcı ve mekânla arasında dil bütünlüğü kuran önemli bir kentsel kimlik aracıdır. Bundan dolayı kentsel donatı elemanlarının kimliği yansıtacak ve bulundukları kentsel mekânlarla hatasız uyum içerisinde olmalarını sağlayacak bazı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır (Bayraktar ve ark., 2008).

Yapılan çalışmaların incelenmesi doğrultusunda, özellikle kentin fiziksel yapısını, kimliğini ve daha yaşanılabilir bir mekana olanak sağlayarak bulunduğu mekana anlam katan, mekanın görüntüsünü etkileyen faktörlerden biri olan kentsel donatı elemanları ile bu donatı elemanlarının alan içerisinde ve kullanımında yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi konusundaki eksikliklerin çözümlenebilmesi için daha ciddi ve kapsamlı çalışmaların yapılması, farklı yaklaşımların oluşturduğu çalışmaların olması gerekmektedir.

Kent ve kentsel mekanların büyümesi doğrultusunda kentsel donatı elemanlarının gelişen çağa uyum sağlama süresinde artan görsel uyumsuzluklarıyla ya da genel ifadeyle kentsel peyzajdaki bozulmalar nedeniyle donatı elemanlarının kimlik, anlam yaratma ve yeterlilik kavramları günümüzün temel konuları haline gelmiştir (Aksu, 1998).

Gürel (2018), kentsel donatı elemanlarının kent kimliğine katkısına ilişkin yaptığı çalışmada; zamanla kentlerin nasıl kimliklerini kaybettiklerine ve en önemli rolü kentsel donatı elemanlarının üstlendiklerine değinmektedir. Bu kapsamda kentsel donatı elemanlarının sadece kimlik unsurları doğrultusunda değerlendirilmesi yapılarak saha araştırması üzerinden sorgulanmıştır.

Bu bağlamda bu tez çalışmada amaç; kent ve kentlerin en önemli parçaları olan meydan ve sokak bütünlüğü içerisinde bulunan kentsel donatı elemanlarının yeterlilik düzeylerini ve kent kimliği ile ilişkisini ortaya koyabilmek amacıyla kent, meydan, kentsel mekân ve kimlik kavramlarının sistematik olarak ele alınmasıdır.

İhtiyaç duyulan yaklaşımlar irdelenmiş olup tek bir yaklaşımla yapılacak olan araştırmanın yeterli olmayacağı kanısına varılmıştır. Bu bağlamda hem yerinde saha

alışmaları yapılmasıyla kentsel donatı elemanlarının incelenmesi hem de anket çalışmaları yapılmasıyla araştırma alanındaki eksiklikler doğrultusunda donatı elemanlarının yeterlilikleri ve kimliği yansıtan unsurların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Anket alışmasıyla; Rize kent merkezinde (meydan ve sokaklarda) bulunan kentsel donatı elemanlarının (Oturma elemanları, üst örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, iek kasaları, işaret ve bilgi levhaları, su ögeleri, toplu taşıma durakları, sanatsal objeler) yeterlilik düzeylerini belirlemek ve bu donatı elemanlarının Rize kent kimliğini yansıtıp yansıtmadığını araştırmak amaçlanmıştır.

Bu amaçla çalışma alanı içerisindeki kentsel donatı elemanları tespit edilip fotoğrafları çekilmiştir. Bu donatı elemanlarının kent kimliğine katkılarını ve yeterlilik düzeylerini belirleyebilmek için anket, soru kalıpları ve konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalar incelenmiş olup anket formu hazırlanmıştır. Bu kapsamda, Rize kent merkezinde bulunan donatı elemanları ile ilgili halkın görüşlerini almak ve değerlendirmek amacı ile anket soruları oluşturularak kullanıcılara sunulmuştur.

Anket bulguları doğrultusunda ise; araştırma alanında var olan kentsel donatı elemanlarının yeterliliklerinin incelenmesi, kimlik karakterlerinin benimsenmesi ve bunların karşılaştırılması öngörölmüştür. Aynı zamanda araştırma alanımızın gelecekte nasıl daha iyi bir kimliksel şehir karakterine bürünmesi ile kimliğin ön plana alınması hususunda önerilerde bulunulmuştur.

1.1 Literatür Özetleri

Kent kimliği ve kentsel donatı elemanları ile ilgili yapılmış çalışmalar aşağıdaki biçimde özetlenmeye çalışılmıştır.

Lynch (1960), “The Image of The City” adlı kitabında bir kenti diğer bütün kentlerden ayıran özellikleri, kentin okunaklılığı ve imgelenebilirliği kavramlarını ön plana alan çalışma ortaya koymuştur. Lynch bu çalışmasında kentsel imge kavramının kentsel kimliğin ortaya çıkmasında önemli bir kavram olduğunu öne sürmüştür. Kentlerin görşelliğinin önemini ve kent görünümünün değiştirebilirliğini incelemek amacıyla, kente özgü bir karakter kazandırabilmenin büyük bir tasarımsal sorun haline geldiğini

belirtmiştir. Bu sorun doğrultusunda Boston, Jersey City ve Los Angeles'ta yaptığı çalışma ile kentlerin izlenimlerini, görsel formunu bulmayı hedeflemiştir. Kentin geneline bakıldığında okunaklılık kavramının o kenti ortaya koyan en önemli unsur olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda bir kenti yeniden nasıl daha iyi bir tasarımla düzenleyebileceği ve nasıl yeni bir tasarım ortaya konulabileceği sorununa dikkat çekmiştir. Çalışmasında mekan gözlemleri yapılmış ve imgelerin anlamlı olarak kağıt üzerine aktararak zihinsel haritaları oluşturulmuştur. Bu bağlamda yollar, sınırlar, odak noktaları, bölgeler ve işaretler olarak şehri beş fiziksel başlık altında incelemiştir.

Yeung ve Savage (1996) ise Lynch'in (1960) savunduğu teorisi doğrultusunda Singapur Orchid Caddesi'nde okunaklılık kavramı üzerinde durarak, kentlilerin algısını ölçmeye yönelik çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada yöntem olarak anket sorularından, görüşmelerden ve zihin haritalarından faydalanmışlardır. Belirlenen mekanın okunaklılığının hangi boyutta olduğu, kimler tarafından daha iyi algılanarak okunaklı olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak ise bu kentte yaşayan kullanıcıların algısı kapsamında Orchid Caddesi'nin okunaklı bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.

Nasar (1997) ise Lynch'in (1960) savunmuş olduğu kent içi okunaklılık ve imgelenebilirlik kavramları doğrultusunda kentlerin genel görünümünün planlama kapsamında yeterli olmayacağını belirtmiştir. Bu bağlamda çevresel algının da değerlendirilmesinin gerekli olduğunu ileri sürmüştür.

Çöl (1998), yaptığı çalışmasında çıkış noktası olarak “Her kentin bir kimliği vardır” bakışı doğrultusunda kent kimliğini tanımlamaya ve kimliğin oluşmasında etkili olan kentsel kimlik bileşenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda kimliğin uluslararası ölçüsünü ele alarak günümüz Türk kentleriyle kıyaslamıştır. Ardından örnek alan olarak İzmir ve Eskişehir kentlerini seçmiş ve bu kentlerdeki geleneksel kent dokusunu yansıtan kimlik unsurlarını bu kentler üzerinden detaylı olarak inceleyerek açıklamaya çalışmıştır. Çalışmanın sonunda ise kentlerin kimliklerini koruyan ve bu kimliklerin yok olmasını önleyen bir yaklaşım şekli önermiştir. Bu yaklaşım şekli doğrultusunda ülkemizde aynı kimlik önemine sahip kentler ile kimliğiyle adını

bütünleştiren kentleri oluşturmak amacıyla belli başlı hususların olduğu belirtilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Chiesura (2004), çalışmasında kentsel alanlarda insanların yaşamını kolaylaştıran, mekana işlevsellik, özgünlük ve estetik katan, mekanla özgünleşen mekanı tamamlayıcı özelliklere sahip farklı form ve yapılarda kullanılan donatı elemanlarını doğru bir şekilde kullanmak ve tasarlamak en az yeni bir mekan yaratmak kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Deniz (2004), “Konya’da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Konya kent kimliği üzerinde yapılan çalışmada amaç; Konya ilinin kent kimliğinin nasıl daha iyi geliştirilmesi sorusuna cevap aranması ve bu kapsamda neler yapılması gerektiğidir. Bu bağlamda incelenmek üzere Konya kent merkezinde bulunan üç mahalle (Hacı Şaban Mahallesi, Ferit Paşa Mahallesi ve Piri Mehmet Paşa Mahallesi) seçilerek değerlendirilmiştir. Seçilen bu alanlarda ilk olarak görsel analizler yapılarak bu alanlar saha araştırması kapsamında yapay çevre kimlik bileşenleri üzerinden incelenmiştir. Ardından bu mahallelerdeki kullanıcılardan toplam 384 kişi ile görüşülerek anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasındaki sorular SPSS 11.0 programında ve buna ek olarak içerik çözümleme tekniği ile çözümlenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular belirlenen üç mahalle kapsamında değerlendirilerek Konya kentinde gelecekte yapılacak ve yapılması öngörülen planlar doğrultusunda kentsel kimlik ile kent imgesi üzerine öneriler sunulmuştur.

Siu (2005), yaptığı çalışmasında kentsel donatı elemanlarının kentlinin kültürel yapısını yansıtan birer obje olarak ele alınmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmada donatı elemanları tasarlanırken kullanıcıların farklı gereksinimlerinin dikkate alınmasının yanı sıra toplumun kültürel, sosyal ve ideolojik yapısının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Göncü (2007), kent kimliği üzerine ilişkin yapmış olduğu çalışmasında, kentlerin içerisinde bulunan kentsel elemanlarının kent kimliği ile ilgili etkilerini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda incelenecek olan mekanı Beyoğlu-İstiklal Caddesi olarak

seçmiştir. Bu caddenin tarihi gelişimini araştırarak gelişim ve değişimini, mevcut kent mobilyalarını fotoğraflarla belirtmiştir. Ardından anket çalışması yapılarak Cadde üzerinde bulunan kent mobilyalarının kullanıcı istek ve memnuniyetlerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Sonuç kısmında ise ulaşılan veriler göz önüne alınarak kapsamlı olarak değerlendirme yapılmış olup karşılaşılan sorunlara yönelik öneriler getirilmiştir.

İlgar (2008), çalışmasında kent içindeki değişimlerin kimlik üzerinden incelemesini yapmıştır. Kimlik öğelerinin zamansal değişimlerini ve kent kimliğini ele almıştır. Bu değişimlerin özellikle mimarlar ve mimarlık öğrencileri bakımından değerlendirmesini yapmıştır. Tüm bu değerlendirmeleri Eskişehir örneği üzerinden sorgulamıştır. Bu bağlamda çalışmaya ait deneysel araştırmaların incelenmesini ve analiz edilmesini amaçlamıştır. Bunları, mimarlar ve mimarlık öğrencileri anketler doğrultusunda belirlemeye çalışmışlardır. Yapılan anket sonucunda Eskişehir kentini tanımlayan kimlik unsurlarını, kentsel imge sonuçlarını ve mimarların kentsel kimlik üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik çalışmıştır. Sonuç olarak, anket verilerini SPSS programında yorumlamış ve bulgular doğrultusunda kentlerdeki toplumsal değişim ile kentsel değişimleri birlikte değerlendirerek; kent kimliğinin korunup yok olmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Kır (2009), çalışmasındaki çıkış noktasını; plansız kentleşmenin sonuçları olan aynılaşıma ve kimliğini kaybeden kentlerdeki meydanların, kent kimliğine ne tür etkilerinin olabileceği fikri ortaya çıkarmıştır. Yapılan çalışma doğrultusunda kentlerde en çok kullanılan alanlar içindeki meydanların kent kimliği üzerindeki etkilerini araştırmak suretiyle İzmir kentini örnek olarak incelemiştir. Bu kapsamda çalışma alanı olarak İzmir ilinin Konak ilçesindeki kamusal dış mekanlardaki Konak Meydanı, Gündoğdu Meydanı, Cumhuriyet Basmane- Montrö -Lozan Meydanları'nı seçmiştir. Seçilen alanların tarihi gelişim verileri doğrultusunda bu alanların kimlik bileşenlerini inceleyerek İzmir kentinin genel olarak sahip olduğu kentsel kimlik bileşenlerini ve bu bileşenlerin İzmir kent kimliği üzerindeki katkılarını ortaya koymaya çalışmıştır. Sonuç olarak; belirlenen bu meydanların kent kimliğine etkileri belirtilmiştir.

Dascalu, (2011), çalışmasında çeşitli malzemelerden üretilen kentsel donatı elemanları kullanıcıya eğlence, hoş, dinamik veya dinlendirici bir atmosfer sağlayarak konforlu kentsel mekanların elde edildiğini belirtmiştir. Bu mekanları oluşturabilmek amacıyla, fiziksel özellikleri belli standartlara uygun, fonksiyonel olan, tasarımları estetik ve özgün olan, taşınabilir, bakımı kolay, monte edilebilir ve yedek parçaları bulunabilen, sağlam ve vandalizme karşı dayanıklı kentin modern yapısına uygun donatı elemanlarının kullanılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Erdoğan ve ark., (2011), Antalya ilinin Konyaaltı ilçesindeki parklarda kullanılan kentsel donatı malzemelerinin, kullanıcı memnuniyetini belirlemek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışması sonuçları ışığında kentsel donatı malzemelerinin parklar üzerindeki hem olumlu hem olumsuz tüm katkıları belirlenmeye çalışılmıştır. Ardından donatıların daha iyi duruma getirilmesi hususunda öneriler getirilmiştir.

Yıldırım (2011); Antalya ilinde bulunan parklardaki donatı türleri incelenmiş olup Antalya'nın başka farklı bölgelerindeki parklarda bulunan donatıların kullanıcılar tarafından beğenilerini ortaya çıkarılarak bu donatılarla bağlantılı olan sorunlar belirlenmiştir. Aynı zamanda mevcut eksiklikler de bu doğrultuda belirlenmeye çalışmıştır.

Bayramoğlu ve Özdemir (2012), kentsel donatı elemanlarının kent kimliği üzerindeki etkileri kapsamında yaptığı çalışmasında; Trabzon kent merkezinde bulunan donatı elemanlarının kullanım fonksiyonlarını, tasarım kriterlerini ve kent kimliğini yansıtır yansıtmadığını incelemeyi hedeflemişlerdir. Bu kapsamda çalışma alanı olarak Trabzon kent merkezinde bulunan ve yoğun bir kullanıcı kitlesi olan Uzun Sokak'ı seçmişlerdir. Sokak üzerinde bulunan kentsel donatı elemanları ile bu elemanların tasarım ve kimlik boyutlarını peyzaj mimarlığı bakış açısıyla belirlemeye çalışmışlardır. Buna ek olarak incelenen alan doğrultusunda yer ve seçim kararları hakkında belirlenen sorunları, eksiklikleri ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu bağlamda donatı elemanlarının kullanıcı memnuniyetleri ile görüşlerini belirlemek için rastgele anket çalışması yapmışlar ve bunlardan ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda kent içi kullanılan donatı elemanlarının

kentle olan ilişkisi, önemi ve taşıdıkları anlamların neler olduğunu belirleyerek çeşitli öneriler sunmuşlardır.

Buehler (2012), yaptığı çalışmasında bir topluma ait sosyo-kültürel yapı doğrultusunda doğal, estetik ve psikolojik gereksinimlerinin ortaya konduğu daha düzenli ve sağlıklı mekanlar tasarlayabilmek için mekanların sürdürülebilir kullanımını tasarlamamanın temel amaç olarak ele alınması gerekliliğini vurgularken, bu amacı gerçekleştirmek için gereksinimlerin karşılandığı, çevresiyle uyumlu kentsel donatı elemanlarını kullanmanın önemini belirtmiştir.

Çelik, (2013), çalışmasını İstanbul ilinin Esenyurt ilçe merkezinde bulunan parklar ve yeşil alanlardaki donatı birimlerinin yapılan peyzaj uygulamaları açısından irdelenmesi amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında kentsel donatı birimleri ile yapısal peyzaj üzerine birçok farklı kaynaktan bilgiler elde edilip sunulmuştur. Ardından ise yapısal peyzaj ve kentsel donatı birimlerine örnek olacak olan Esenyurt İlçesinin temel yapısı incelenmiş, alan ve yapı fotoğrafları çekilmiş ve yüzyüze görüşmelerle belirlemeler yapılmıştır. Sonuç kısmında ise yapısal peyzaj ve kentsel donatı birimlerinin kullanışlılığı ile ilgili hem olumlu hem olumsuz yanları hakkında öneriler getirilmiştir.

Çoban, (2013), kent mobilyalarının hem mekana olan etkilerini hem de kullanıcılar üzerindeki etkilerini saptamak amacıyla Düzce kent merkezi içerisinde bulunan kent mobilyalarının bulundukları konumları ve bu konumların yansıttığı etkileri, özellikleri, ihtiyaç olma durumları ile mobilyaların eksikliklerini açıklamıştır. Çalışmada yöntem olarak anket tekniği kullanılmıştır. Kent mobilyaları ile onların mekanlar arasındaki etkileşimleri üzerine durulmuştur. Elde edilen veriler ışığında belli başlı sonuçlar ortaya çıkarılıp öneriler sunulmuştur. Aynı zamanda kentsel mobilyaların tarihi ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak tasarlanması, kullanım mekanları ve bu mekanların genel yapısı dikkat edilerek planlanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Sağlık ve ark., (2014), araştırmasında kentsel donatı elemanlarının peyzaj mimarlığı üzerine değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla fotoğraflar çekilerek belli basil

sınıflandırmalar yapılarak Çanakkale il merkezi içerisinde kullanılan “donatı elemanları” kendi içlerinde gruplandırılmıştır. Ek olarak gözlemler doğrultusunda yerinde mekan analizleri yapılmıştır. Bunun sonucunda kentsel donatı elemanları estetik ve işlevsel bakımından irdelenmiştir. Sonuç kısmında ise veriler değerlendirilip iyileştirilmesine özgü öneriler geliştirilmiştir.

Güner (2015), yaptığı çalışmada kent kimliği ve kent mobilyaları üzerinde durmuştur. Kent mobilyalarının işlev ve öneminden bahsetmiştir. Bu bağlamda kent mobilyaları, mekan ve kent kavramlarının literatür taramalarını yaparak aralarındaki ilişkilere değinmiştir. İnceleme alanı olarak Sultanahmet Meydanı’nı seçmiştir. Ardından saha araştırması yaparak bu alan üzerinde ve çevresinde bulunan kent mobilyalarını gözlemleyerek fotoğraflamıştır. Bu doğrultuda kent ve kent mobilyalarının ilişkisini inceleyerek kent mobilyalarının tasarımı ile mekana uyumlarını Sultanahmet ve çevresi bakımından ele almıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, kent ve mekanın tarihi, kültürü ile aralarındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Sonuç olarak ise, Sultanahmet Meydanı ve çevresindeki kent mobilyalarının tasarlanması ve uygulanması hakkında öneriler sunulmuştur.

Bekar ve ark., (2017), Trabzon Beşirli Kıyı kesiminde yer alan parklarda ve yürüyüş yollarındaki kentsel donatı birimlerinin kullanıcılar üzerindeki memnuniyet düzeylerini, anket tekniği ile tespit etmeye çalışmışlardır. Anket sonuçlarının ölçülmesinde SPSS istatistik programı üzerinden analizler yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre kentsel donatı elemanlarının kullanıcı fikirleri ile ilgili katkıları belirlenmeye çalışılarak öneriler getirilmiştir.

Gürel (2018), kentsel donatı elemanlarının kent kimliğine katkısına ilişkin yaptığı çalışmada; zamanla kentlerin nasıl kimliklerini kaybettiklerine ve bu bağlamda en önemli rolü kentsel donatı elemanlarının üstlendiklerine değinmektedir. Yaptığı araştırmasında çalışma alanı olarak Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan Artvin ilinin “Hopa” ilçesini incelemiştir. Bu doğrultuda Hopa kent merkezinde bulunan kentsel donatı elemanlarının kent kimliğine olan yansımalarını inceleyip kimliğin donatılar üzerindeki etkilerini sorgulamıştır. Çalışma kapsamında yöntem olarak literatür taraması

ve ardından Hopa ilçesinde saha araştırmasını yaparak burada bulunan donatı elemanlarını incelemiştir. Bu bağlamda kentsel donatı elemanları yerinde gözlemlenerek fotoğraflanmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda kent mobilyalarının Hopa kent kimliğine katkısı olup olmadığı hususunda değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak, belirlenen sorun ve yetersizlikler doğrultusunda kentsel donatı elemanları ve kent kimliği üzerine öneriler sunulmuştur.

Bayazıt (2018), çalışmasında Kahramanmaraş kent merkezinde bulunan kentsel donatı birimlerinin hem kent kimliği üzerinden hem de estetiklik yönünden incelemesini yapmıştır. Amaç, Kahramanmaraş kent kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlayarak kent kimliğini ortaya koymaktır. Araştırma alanı olarak; Kahramanmaraş ilinin Dulkadiroğlu ilçesinde bulunan Trabzon ve Hükümet Caddelerini seçmiştir. Bu güzergâh üzerinde bulunan kentsel donatı elemanlarını irdeleyerek alanı peyzaj mimarı bakış açısıyla değerlendirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda Kahramanmaraş'ın kimlik bileşenlerinin neler olduğunu belirleyerek çalışma alanı üzerindeki donatı elemanlarına ve tasarım ilkelerine değinmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında literatür araştırmasını yapmıştır. Ardından veri toplama işlemi doğrultusunda saha gözlemlerini yapmış ve kentsel donatı elemanlarının fotoğraflarını çekerek belli başlı kriterlere göre yorumlayarak analiz etmiştir. Toplanan veriler ışığında çalışma alanı içindeki kentsel donatı elemanlarının estetik ve kent kimliği değerlendirmesini yapmıştır. Sonuç kısmında ise; yapılan analiz sonuçları değerlendirilerek öneriler sunulmuştur.

Seydioğulları (2018), yaptığı çalışmasında kent meydanı ile kullanıcıları arasındaki bağlantıyı ve bu bağlantının meydanlar üzerindeki belirleyici elemanları olan kentsel kimlik bileşenlerini ele almıştır. Çalışmasında çıkış noktasını, meydanı olmayan kentlerin, kent kimliğine katkısı olup olmayacağı sorusu oluşturmuştur. Çalışma alanını Alanya İskele-Rıhtım bölgesi olarak seçmiştir. Seçtiği bu alanın tarihi gelişimini inceleyerek alan fotoğraflamasını yapmıştır. Alanya kentine ait kentsel kimlik bileşenleri doğrultusunda kimlik öğelerini incelemiştir. Saha incelemelerinin ardından bölge kullanıcıları içinden 400 kişiyle yüz yüze anket çalışmaları yapmıştır. Elde edilen

verileri SPSS programında analiz etmiş ve bu doğrultuda çıkan sonuçlar derlenerek alan ile ilgili gelecekte yapılması gereken öneriler dile getirilmiştir.

Dal (2018), kent kimliği kapsamında yaptığı çalışmasında, kamusal açık alanların uzun zamanlar sonucunda kimliksel farklılaşmanın ne boyutta olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma alanı olarak Hatay İli Antakya İlçesi Gazipaşa Caddesi'ni seçmiştir. Bu bağlamda ilk olarak saha araştırması yaparak alanın fotoğraflama işlemini gerçekleştirmiştir. Alana dair sorunların neler olduğunu tespit etmek amacıyla sorun analizi yapmıştır. Yaptığı sorun analizinde, Gazipaşa Caddesi'nde var olan kültürel ve kimliksel değerlerin yok olmaya başlamış olmasını ana sorun olarak belirlemiştir. Ardından alan kullanıcılarına anketler yaparak kullanıcı memnuniyetlik derecelerini ortaya koymaya çalışmıştır. Genel olarak yaptığı kent içi analizler doğrultusunda çalışma alanının ne kadar önem arz ettiğini vurgulamış ve bu amaçla GZFT analizi ile çalışma alanının olumlu-olumsuz bütün yönlerini ortaya koymuştur. Yaptığı tüm analizler ile elde ettiği bulgular sonucunda Antakya kentinin kimliği üzerinde durarak bu kimliğin gelişiminin ve devamının sağlanması için öneriler sunmuştur. Aynı zamanda tarihi dokuya uyacak olan malzeme ve donatı türleri hakkında da önerilerini ortaya koymuştur.

Akın, (2019), Karamürsel ilçesi kıyı kesimindeki rekreatif mekanlarda ve bu mekanlara bulunan döşeme malzemeleri, sınır elemanları ve kent mobilyalarının ergonomik normlarını ortaya çıkarmak ve kullanıcıların memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında kullanıcıların oturma elemanlarının güzel manzaralara açık yerlerde bulunmasını, alanlarda daha fazla bitkilendirme ve yol ağaçlandırmasının yapılması gerektiğini, spor alanların kullanımının engellilere uygun olmadığı yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler ışığında uygulayıcıya yönelik bazı önerilere yer verilmiştir.

2 KURAMSAL TEMELLER

2.1 Kent Tanımı

Kent, tanımı ve işlevselliği açısından bütünleşik bir kavramdır. Bu sebeple kenti tek bir tanımla ortaya koyup değerlendirmek yerine farklı meslek disiplinlerinin ortaya koydukları görüşler doğrultusunda değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Yapılan tanımlamalara bakıldığında tarihte ilk olarak yapılan kent tanımı Aristo'ya aittir. Aristo (M.Ö 384-322) kenti, kullanıcıların bir araya gelip sosyalleşmek ve daha güzel bir ömür geçirmek amacıyla birleştikleri mekân olarak tanımlamıştır. Demirer vd. (1999)'e göre ise; Orta Çağ döneminde var olan Marver kenti “etrafına duvar örülmüş insan yerleşimleri” söylemi ile tanımlanmıştır (Topal 2004; Dal, 2018).

Wirth (1938)'e göre; kent, aynı ihtiyacı karşılayan, aynı kültürel özellikleri benimseyen kişilerin birleşerek oluşturdukları kalabalık nüfuslu ve oldukça geniş olan yerleşim mekânıdır (İlgar, 2008).

Lynch (1960)'a göre kent; içinde bulunan yapıları kendi nedenleri doğrultusunda sürekli değiştiren ve geliştiren insanlar ile farklı kişiliklere sahip olan insanların yaratıcılık ürünüdür (Tokmak, 2015).

Mumford (1961) kenti; tarihi süreçler boyunca medeniyetlerin kendi benliklerini kaybetmeden gelişmesiyle birlikte, küçük mekânlarda büyük işlevlerin ortaya konulması amacıyla ilerleyerek farklılaşan günümüz insanının isteklerini karşılayabilen yapıların bütünü olarak tanımlamaktadır (Özdemir, 2016).

Bakan ve Konuk (1987)'un tanımladığı kentler ise; kişilerin spor, sosyal ve kültürel aktivitelerini yapabilen, eğlence ve dinlence amaçlı açık yeşil alanlardaki parklarda rekreatif gereksinimlerini karşılayabilen kentler bir kimlik elde eder. Bu kimliği elde edebilmek için bunlara ek olarak kişilerin konaklama, yeme-içme ve alışveriş yapma gibi temel gereksinimlerini de karşılamaktadırlar. Her kentin gelenek ve görenekleri,

sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyi farklıdır. Bu farklılıklar zamanla kendini değişim ve gelişmelerinin gölgesinde bırakmaktadır. Dolayısıyla tüm bu değişim ve gelişimler, insan yoğunluğunun da artmasıyla birlikte kentsel mekânda bulunan donatı elemanlarının ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Gürel, 2018).

Topal (2004)'a göre; kent kavramı geçmişten günümüze kadar olan bütün dönemlerde birçok farklı anlam yüklemesi içerisine girmiş bir görüştür. Ortaya çıkan her görüş, yeni ve değişik kavramları da beraberinde getirmektedir. Bu tarihi süreçte, ilk çağ dönemleri ile günümüz dönemleri kıyaslandığında birçok değişim ve gelişim olduğu görülmektedir. Kentlerin en temel gelişmişliği ise, kavramlar üzerinde görülmektedir. Yaşanan her yeni dönem beraberinde yeni bir gelişmişlik kavramını getirmiştir. Misal Latince dillerinde "civilization" olan kent kavramı "civitas"tan türetilmiştir. Arap dilindeki "medeniyet" kelime türünün kökeni de bir kent ismi olan Medine'den türetilmiştir (Seydioğulları, 2018).

Her kent, yerleşim bölgeleri bağlamında farklılık gösterir. Bunun öncelikli sebebi insan yoğunluğundan kaynaklıdır. Bazı yerleşim bölgelerinde insan kitlesi fazla, bazılarında ise azdır. Bundan ötürü yerleşim bölgelerine bakılırsa; “Çok yoğun-Az yoğun” veya “Dağınık-Toplu” şeklinde değişik olduğu görülmektedir. Bir diğer ikincil sebep ise; doğal ve yapay çevreden kaynaklı olan özelliklerdir. Tabii bunlara ek olarak; tarihsel sürecin kazandırdıkları, zaman içerisinde değişen ve gelişen kazanımlardan kaynaklıdır. Her değişim yeni bir gelişimi beraberinde getirmektedir. Özellikle sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin gelişmesiyle birlikte o bölgelerde daha yoğun ve daha toplu yerleşimler görülmektedir. Yerleşim bölgelerinin yoğunluklarının, azlık çokluk durumlarının bir diğer unsuru da; iklim, topografik ve jeolojik özelliklerden kaynaklıdır. Eğimi çok, iklimi sert olan yerleşim bölgelerinde az yoğun ve dağınık yerleşme var iken; eğimi az ve iklimi güzel olan düz yerleşim bölgelerinde ise çok yoğun ve toplu yerleşmeler görülmektedir. Bu yerleşim tipleri kentlere özgü değişik kimlikler oluşturmaktadır. Böylece her kent kendine özgü bir kimlik kazanmaktadır. Bakıldığı zaman insanların sürekli tercih ettiği yerleşim bölgeleri, genelde kendine özgü kimliği

olan bir yerdir. Bu bağlamda iyi bir kimliği olan ve her zaman tercih edilen yerleşim bölgeleri; hem çevresi için bir merkez özelliğindedir hem de odak noktası olarak kesişim özelliği taşır ve bu bağlamda kent oluşur (Çöl, 1998).

Kaya (2007) ise yaptığı araştırmasında kent özelliği taşıması gereken yerleşim bölgelerinde olması gereken özelliklerden bahsetmiştir. Bu özellikler şunlardır;

- Nüfus miktarı ve yoğunluğunun belli bir büyüklüğe ulaşmış olması,
- Sanayi kuruluşlarına geçilerek üretimi, tarımsal üretimden daha da ileri seviyelere ulaştırmış olması,
- Altyapı özelliklerinin ileri seviyelere getirilmiş olması,
- Geleneksel aile yapısının yerini çekirdek aile yapısının alması,
- Nüfusun belli başlı kesimlerde yoğunluğunun çok fazla olması ve uzmanlaşma seviyesine ulaşmış olması,
- Sosyal ve bölgesel değerlerin yerini milli değerlere bırakmış olması,
- Toplum tipi ilişkilerinden ziyade kişinin bireysel ilişkilerinin ön planda tutulması
- Kent içi eğitim seviyesinin kırsal kesimlerden yüksek olması ve eğitimde aile içi bilinçlendirme çalışmalarını yapan kuruluşların ilerlemiş olması,
- Toplumsal kuralların yerini, kamusal denetleme kurumlarına bırakmış olması,

Kazanılmış olan mevkilerin önceden gelmeyip, kişilerin kendi azim ve gayretleri ile sonradan kazanılmış olmaları gerekmektedir (Karaaslan, 2010).

Lynch (2010)'a göre ise; bir kentin en önemli özelliği, iyi bir şekilde okunmalı ve tanımlanabilir olmalıdır. Bu bağlamda karmaşıklıktan uzak bir şekilde kolayca okunabilen kentler, kendi içerisinde bulunan sınırları, yolları, bölgeleri daha rahatça seçebilmemize ve o onları bir bütün olarak algılamamıza yardımcı olan yerleşim alanlarıdır. Aslında bu tanımlamalara bakacak olursak belirtilen kavramlar Lynch 'in

kendi araştırmasının ana konusunu ve yöntemini karşımıza çıkaran kent imaj öğelerini anlatmaktadır. Bahsedilen kent imaj öğeleri fiziki ilkeler doğrultusunda biçimlendirilerek beş başlık olarak incelenmektedir. Bunlar; yerleşim bölgelerinin değişik niteliklerini ortaya koyan bölgeleri, bölge hatlarını oluşturan sınırlar/kenarlar, hatlar içerisinde bulunan yollar, kesişim yerlerinde birleşen odak noktaları ve egemen unsur özelliği taşıyan yapısal simgeleri/işaret öğeleridir (Sağsöz ve Al, 2013).

2.2 Kimlik Tanımı

Kimlik kavramı; Fransa’da “aynılık” anlamını karşılamak üzere ilk olarak 1570 dönemlerinde kullanılmıştır. Sosyoloji bilim dalı üzerinde kişilerin toplumsal durumu vurgulanırken, psikolojide ise bu vurgu daha çok kişiyi başkalarından ayrı kılan hususların geneli olarak ön plana alınmaktadır (Altunoğlu 2009; Yavuz ve Zavalı 2015; Cengiz Hergül, 2017).

Lynch ‘a (1960) göre bir mekânın kimliği; o mekânı diğer mekanlardan ayırarak bambaşka kılan ve tamamen ayrılan farklı bir alan ya da yapı olduğunu ortaya koyarak insanlar tarafından rahat bir şekilde ayırım yapılabilmesini sağlamaktadır (Karaaslan, 2010).

Kendini diğerlerinden ayırıp soyutlayan, tek ve bambaşka kılan mekânlar aslında özgün mekânlardır. Dolayısıyla bu mekânların içinde bulunan yapıların, donatıların ve tanımladığı kimliğin de kendine has bir karakterde olduğunu göstermektedir. Kevin Lynch (1981) ise bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Kimlik; var olan bir nesnenin diğer başka nesnelerle arasındaki, net bir şekilde ayırımsanabilir özgün olma durumudur. Yani kimlik diğer nesnelerle eşit değildir, aksine tektir, özgündür ve özeldir. Kentsel kimlik unsurları, kentsel algılama ve kentsel imajın esas belirleyicisidir.” Öyleyse kimlik teklik özelliği ile birlikte özgünlük kavramıyla bütünleşmekte ve böylece mekânların kendine has kimliklerini ortaya koymaktadır (Göncü, 2007).

Bireylerin kent kimliği üzerindeki etkileri ve özgün ürünlerin tasarımcıları olmaları aslında onları da tek ve özgün kılmaktadır. Yapılan her özgün tasarım beraberinde özgün bir yapıyı, bu yapılar özgün bir mekânı ve mekânlar da kendine has bir kent kimliğini ortaya koymaktadır. O halde kimliği sadece bireyler, yapılar ya da mekânlar üzerinden sınırlandırmanın aksine hepsini bir bütün olarak ele almak daha doğru olmaktadır.

Kimlik kavramının sadece bireyler üzerinden değerlendirmesi kavramın anlamının tam olarak yansıtılmasını engellemektedir. Bir bireyi oluşturan bütündeki tüm özellikler o bireyin kimliğini nasıl ortaya koyabiliyorsa; toplulukların, illerin, bölgelerin, kentlerin ve kent içinde bulunan mekânların da birer kimlikleri bulunmaktadır. Kentler, sosyal mekânlardır ve bu bağlamda hem içindeki hem de çevresindeki kullanıcılardan etkilenmektedirler. Bu etkileşim aslında kullanıcı ve kent arasında karşılıklı olarak gerçekleşmektedir. Kentlerin geçmişten günümüze kadar gelen süreçte taşıdığı yükümlölükler, kültürel ve ekonomik özellikler, üzerinde yaşayan bitki, hayvan ve insanlar kent kimliği üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Kısacası kent kimliği, bir kentin diğer kentlerden ayrıldığını gösteren ve onu özgün kılan her şeydir (Göncü, 2007).

Birlik (2006)'e göre ise; Kimlik, kalitenin göstergesi ve karakterin bir kısmının yansımasıdır. Bunun nedeni; karakterin genel olan iyi kötü her şeyi ortaya koyması, kimliğin ise iyi olan niteliklerinden yalnızca ayırt edici kısımlarını ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda ister doğal olsun ister sonradan bireylerin tasarladıkları olsun, her mekânın bir kimliği vardır (Gürel, 2018).

Demirsoy (2006) 'a göre; Kimlik (identity), bireyin toplum içerisinde ve dünya üzerinde nerede bulunduğu ve nasıl bir şekilde meydana geldiği sorusuna genel bir sistem bütünüyle verilen cevaptır. Soyut olarak kavramsallaşmış olarak bakılacak olursa; insanoğlunun kendini daha iyi tanımak ve açıklamak için kavramlar dizini içinde yine kendisini bulma şeklidir (Gürel, 2018).

Tüm kentlerin ve kentsel mekânların nasıl ki birer kimlikleri varsa, ortaya çıkan kimliğin ve kimlik unsurlarının oluşmasını etkileyen birçok etken vardır. Kimliğin oluşumunu etkileyen bu etkenler; Tarihsel, fiziksel, toplumsal, kültürel ve işlevsel etkenler şeklinde bölümlere ayrılabiliriz.

Geçmişten günümüze kadar geçen tarihi süreçler boyunca meydana gelen kentlerin ve o kentlerin üzerinde taşıdıkları anlam bütünlüklerinin en önemli özelliği, kimlik anlayışıdır. Geçmişin izleri günümüzün ve geleceğimizin nasıl yön alacağı konusunda bizlere yol gösterir. Bir kent tarihsel olaylara ne kadar çok tanıklık etmişse o kentin tarihi kimliği diğer kentlere göre daha ön planda olmaktadır. Tarihi kimlik, geleneksel mimari dokuyla da birleştiği takdirde daha güçlü bir kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların hepsinin en önemli sebebi ise Tarihsel etkenler doğrultusunda oluşmaktadır (Karaaslan, 2010).

Fiziksel kimlik ile tarihsel kimlik birbirleriyle bütünleşmiş iki önemli kavramdır. Aralarındaki bu bütünleşik bağ sayesinde kendilerini etkileyen kimlik unsurları doğrultusunda gelişirler. Bu gelişim özellikle doğa koşullarına bağlı olarak kimliği direkt olarak etkiler. Bunlara orantılı olarak ise mimari dokuların kent üzerinde yarattığı siluet etkisi, o kentin kimlik algısını kentlilere ve dünya geneline yansıtmaktadır. Bu bağlantı fiziksel kimlik ile mimari kimliğin doğrudan orantılı bir bağlantısıdır (Karaaslan, 2010).

Toplumsal etkenler açısından bakacak olursak; kentin toplumsal yapısı ile kent kimliği arasında karşılıklı olarak çok önemli bir ilişki birliği bulunmaktadır (Karaaslan, 2010). Bir kentin toplumu, toplumun sosyal hayatı ve toplumsal yapısı o kentin kimliğini ortaya koyarken aynı zamanda o kent hakkında kimlik denildiği zaman direkt olarak toplumsal etkenler aklımıza gelmektedir. Bu karşılıklı etkileşim aralarındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle kimliğin oluşmasında toplumsal etkenler de oldukça etkili olmaktadır.

Bir kentin kimliği, o kentin kültürel yapısından ayrı olamaz. Çünkü kültürel birikimin oluşması ve kent kimliğinin ortaya çıkmasını sağlayan ortak unsur insandır. İnsan, kültürün en önemli parçalarından ve değerlerinden biridir. O nedenle kenti ve kentin mimari dokusunu etkilemektedir (Karaaslan, 2010). Böylece etkilenen kentin kimliği de bu etkenler doğrutusunda şekillenmektedir. Dolayısıyla kültürel etkenler kimlik üzerinde çokça etkili olmaktadır.

Bir kentin işlevsel nitelikleri doğrutusunda kendi kendine meydana gelmiş kimliğini ise; işlevsel etkenler oluşturmaktadır. Bu etkenler öyle bir anda değil, geçen uzun süreçler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında kentin işlevsel kimliğini ortaya çıkarıp geliştiren yönü; ekonomik açıdan oluşmakta ve zamanla kent bu yönüyle zihinlerde yer edinmektedir (Karaaslan, 2010).

Lynch (1960)'e göre; Kent kimliği, kentlerin birbirinden ayrılmalarını ve farklı yönleriyle ortaya çıkmalarını sağlamaktadır. Bir diğer ifadeyle kentin farklılaştırma yolunda kendini egemen kılan unsurları ile sadece o kente ait olan yapıları olarak açıklanmaktadır (Uçkaç, 2006; Bayazıt, 2018).

Kent kimliği tanımına Çöl (1998)' ün açıkladığı şekliyle bakacak olursak: “Kent kimliği; kent imajını etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu, sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür”.

Aydoğan (2001) kent kimliğinin ortaya çıkması için öncelikli olarak kent içerisinde o kenti yansıtan belli başlı özgün yapıların olması ve kent içinde bulunan bu yapıların belli bir büyüklükte olan kentsel mekânlarda farklılıklar yaratarak önemli bir vurgu oluşturması gerekliliğini anlatmaktadır. Bu nitelikleri üzerinde barındıran kentlerde kimlik hep vardır ve hep var olacaktır. İşte bu noktada kimlikleri var olan kentleri, diğer kentlerden ayırmanın ve farkını ortaya koymanın olanaklı olduğunu anlatmaktadır. Bu yoruma bakacak olursak; Hangi kent olursa olsun orada kent kimliği var diyebilmemiz

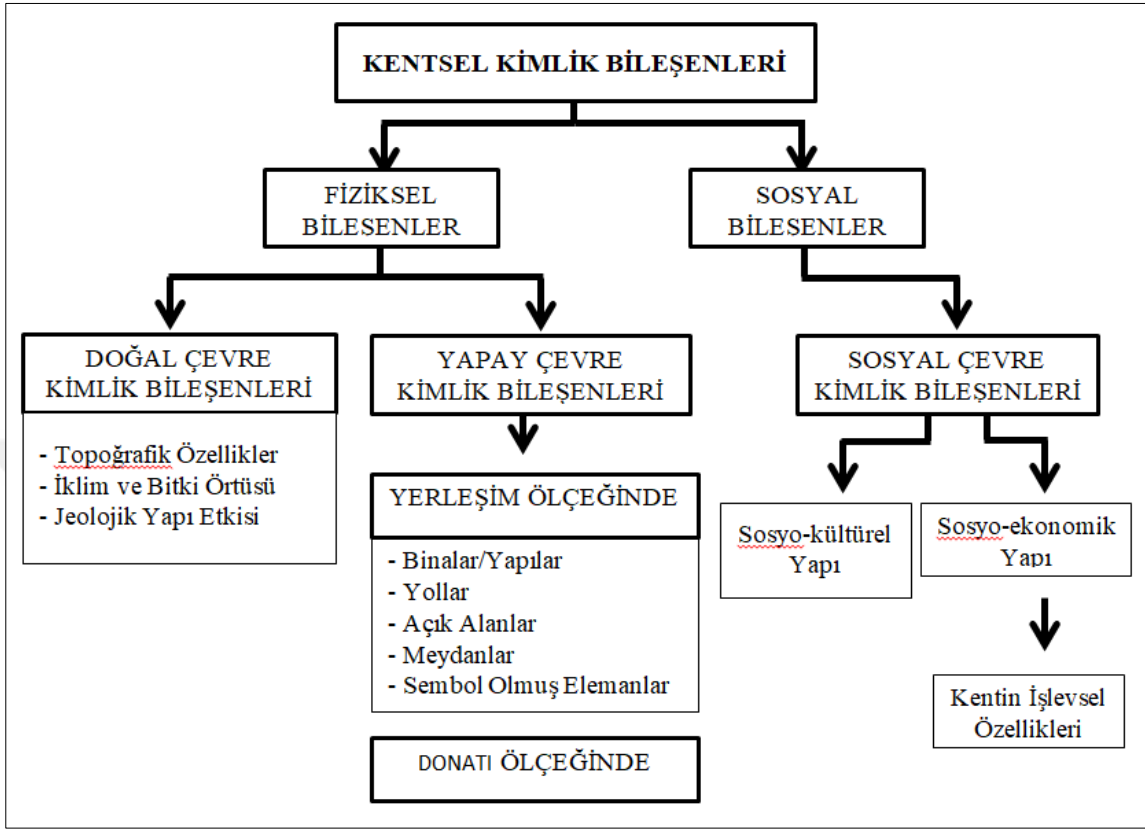
için, o kenti başkalarına anlattığımızda ya da o kente gittiğimizde direkt olarak o kente ait özgün yapılar ile oluşturulan bütünlük dikkatimizi çekmeli onu diğerk başka kentlerden rahatça ayırabilmeliyiz (Gürel, 2018).

İlgar (2008)'a göre kent kimliğı; İçinde bulunulan coğrafi yapı, kültürel ve zamansal bileşenleri doğrultusunda kentlilerin hayat tarzları, gelenek-görenekleri ve bu toplumsal hayatın içinde bulunan mimari yapılar ile şekillenmektedir. Her kentin bütününde oluşan genel bir kent görünümü vardır ve bu görünüm doğal, sosyal, ekonomik unsurlardan oluşmuş bütün bir yapı düzenini belirtmektedir. Lynch açıklamaları doğrultusunda içinde bölge, sınır/kenar, anıtsal objeler, kesişim noktaları ve semboller gibi kimliksel unsurların gösterimi olan ve kentsel mekânlar içinde bulunan bu unsurlar ile kentlerin imgesini anlatmaktadır (Gürel, 2018).

Kent kimliğı, bir kente gitmeden, o kenti sadece başkalarından duyulduğı şekliyle akıllara kazınan ve görmeden tanımlanabilen değerklerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Kentleri, sadece fiziki nitelikleri ile tanımlanmak yeterli değıldir. Çünkü bu tanımlama, arkasında birçok kavramı eksik bırakmaktadır. Bu eksikliğın tamamlanması için kent kimliğı tarihle, kültürle ve insanla bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir (Karaaslan, 2010).

2.3 Kentsel Kimlik Bileşenleri

Kentsel kimlik bileşenleri; Fiziksel bileşenler ve sosyal bileşenler olarak iki ana başlık altında incelenmektedir. Fiziksel bileşenler kendi içinde; Doğal ve yapay vre kimlik bileşenleri (Yerleşim ve Donatı leğinde) başlıkları altında incelenmekte olup, Sosyal bileşenler ise; Sosyal vre kimlik bileşenleri altında “Sosyo-Kültürel yapı, Sosyo-Ekonomik yapı ve Kentin işlevsel özellikleri” başlıkları altında incelenmektedir.

Şekil 1. Kentsel kimlik bileşenleri tablosu (Deniz, 2004)

2.3.1 Fiziksel Bileşenler

2.3.1.1 Doğal Çevre Kimlik Bileşenleri

Bir kentin oluşumunu etkileyen en belirgin faktör, o kentte meydana gelen doğal çevre koşullarıdır. Kentin coğrafi konumu, topoğrafyası, iklimi, su yüzeyleri, florası vb. doğal çevre olaylarından etkilenen olguları; o kenti diğer kentlerden ayıran en önemli olgulardır. Aynı zamanda bu olgular kente özgün bir karakteristik özellik vererek o kentin kimliğini oluşturmaktadır (Ocakçı, 1993; Deniz, 2004).

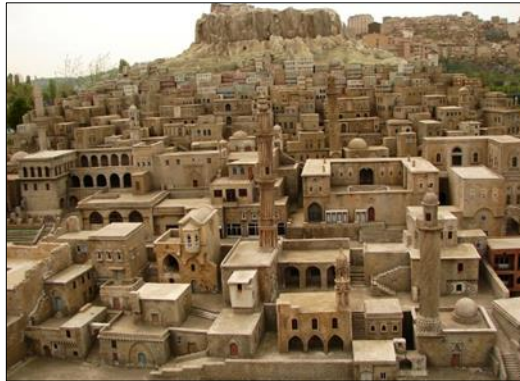
Deniz (2004)'e göre; Doğal çevre olguları bir kentin kimliğinin oluşturulması bakımından üç grupta incelenebilir. Bunlar: “Coğrafi oluşumlar ve topoğrafik özellikleri, iklim ve bitki örtüsü özellikleri ile jeolojik yapı etkisidir”.

□ **Coğrafi Oluşumlar Ve Topoğrafik Özellikler:** Kentin yapısını ve oluşumunu etkileyen topoğrafik özellikler doğal çevre bileşenlerinden olsa da yapay çevre bileşenlerinden hem yerleşim bazında hem de bina bazında kimliği etkilemektedir (Deniz, 2004).

Ernest, kentleri topoğrafik özelliklerine göre altı grupta toplamıştır. Bunlar: “Düz alanlar, eğimli araziler, tepeler, vadiler, semerler ve su kenarlarıdır.” Örneğin Konya ili, düz bir ova üstüne kurulmuştur fakat Mardin ili arazi yapısından kaynaklı olarak yüksek tepelerin yamaçlarında kurulmuş bir ildir (Özdeş, 1972; Deniz, 2004) (Şekil 2, Şekil 3).

Şekil 2. Konya'dan görünüm (URL-1, 2019)

Şekil 3. Mardin'den görünüm (URL-2, 2019)

Bu bağlamda düz ova üzerinde yerleşim yeri olan Konya ile; dağın eteklerindeki Mardin ili kent dokusu ve kimlikleri üzerindeki etkileri de çok farklı olmaktadır.

Arazinin topoğrafik yapısı haricinde iklim, sel ve deprem gibi doğa olayları doğrultusunda meydana gelen coğrafik oluşumların da kent kimliği üzerinde etkileri olmaktadır. Herhangi bir dere, nehir veya vadi gibi etkenler de kimlik üzerinde katkı sağlamaktadır (Deniz, 2004).

□ **İklim Ve Bitki Örtüsü Özellikleri:** İklim ve iklim etkisinden kaynaklanan doğa olayları kent dokusuna değişik biçimlerde yansımakta ve böylece kentin yeni karakteristik özelliklerini de ortaya çıkarmaktadır. İklimsel özellikler; kentin sokak biçimlerini etkilemekte, mimari dokusunu şekillendirmekte ve bu doku üzerinde renk, malzeme, konum, çatı şekli gibi özelliklerin değişmesinde büyük rol oynamaktadır (Deniz, 2004).

Kentin bir bütün olarak hissedilmesinde etkili olan unsurlardan biri de iklimdir. İngiltere veya Londra bu duruma örnek olabilecek kentlerdir. Her iki kentin de ismi anıldığı zaman akıllara gelen ilk kavramlar yağmur ve sis olmaktadır. Dolayısıyla iklimsel verileri, bu kentlerin kimlik unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarlanan yapı formları bölgenin iklim koşullarına göre yapılmıştır. Bu bağlamda iklim, dolaylı yoldan İngiltere veya Londra kentlerinin bir bütün olarak algılanmasını ve kimliğini etkilemektedir. Bu durumu daha detaylı bir anlatımla ifade edecek olursak; Çok fazla yağmur yağan kentlerdeki binaların çatıları eğimli formda inşa edilmekte, daha az yağmur yağan ve sıcak olan kentlerin ise çatıları düz formda inşa edilmektedir. Böylece kentin geneline dağılan bu biçim yapısı görsel anlama olarak etkilidir. Misal Bodrum deyince kişinin aklına direkt olarak düz çatılı beyaz evler gelmektedir. Buradaki evlerin çatılarının düz olması, o kentin az yağış almasından kaynaklı olduğu görülmektedir (Göncü, 2007). Geleneksel evlerinin mimari dokusu, renklerinin beyaz oluşu ve pembe çiçekli begonvillerle bütünleşmesi ile yatay mimariyi oluşturan kimliğin kent genelinde mimari bir kimlik ile karşımıza çıkmasına zemin hazırlamıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Bodrum'dan görünüm (URL-3, 2021)

İklimden kaynaklı olarak değişen ve gelişen yeşil örtünün kent kimliğine katkısı da çok fazladır. Kentin genelinde görsel algı olarak en çok öne çıkan ve oluşan bu yeşil örtü, kent kimliğine renklilik katmaktadır. Örneğin; İstanbul Boğazı çevresinde bulunan yeşil bitki örtüsü ile Akdeniz kıyı çevresinde bulunan yeşil bitki örtüsü arasında oldukça farklılıklar gözlenmektedir. Bu bağlamda kent içi yerleşimlerinin kimlik üzerinde etkisinin de oldukça farklı olduğu görülmektedir (Deniz, 2004).

Bitki örtüsü bir kentin iklim şartlarına bağımlı kalarak kendini göstermektedir. Tabii bu bağlamda değişen ve gelişen bitki örtüsünün kent kimliğini etkilediği de kaçınılmazdır. Örneğin; Antalya “Konyaaltı Sahili” denilince palmye bitkisinin düşünülmesi, İstanbul denilince erguvanların akla gelmesi gibi örnekler çoğaltılabilir.

□ **Jeolojik Yapı Etkisi:** Herhangi bir kentin jeolojik form yapısı, o kentin mimarisini, dokusunu, biçimlenişini, silüetini, oluşumlarını ve genel olarak kent bütününde kullanılan yapıların malzemelerini, kullanılış amaçlarını etkilemektedir.

Bir kentin silüet izlerinde etkili olan, jeolojik yapılarının farklılaşması doğrultusunda bulundukları mekânlarının da farklılaşmasıdır. Bu durum, o kentin kimlik karakterlerinin de değişmesine neden olmaktadır. Örneğin; Pamukkale ile Nevşehir’de bulunan Göreme kentlerindeki mekânsal kimlik karakteristikleri birbirinden farklıdır. Travertenler

Pamukkale'ye, Peri Bacaları ise Göreme'ye kimlik kazandırmış ve bu bağlamda birbirinden farklı olan kimliklerini yansıtmışlardır (Deniz, 2004) (Şekil 5).

Şekil 5. Pamukkale travertenleri (URL-4, 2019)

Can (1999) yaptığı çalışmasında, jeolojik yapı etkisinin örneklerinden birinin de New York'ta bulunan Manhattan Yarımadası üzerinde kurulmuş olan gökdelenler olduğunu dile getirmiştir. Bu gökdelenlerin çok fazla yüksek bir formda inşa edilmesinin en önemli nedeninin, yarımadaadaki zeminin sağlam kayalıklardan oluşmasından kaynaklı olduğu görülmektedir. Böylece New York kentinin, jeolojik yapısından dolayı ekonomik ve turizm açısından kentsel bir kimlik karakter kazandığı görülmektedir (Gürel, 2018) (Şekil 6).

Şekil 6. Sağlam kayalıklar üzerindeki Manhattan gökdelenleri (URL-5, 2019)

2.3.1.2 Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri

İnsanoğlunun çevreyi değiştirme ve geliştirme çabası hem yapısı gereği verdiği doğal bir tepki hem de düzenlemek amaçlı yapmış olduğu bir harekettir. Kent ise insanoğlunun şekil vererek yoğurduğu ve buna ek olarak geçmişten gelen tarihini, kültürünü de içine kattığı yapay bir çevredir (Deniz, 2004).

Ocakçı ve Southworth (1995), yapay çevrenin; kentlerde insan ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan hareket alanlarının insan eliyle oluşturulması kapsamında meydana gelen belli başlı kimlik elemanları olduğunu belirtmektedir. Kendiliğinden meydana gelmeden insan eliyle oluşturulmuş nesneler ve bu nesnelerin konumlandığı mekânlar, kent bünyesinde yapay çevre kimlik elemanlarını oluşturduğunu ifade etmektedir. Yapay çevre kimlik elemanlarının değerlendirilmesinde ise şu etmenlerin önemli olduğunu belirtmektedir;

- Görüntü Faktörü: Nesnelerin form yapısı, ölçü-oran dengesi, dokusu, biçimsel durumu kullanılan malzemenin türü vb. özellikleridir.
- Konum Faktörü: Nesnelerin hem doğal hem de yapay çevre elemanlarıyla olan ilişkisi bağlamında bulunduğu konumunun ve özgünlüğünün oluşturduğu etkidir.
- Anlam Faktörü: Nesnelerin fonksiyonel önemi, özellikleri ya da uzun değişim ve gelişim süreçleri sonucunda kentin kazandığı anlamsal boyutunun özgünlük değeri ile oluşturduğu etkidir (Deniz, 2004).

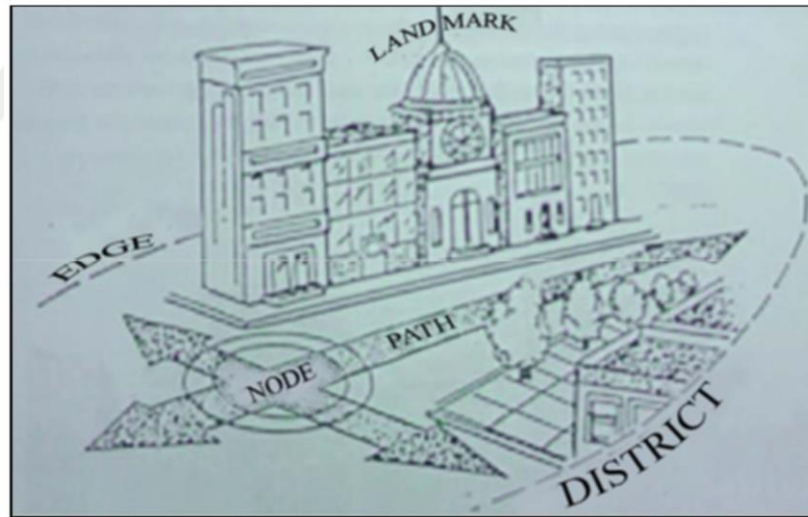
Yapılan araştırmalar doğrultusunda, yapay çevre kimlik bileşenlerini kendi içinde; yerleşim ölçeği ve donatı ölçeği olmak üzere iki ana başlık altında toplayabiliriz:

2.3.1.2.1 Yerleşim Ölçeğinde Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri

Kentsel kimlik bileşenleri, kentin insan eliyle ortaya çıkan yapay çevresinin ana omurgasını oluşturmaktadır. Yerleşim merkezlerindeki bina ve yapıların değişik şekillerle topoğrafya üzerinde konumlandırılmasıyla caddeler, sokaklar, meydanlar, açık alanlar, yerleşim bölgeleri vb. alanlar oluşmaktadır (Deniz, 2004). Bir kentin yerleşim

ölçeğinde daha iyi okunabilmesi ve belirlenmesi için o kenti oluşturan kimlik bileşenleri ayrı ayrı gruplandırılmaktadır (Lynch, 2010). Yapılan araştırmalar doğrultusunda yapay çevre bileşenleri 5 ana başlıkta incelenebilir. Bunlar:

- Yollar (Path)
- Yerleşim Bölgeleri/Yapılar (District)
- Sınırlar/ Kenarlar (Edge)
- Odak/Düğüm Noktaları (Node)
- Sembol Olmuş Elemanlar (Landmark / Belirgin İşaretler)

Şekil 7. Kentsel yerleşimin beş ana bileşeni (Lynch, 1981)

□ **Yollar (Path) :** Kent içinde bulunan ve işlevi olan bölgeleri birbirine bağlayan ulaşım sistemidir. Yollar bir mekândan diğer mekana gidebilmeyi sağlama, iki noktayı birleştirme, birbirine bağlama, yönlendirme ve sürekliliği sağlama görevlerini üstlenirler. Caddeler, yürüme yolları, otobanlar, otobüs, veya tren hatları yolları oluşturur (Lynch, 1960).

□ **Yerleşim Bölgeleri/Yapılar (District):** Kılınçaslan (1995)'a göre yapılar, yollara belli bir nitelik ve anlam kazandıran en önemli unsurlardır. Anlam kazanan yapılar; yolları, mekânları ve meydanları çevreleyip onlara şekil verir. Nasıl ki yollar

yapılara ulaşılabilirliği sağlıyorsa, yapılar da bu kapsamda yollara belli bir karakteristik özellik kazandırmaktadır. Yerleşim bölgesi içinde bulunan binalar/yapılar devasa büyüklükleri, cephe görünümleri, kullanılan malzeme türü, çatı biçimleri, renkleri ve mimari dokusuyla kendine has görünümler meydana getirirler (Deniz, 2004).

□ **Sınırlar/Kenarlar (Edge):** İki bölge arasında sınır hattı oluşturan ve çoğunlukla doğrusal olarak gelişen elemanlardır. Sınırlar; yapay ve doğal şeklinde olabilmektedir. Yapay sınırlar genelde yol, çit veya kent duvarlarından oluşan elemanlardır. Doğal olan sınırlar ise; dere, deniz, göl, akarsu, kıyılar, sıradağlar ve bitki elemanlarından oluşmaktadır. Bu elemanlar fiziksel olarak bir mekânı sınırlayıcı özelliğiyle iki mekâna ayırıp arada bir sınır hattı oluşturma görevini üstlenmektedir (Lynch, 1960).

Bunlara ek olarak ağaçlar, su elemanları, çitler, ahşap ürünler vb. peyzaj öğeleriyle de açık alanda sınırlandırma yapılabilir.

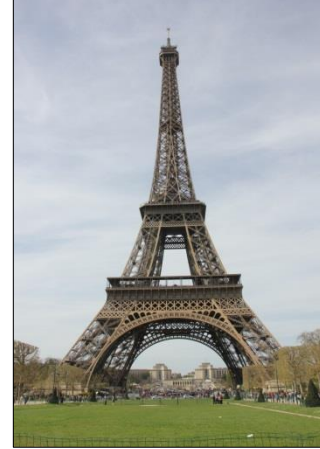
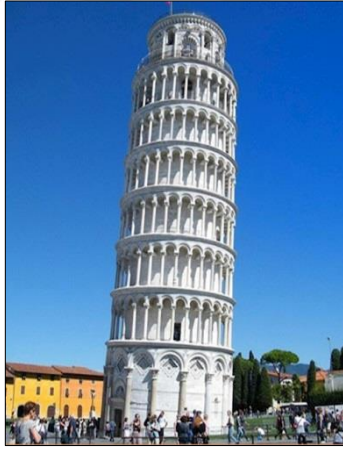
□ **Odak /Düğüm Noktaları (Node):** Genel olarak kavşak veya yolların birbirleriyle kesiştikleri mekânlar, düğüm noktalarıdır. Kentin en önemli odak noktasında bulunmaları ve kentteki önemli aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar olmalarından dolayı önemlidirler. Kent içinde bulunan büyükçe meydanlar ya da metro istasyonları bu tür düğüm noktalarındandır. İstanbul'da bulunan Taksim Meydan'ı, düğüm noktasına örnek olarak gösterilebilir (Göncü, 2007) (Şekil 8).

Şekil 8. Taksim Meydanı / İstanbul (URL-6, 2019)

□ **Sembol Olmuş Elemanlar (Landmark / Belirgin İşaretler):** Belli bir şehirde ya da belli bir bölgede “Landmark” özelliği gösteren ve o bölgenin sembolü haline gelmiş işaretlerdir. Bu işaretler direkt olarak insanların dikkatini kendi üzerine çeken, özel ve tek olma özelliğiyle o bölgede bir kimlik oluşturarak egemen unsur haline gelen işaretler ya da elemanlardır. Bu işaretler genel olarak dikkat çekilen ve her açıdan görülen önemli düğüm noktalarında bulunurlar. Düğüm noktaları insan kitlesi açısından hareketlidir ve bu işaretler doğrultusunda insanları yönlendirmekte, algılama düzeylerini arttırmaktadır. İşaretler uzun süreçler sonunda bir kentin simgesi olup o kentim kimliğini yansıtan karakteristik bir yapı olabilirler. Bu yapı; bir heykel, anıt, çeşme ya da bir bina olabilir (Göncü, 2007).

İtalya’da bulunan Pizza Kulesi ile Paris’te bulunan Eiffel Kulesi “Landmark” özelliğinde olarak içinde bulundukları kentin simgesi haline gelmiş elemanlardır (Şekil 9, Şekil 10).

Şekil 9. Pizza Kulesi /İtalya(URL-7, 2019) Şekil 10. Eiffel Kulesi /Paris(URL-8, 2019)

İncelemiş olduğumuz yerleşim ölçeğindeki yapay çevre kimlik bileşenlerine ek olarak bazı araştırmacılar; Meydanlar, sokaklar ve caddeler olmak üzere bunları da ayrı bir bileşen olarak ele almışlardır. Bu doğrultuda bakıldığında sonuç olarak birçok araştırmacı yerleşim ölçeğinde yapay çevreyi kendi yöntemlerine göre sınıflandırmış ve bu doğrultuda yapay çevre bileşenlerini ortaya koymuşlardır.

2.3.1.2.2 Donatı Ölçeğinde Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri

Yapay çevre kimlik elemanları, donatı ölçeğinde bakıldığında bu grubun özellikle kent mobilyalarından oluştuğu görülmektedir. Reklam panoları, oturma birimleri, çöp kutuları, aydınlatma elemanları vb. kent mobilyalarının kimliği yansıtabilmesi için, o kentle uyum içinde olması gerekmektedir. Bu nedenle yapılan uygulama ve tasarımlar o kentin kimliği dikkate alınarak yapılmalıdır (Deniz, 2004).

Kent mobilyaları öncelikli olarak kent ile insan arasındaki bağlantıyı kuran donatı elemanlarıdır. Bu bağlamda kent mobilyaları, kentsel kimliğin yansıtılması açısından önemlidir. Kent yaşamına katkıda bulunup kullanıcıların kentteki gereksinimlerini karşılayabilmek açısından kent içinde olması gereken elemanlardır (Göncü, 2007).

Bir kentte sembol olmuş kentsel mobilyalara örnek olarak; Londra'nın sembolü haline gelmiş kırmızı telefon kulübeleri ve kırmızı çift katlı otobüsler gösterilebilir (Şekil 11).

Şekil 11. Kırmızı telefon kulübeleri ve kırmızı çift katlı otobüsler /Londra(URL-9, 2021)

2.3.2 Sosyal Bileşenler

2.3.2.1 Sosyo-Kültürel Yapı

Bir kentin kimliğine bakarken; binaların sadece mimari dokusuna ve çevresine tanımladığı niteliklere bakarsak o kimliği eksik bırakmış oluruz. Bu nitelikler ancak ve ancak uzun süreçler boyunca yaşama kucak açarak anlamlı bir değer kazanır. Bu durum ise yıllarca süregelen kültür ve gelenek kavramaları ile kendini tamamlamaktadır (Deniz, 2004).

Rapoport (1989) 'a göre; kültür, bir grubu en iyi şekilde ifade eden ve o gruba kimlik kazandıran özgünlüğün yansımasıdır. Aynı zamanda kültür, kişinin geçmişten günümüze kadar elde ettiği bilgi, beceri, gelenek ve görenek vb. niteliklerin tümüdür. Bu bağlamda kültür; tüm değerlerin, görüşlerin, alışkanlıkların ve yaşam tarzlarının yansımasını oluşturmaktadır (Deniz, 2004).

Beer (1990), sosyo-kültürel çevreden kaynaklı tüm unsurların bireyin kendisinden ve toplumun genelinden oluşmakta olduğunu belirtmektedir. Böylece bireyin kendisinden oluşan bireysel kimlik, grup ve toplumun genel bir kimliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda grup kimliği de bireysel kimliğin oluşmasında önemli bir faktördür. Karşılıklı olan bu etkileşim, birey ve toplum kimliğinin birbirine her zaman etki eden kavramlar olduğunun göstergesidir (Deniz, 2004).

Ocakçı ve Southworth (1995)'e göre sosyo-kültürel yapı etkisiyle oluşan kimlik unsurları şunlardır;

- Demografik yapı (nüfusun yapısı, büyüklüğü, doğum ve ölüm oranı, cinsiyet dağılımı, yaş grupları, evlilikler vs.)
- Kurumsal yapı (yürütme, yönetim ve güvenlik odaklı olan askeri yapı, siyasal yapı, ekonomik yapı, teknolojik seviyesi, hukuki yapı, dini yapı, eğitim, sağlık, sosyal hizmet yapısı, düzenleyici ve denetleyici kurumlar vs.)
- Kültürel yapıya yönelik alt elemanlar (teknoloji, yaşam tarzı, gelenekler, görenekler, dil, sanatsal beceriler vs.)

Bir toplumun kültürünün değişmesi demek, o toplumun kendi içinde, kendi çabalarıyla uzun süreçler sonucunda elde ettikleri icatlar, sanatsal eserler, gelenek-görenekler gibi kültürel değerlerinin de zamanla kendini yitirmesi demektir. Toplumun kendi içindeki bu iç değişim boyutunun yanı sıra bir de başka toplumların kendi aralarında yaptıkları göçler, evlilikler gibi kültürel alışverişlerinin de sonucunda toplumun dış değişim boyutu başlamış olur. Hangi kültür olursa olsun, bir kültür içine giren yeni yaklaşımlar, yeni fikirler o toplum tarafından kabul edilmeyi beklemeden, toplumun eski kültürel değerleriyle etkileşimde bulunur. Bu etkileşim ile toplum kendisine yakın gördüğü kültürel değerleri kabul eder, yakın görmediklerini ise reddeder. Dolayısıyla bu kabulleniş ve reddediş eylemlerinin asıl kaynağı toplum olduğu için, kültüre dahil edilen tüm yenilikler öncelikle toplumsal kabullenme sürecinden geçmiş olmaları gerekmektedir (Deniz, 2004).

Toplumun yaşam biçimlerini etkileyen düşünce, davranış ve duygu odaklı olan kültürel öğeler dışında bir de toplumsal kimliği etkileyen inanç ve tutum gibi değer yargılarının da kimlik oluşumunda önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bir toplumun yapısı sürekli olarak hareketli ve değişkendir. Günümüz çağı çok hızlı ilerlemekte ve bilimsel deneyler çokça yapılmakta olduğundan her toplum, sürekli olarak dünya ile etkileşim halinde olmaktadır. Toplumlar arası bu etkileşim, toplumların değer yargılarının değişmesine ve böylece o toplumların sosyal kimliklerinin de değişim göstermesine sebep olmaktadır (Deniz, 2004).

Sosyo-kültürel yapı içerisinde en etkili olan insandır. İnsan ve kültür bir bütün olarak değerlendirilir. Bunların yanı sıra; kültürü oluşturan, onu değerli ve etkili kılan önemli bir unsur olan insan tüm bu değerleri belirli bir mekana bağlı olarak oluşturmaktadır.

Velioğlu ve Tavşan (1995) 'a göre; İnsanoğlu yaşadığı çevrenin doğal mekanlarına şekil vermesinin sonucu olarak kentsel mekanları oluşturmuş olur. Bu mekanlar ile etkileşimleri algılama, yorumlama ve tanımlama süreçleri çerçevesinde biçimlenmiş olur. Toplumların zamanla oluşturdukları etkinliklerinin sonucu olarak ortaya çıkan yollar, açık alanlar ve yapı gibi öğeler, kültürel mekanlar olarak tanımlanabilir. Nedeni ise, insanın fiziki çevresini tasarlarlarken, iklim ve doğa koşullarının getirdiği engellere

rağmen ekonomik, teknolojik gelişmeler ve kişilerin istekleri/ihtiyaçlarına kadar her durumu yansıtmayı doğrultusunda kültürle etkileşime girmesidir. İnsan-çevre etkileşiminde kültür; iletişim aracı ve mekanı belirleyen özellikleri ile önemli bir davranış üstlenir (Deniz, 2004).

2.3.2.2 Sosyo-ekonomik Yapı

Bir toplumun istihdam yapısından kaynaklı nitelikleri doğrultusunda oluşan kimlik, o toplumun sosyo-ekonomik yapısını göstermektedir. Toplumun işgücü dağılımı işçi, esnaf, memur vb. farklı farklı kollarda olması ve onların toplum içindeki konumları o toplumun “zenginliğini” göstermektedir (Kılınçaslan, 1995; Deniz, 2004).

Bir kentin sosyo-ekonomik özelliği, o kentin gelişmişlik düzeyinin kırsal ve kentin birbirinden ayrılan özelliklerine göre şekillenir ve kimliği oluşturur. Toplum içerisinde ise insanlar üzerindeki işgücünün yüksek gelir düzeyi ve düşük gelir düzeyinde olan kişiler olarak farklı kollara ayrılması toplumun kimliğini etkilemektedir. Bu bağlamda yüksek gelir düzeyinde olan bir toplumun ekonomik durumu da yüksek olduğundan dolayı o toplumun ekonomik kimliği; zenginliğini göstermektedir.

Bireylerin ve oluşturdukları grupların ekonomik durumları, toplumun kimliğinin oluşmasında çok önemlidir. Örnek verecek olursak; iki yerleşim yerinden birinin gelir seviyesi düşük iken, diğerinin yüksek olması bu yerleşim yerlerinin kentsel çevrelerinin de birbirinden farklı olmasının göstergesidir. Örneğin İstanbul’da Etiler ve Tepebaşı semtleri arasındaki kimlik unsurlarının farklı olmasının en önemli nedeni, buradaki ekonomik koşullarının farklılığından kaynaklanmaktadır (Deniz, 2004).

2.3.2.2.1 Kentin İşlevsel Özellikleri

Her kentin adını duyurma şekli ve anılma durumu farklıdır. Günümüz kentlerinin bazılarının ise adını duyurma şekli, o kente hayat veren işlevler sayesinde gerçekleşmektedir. Önceliği kent yaşamının sürdürülebilirliği olan bu tip kentlerde genel olarak iş alanı ve yoğunluğu çok fazladır. Bundan dolayı böyle kentler iş alanları

sayesinde kendilerini geliştirmişlerdir. Böylece bu tip kentlerin kimlikleri ve kimlik özelliklerinin işleve baēlı olarak ortaya çıktığı görölmektedir (Çöl, 1998).

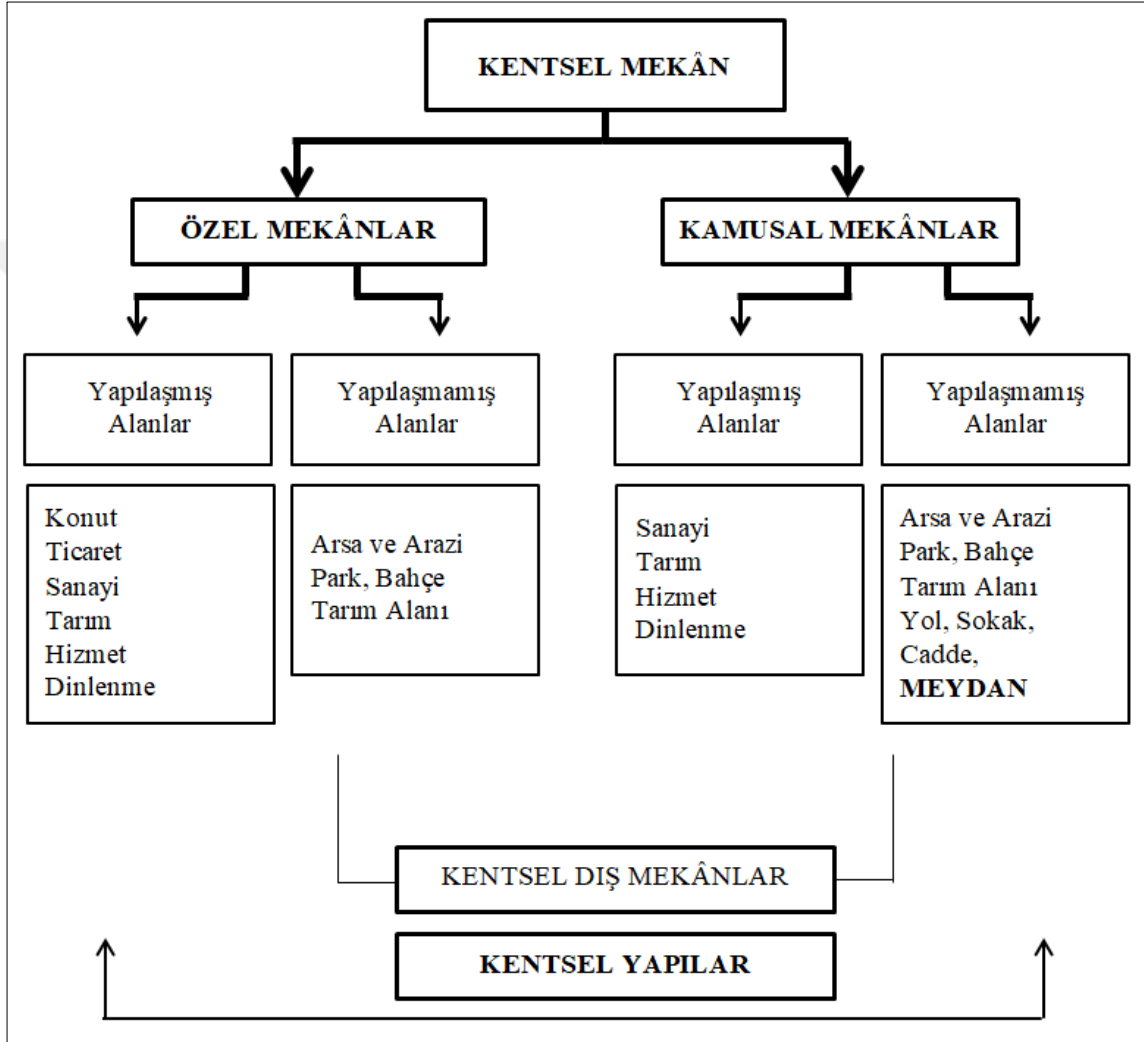
Kentlerde en temel ve baskın olan ekonomik özellikler, yerleşimleri, sanayi kenti, liman kenti, tarım kenti, ticaret kenti vb. özellikleri sayesinde kentlerin birer kimlikleri oluşmaktadır. Örnek verecek olursak;

- Sanayi kenti denildiğinde aklımıza Kocaeli gelmektedir. Bu kentin kimlik kazanması, sanayi ile olmuştur. Kentteki fabrika sayılarının artması ile birlikte nüfusun da artması ve bu bağlamda kentin şekillenerek kimlik sahibi olması, sanayinin kente hakim olarak çalışma göstermesinden kaynaklı olabilmektedir.
- Öğrenci kenti denildiğinde aklımıza Eskişehir gelmektedir. Bu kent, içinde bulunan ve köklü üniversitelerden olan “Anadolu Üniversitesi” ve “Osmangazi Üniversitesi” ile kimlik kazanmıştır. Üniversite sayesinde şehrin gelişimi ve eğitim düzeyi artmakta olup bu bağlamda ekonomisi de canlanmaktadır. Böylece tüm bu etmenler kentin kimlik oluşumunda büyük katkı sağlamaktadır.
- Turizm kenti denildiğinde aklımıza Antalya gelmektedir Bu kent; kıyı sahilleri, denizi ve doğal güzellikleri sayesinde yerli yabancı birçok turist çekmektedir. Böylece turizm bu kente kimlik kazandırmaktadır.
- Maden kenti denildiğinde ise aklımıza Zonguldak gelmektedir. Kent içinde bulunan kömür yatakları sayesinde hem kentlilere iş imkânı sağlanmakta hem de bu sayede kente kimlik kazandırılmaktadır (Gürel, 2018).

2.4 Kentsel Mekan

Kentsel mekânı en sade şekliyle tanımlayacak olursak; binalar ile çevrelenmiş bir kentin binalar dışında kalan ve insanların sosyalleşmesini sağlayan açık alanlarıdır (Göncü, 2007).

Erdönmez ve Akı (2005) ‘e göre mekân; insanların kendi aralarında, nesneler arasında ve nesnelerin birbirleri arasında olan ilişkilerinin, uzaklıklarının üç boyutlu olarak anlatılmasıdır (Seydioğulları, 2018) (Şekil 12).

Şekil 12. Kentsel mekân türleri (Aksoy, 2005; Seydioğulları, 2018)

Kentsel mekanları iki başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar özel mekanlar ve kamusal mekanlardır. Kentsel mekanlar içinde bulunan bu özel mekanları da kendi içinde yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar olarak değerlendirebiliriz. Yapılaşmış alanlar içerisinde konut, ticaret, sanayi, tarım, hizmet ve dinlenme/barınma gibi yapılar

bulunmaktadır. Yapılaşmamış alanlar ise henüz imar alanlarına açılmamış olan park, bahçe, arsa, arazi ve tarım alanlarını oluşturmaktadır.

Kentsel mekanlar içinde bulunan kamusal mekanları da yine kendi içinde yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar olarak ayırabiliriz. Yapılaşmış alanlar içerisinde “park, bahçe, arsa, arazi, tarım alanı, yol, sokak, cadde ve meydan” bulunmaktadır. Yapılaşmamış alanlarda “sanayi, tarım, hizmet ve dinlenme” gibi yapılar bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında, bu mekânlarda bulunan yapıların tümü aslında kentsel yapıları oluşturmaktadır.

Kentsel mekanlar, bir toplumun zaman içinde değişen ihtiyaçları ve istekleri kapsamında şekil alır. Bu doğrultuda binalar, bina aralarında kalan sokaklar, açık yeşil alanlar, meydanlar, yapılaşmış ve yapılaşmamış alanlar kentsel mekan alanlarını oluşturmaktadır. Genel olarak kentsel mekan; barınma ihtiyaçlarının ve çalışma imkanlarının karşılanması ile eğlenme-dinlenme ve ulaşım eylemlerinin yapıldığı mekanların tümüdür. Kentlerde yaşayan kullanıcıların ihtiyaçlarını gideren, ekonomik ve kültürel unsurları bağlamında etkilenen, uzun süreçler sonunda değişim ve gelişim gösteren mekanlar kentsel mekan olarak tanımlanmaktadır (Seydioğulları, 2018).

2.4.2 Kentsel Mekan Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Kentsel mekan tercihleri; insanların taleplerine ve ümitlerine göre değişik faktörlere bağlıdır. Bunlar:

- Ulaşılabilirlik
- Konfor
- Çeşitlilik
- Kent Mobilyaları
- Güvenlik
- Temizlik ve Bakım (Şahin ve Arslan, 2015)

Bunlara ek olarak insanların o mekânı kullanma sürelerinin çokluğu, mekânı kullanma sebepleri, istekleri vs. olarak da çoğaltılabilir.

2.5 Meydan

Meydanlar, kentsel mekân içinde bulunan, düğüm noktası oluşturarak o bölgede toplanma alanı oluşturan, farklı işlevsel özellikleri kendi bünyesinde barındıran ve yapılaşmamış mekânlar içinde olan kamusal açık alanlardır (Kayalar, 2006).

Meydan kelimesi; Latince açık alan veya genişletilmiş cadde anlamında olan "Plate", İngilizce ve Fransızca dilinde "Place", İspanyolca "Plaza" ve İtalyanca "Piazza" sözcüğünden türemiştir. Meydanlar; bireylerin etkinliklerini rahatça yapabildiği, onları sarıp sarmalayarak aitlik duygusunu hissettirdiği, içinde dikey ve yatay olan donatı elemanlarıyla bir bütün olan kentsel mekânlardır (Seydioğulları, 2018).

İnsanoğlunun kullanmış olduğu meydanlar, kamusal mekânlar içinde kullanılan ilk yerdir. Meydanlar geçmiş tarihlerden günümüze kadar geçen zamanda rol aldıkları çeşitli işlev ve fonksiyonlar doğrultusunda hem yaşamın hem de kentsel mekânların önemli bir parçası olmuşlardır. Kentsel doku üzerinde düğüm noktalarını tanımlayan meydanlar, bu noktalarda toplanma ve dağılma faaliyetlerinin gerçekleşmesine olanak sunarlar. Bu bağlamda meydanlar, kente yeni gelen bir bireylerin birbirleriyle ve kenti devamlı olarak kullanan diğer bireyler ile karşılıklı etkileşimleri doğrultusunda bu kentin ortak paylaşım alanını oluşturmaktadır. Tüm kentin ortak kullanım mekânı olan ve herkese eşit kullanım hakkı sunan meydanlar aynı zamanda büyük faaliyetlerin de ortak buluşma noktasını oluşturmaktadır (Semerci, 2008).

2.6 Kent Meydanı

Kent meydanları, tarihi süreçler boyunca hem kentlerimizin hem de ait oldukları mekânlarının kimliklerini ortaya koyan önemli mekânlardır. Fakat günümüzde meydanlar, bazı bölgelerde taşıt meydanları ya da otopark alanı olarak kullanılmakta ve bu durum meydanların kendine has olan değerlerinin kaybedildiği kentsel boşluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum meydanların kimliklerini yani kendi benliklerini kaybetmesine sebebiyet vermektedir. Başka bir ifadeyle meydanlar,

insanları yönlendiren, üstünkörü hareketlilik ile kendini zorunlu hissettirmeyen mekânlar olan ve yeri geldiğinde durmamıza imkân sunan, hareket kısıtlılığı bulunmayan mekânlardır (Seydioğulları, 2018).

Kent içinde olan açık ve yeşil alanların en önemli noktaları, kent meydanlarıdır. Bu meydanlar özellikle kentsel açık yeşil alanlarda olmakta ve kent kullanıcıları açısından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Çoğunlukla kent içi yolların kesişim noktalarında ve kent merkezi içinde bulunan mekânlardır (Şavklı ve Yılmaz, 2013).

Meydanların ortaya çıkma şekillerinde farklılıklar olmaktadır. Bazı meydanlar yalnızca meydan olması açısından tasarlanırken; bazı meydanlar ise belli başlı kullanım şekillerinin insanlar üzerindeki etkilerinin sonucu olarak kendi kendine ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bir meydanın insanlar tarafından meydan olarak adlandırılması için mimari formu ve peyzaj karakteristikleri bakımından belirli özelliklerinin olması gerekmektedir. Bu özellikler öncelikli olarak alanın şekli, büyüklüğü ve formu odaklı olmaktadır. Aynı zamanda alanın sınır hatlarının kendi içinde belirgin olması ve bu bağlamda kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilir olması gerekmektedir (Şavklı ve Yılmaz, 2013).

2.7 Kent Meydanı İle Kent Kimliği İlişkisi

Kent içinde bulunan mekânlar, açık alanlar ve meydanlar ile kent kimliği arasında büyük bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki mekânların karşılıklı etkileşimleri ile o kentin kimlik unsurlarının mekânlara yansıtılması doğrultusunda oluşmaktadır.

Bir kentin kimliğini; o kentin uzun süreçler sonucunda oluşmuş tarihini, kültürünü, gelenek-göreneklerini ve o kentin sahip olduğu kentsel imgeleri üzerinde taşıyan kent meydanları oluşturabilir. Kişinin başka bir kişiyle, kişinin bir mekânla veyahut bir mekânın başka bir mekânla olan karşılıklı etkileşimleri doğrultusunda; Kişi ilk önce kendi kimliğini, sonra kentin ve kent kullanıcılarının kimliğini, daha sonra ise meydanların kent kimliğini yansıtmasına neden olmuştur (Seydioğulları, 2018).

Kent kimliği ile kent meydanları, uzun süreçler sonucunda birlikte oluşarak günümüze kadar gelişip gelmiştir. Kent meydanlarının konumları daha çok kent merkezlerinde bulunmaktadır. Bunun nedeni ise; meydanların odak ve düğüm noktaları üzerinde yoğunlaşmalarından dolayı, kent içinde bulunan en doğru odak noktalarının genelde merkez ve merkeze yakın yerlerde oluşmasıdır. Bu bağlamda meydanlar çoğunlukla kent merkezlerinde bulunmakta ve o kentin tarihini, kültürünü, kimliğini yansıtmaya çalışmaktadırlar (Seydioğulları, 2018).

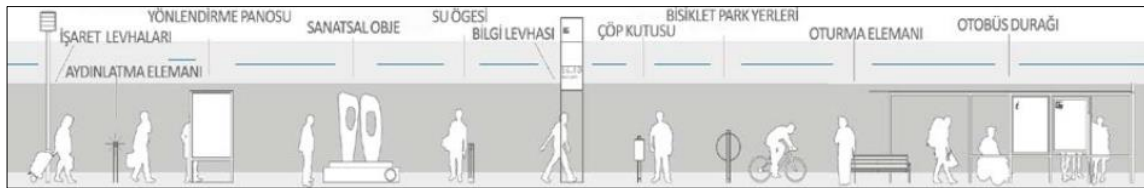
Kısacası; Bir toplumun yüzyıllar boyunca oluşan tarihi, kültürü, gelenek ve göreneklerinin birikimi kentsel mekânların şekillenmesinde, değişmesinde ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu birikimlerin yansıtıldığı kentsel mekânlar ise, kent meydanları olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra kent meydanları ile kent kimliği arasındaki karşılıklı etkileşime bakıldığında; mekânın gelişimi ve değişimi kent kimliğini yansıtırken, aynı zamanda değişen ve gelişen kent kimliğinin de kendisini mekâna yansıtmakta olduğu görülmektedir.

Kent içerisinde bulunan meydanların kendi kimliklerinin oluşumunda en çok mühim olan etken ise; o mekânların sosyo-kültürel birikimi ve sosyo-ekonomik yaşamıdır (Seydioğulları, 2018).

3 KENTSEL DONATI ELEMANLARI

İnsanoğlu sosyal ve kültürel yaşamını devam ettirebileceği mekânlara ihtiyaç duyar. Bu mekânların bütünü ise kentler oluşturur. Dolayısıyla kent; tarih izlerini üzerinde barındıran, sürekli gelişen, değişen ve geleceğe yön veren canlı bir olgudur (Uludağ, 1990; Aksu, 1998).

Kent olgusu içinde bulunan kent öğeleri ise kente canlılık ve anlam katan en önemli unsurlardır. Uludağ (1990) 'a göre; kentlerde bulunan kent öğeleri, bir toplumun sosyal hayatı, kültürü, tarihi ve yaşamı bakımından büyük bir gerekliliktir. Kentsel donatı elemanları veya kent mobilyaları (Şekil 13) ise, kent öğelerinin bir kısmını oluşturan elemanlardır. Bu öğeler, bireyin kent ile toplum içindeki yaşamını ve aynı zamanda bireyin başka bireyler arasındaki etkileşimini sağlamaktadır. Bu bağlamda kent mobilyaları, kent yaşamının gerekliliği doğrultusunda ortaya çıkmıştır (Aksu, 1998). Aydınlatma amacıyla yararlanılan aydınlatıcı elemanlar, yolların yönünü göstermek için kullanılan işaret ve bilgi verici donatılar, el yapımı olan sokak adlarının yazılı olduğu tabelalar, çeşmeler ve çeşitli oturma elemanları ilk kent mobilya örnekleridir (Göncü, 2007).

Şekil 13. Kentsel Donatı Elemanları (National Association of City Transportation Officials, 2012; Najafidashtape, 2018)

Kent içinde insanları koruma, dinlendirme, eğlendirme, bilgilendirme vb. gereksinimleri doğrultusunda tasarlanmış elemanlar “Kentsel Donatı Elemanları” ya da “Kent Mobilyası” olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 1992; Bayazıt 2018).

Kentsel donatı elemanları genel olarak araştırıldığında; bu elemanların bütününde canlı-cansız tüm öğeleri kapsadığı görülmektedir. Canlı kentsel donatı elemanları özellikle

doğal örtü ve bitki elemanlarından oluşmaktadır. Kent içinde bulunan ve kullanılan bu canlı bitki elemanları; özellikle çit odaklı, duvar/bariyer odaklı, sınırlandırma odaklı, vurgu odaklı, rüzgâr ve gürültü önlemek odaklı, mahremiyet odaklı gibi işlevsel özelliklerinin yanı sıra mekâna anlam katmak, estetik görünmesini sağlamak ve kent merkezlerinde artan karbon salınımlarını azaltmak odaklı kullanılan elemanlardır. Örneğin; kent içinde bulunan uzun bir yol güzergâhı boyunca yaprakları renkli olan alle ağaçları kullanılarak vurgu oluşturulur ve böylece yol güzergâhı da belirginleştirilmiş olur. Bu tip vurgu amaçlı konumlanan bitkiler hem dikkat çekmekte hem estetik görünmekte hem de bulundukları mekâna anlamlı bir derinlik katmaktadır.

Cansız kentsel donatı elemanları ise, bütününde kent içinde kullanılan ve cansız olan tüm şehir/kent veya sokak mobilyalarını kapsamaktadır. Kentlerin içinde kullanılan bu elemanlar işlevlerine, türlerine, altyapıya bağlı olup olmamasına ve kullanım türlerine göre sınıflandırılıp kent içi mekânlarda kullanılan elemanlardır. Kısacası kentsel donatı elemanları tüm kent mobilyalarını içine alan geniş bir kavramdır. Bu bağlamda kent içinde bulunan ve tasarlanan tüm kent/şehir ya da sokak mobilyaları aynı zamanda birer “kentsel donatı elemanı” olarak kabul edilmektedir.

Oturma birimleri, aydınlatma elemanları, işaret levhaları, bilgi ve iletişim panoları, çöp kutuları, duraklar, büfeler, döşemeler, su öğeleri, heykeller, çit ve bariyerler vb. elemanlar kentlerde ve kent içi mekânlarda kullanılan kentsel donatı elemanları örneklerindendir.

3.1 Kentsel Donatı Elemanlarının Tarihsel Gelişimi

Geçmişten günümüze kadar geçen süreçlere bakıldığında kent mobilyalarının ortaya çıkış tarihi net olarak bilinmemekte olup kentlilerin ihtiyacı doğrultusunda oluşmuştur. Bu kapsamda bakıldığında ilk kent mobilyaları, Romalılar döneminde kullanılmıştır diyebiliriz. Bunlar; taştan yapılmış olan mil taşları işaretleri, at olukları ve bağlama kazıklarıdır (Şekil 14). İlk zamanlarda asıl olarak ulaşım odaklı şekillenmesi kapsamında yolların yönünü gösteren kent mobilyaları, günümüze kadar sürekli olarak çeşitlenerek ve değişerek gelmiştir. Özellikle teknolojinin de gelişmesiyle kentlerdeki imkânların

artması, beraberinde kent içi nüfusun da artmasına olanak tanımış ve böylece artan kent nüfusunun belli başlı alanlarda kontrol edilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyaçlar ise alanlarda kullanılacak olan kent mobilyalarının oluşmasına ve çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır. Kentteki yapıların ve kullanıcıların güvenliği için yaya-araç yolları farklı sınırlandırma elemanlarıyla birbirinden ayrılır. Özellikle nüfusu büyük olan kentlerdeki kullanıcıların vakit geçirdiği açık mekânlarda; üst örtü gölge elemanları, oturma ve su yüzeyi gibi çeşitli kentsel donatı elemanlarının tasarlanması ihtiyacı doğmuştur (Güner, 2015).

Şekil 14. Roma döneminde yollara dikilen, yolun yönünü gösteren “Mil Taşı” (URL-10, 2021)

En önemli özelliği “işlevsellik” olan kentsel donatı elemanlarının kentsel mekanı oluşturması, zaman içerisinde onlara estetik ve anlamsal bir boyut kazandırmıştır. Örneğin bir zamanlar anıtsalcılık, Helenistik kentin hâkim estetik niteliğini oluşturmaktaydı. Düzenli ve sistematik cadde ağlarıyla, yeni tiyatro mekânlarıyla, çeşmelerle, heykellerle, yüksek kesimlerden indirilen boru hatlarıyla oluşturulan ve su kaynakları ile bütünleşmiş olan Helenistik kent, halkın refah düzeyini ve maddi halini yükseltmişti. Bu hızlı kent yayılması, kent dışında kalan kır arazilerinin kullanımlarını imkansız hale getirmişti. Bu yayılımcı durumu telafi etmek için binaların olduğu bölgeye ağaç dikilmiş; sokakları süslemek amacıyla saksı çiçekleri kullanılmıştı. Bu sistem günümüzde Avrupa günümüzde hala uygulanmaktadır. “Sokak süslemesi” olarak

adı verilen kavram, bütünüyle Helenistik kentin bir buluşudur ve haddinden fazla bir şekilde kullanılmıştır (Güner, 2015).

Kentsel donatı elemanlarının kent içindeki kullanıcıların yaşamına girmesi ve kentsel tasarım içinde bir mekan olarak kabul edilmesi endüstri devrimi sonrasında gerçekleşmiştir. Özellikle nüfus artışı ve hızlı kentleşmeden dolayı ortaya çıkan kentsel açık alanlar daha çok önem kazanmaya başlamıştır (Aksu, 1998). Böylece kent mobilyası kavramı kendini ortaya çıkarıp bir konuma adapte etmeyi ve zamanın etkisiyle değişip gelişmeye başlamıştır. Dolayısıyla zaman içerisinde meydana gelen tarihi olaylar, gelenekler, sosyal ve kültürel değişimler, hayat tarzlarında farklılıklar, demografik hareketler, teknolojinin gelişimi, ekonominin ve planlama kararlarının değişmesi kentsel donatı elemanlarının da değişmesinde etkili olan önemli unsurlar olmuşlardır (Güner, 2015).

Endüstri devrimi ve sonrasında yaşanan bu hızlı kentleşme süreci ile ulaşımın ve iletişimin artması beraberinde yeni ihtiyaçları doğurmuştur. Bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak eski ihtiyaçları karşılayan mobilyalara eklenmiş ve yeni ihtiyacı karşılayan kent mobilyaları hayatımıza girmiştir. Kısacası geçen zaman, yaşanan tarihsel olaylar, gelişen teknoloji yeni ihtiyaçları ortaya çıkarmış ve böylece yeni ürünlerin tasarlanmasına zemin hazırlamıştır (Göncü, 2007).

Kentsel mobilyalar ilk olarak İngiltere’de, ondan sonrasında da Avrupa ve Amerika ülkelerinde kullanılmıştır. Ardından çok kısa bir zaman diliminde kent dokusunun ve tasarımlarının en önemli donatı elemanları olmuşlardır (Güner, 2015).

Endüstriyel ürün kapsamına giren ilk kent mobilyası örneği; İngiltere’de dökme demir ayaklı gotik form şeklindeki mobilyalardır ve kent içinde sokak aydınlatma elemanı olarak kullanılmakta olup dönemin derin izlerini üzerinde yansıtan gaz lambalarıdır (Şekil 15). Elektrik, günlük hayatta kullanıma geçtikten sonra eski gaz lambaları artık kullanılmamış ve yerini elektrik lambalarına bırakmıştır (Göncü, 2007).

Şekil 15. İngiltere’de kullanılan gaz lambaları (URL-11, 2020)

Teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde artış gösterdiği 1850-1900 yılları ise; kentlerin ve kentte yaşayan toplumun yaşam tarzlarının değiştiği dönem aralığıdır. Motorlu taşıtlar o dönemde kullanıma sunulmuş ve böylece kent içinde yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Motorlu taşıtlar, kent içinde özellikle trafiğin yaygınlaşması ve yoğunlaşması doğrultusunda trafik düzenleme işaret elemanları kentlerde tasarlanmaya başlamıştır. 1868’de Londra’da ilk trafik düzenleme işareti olan yarı mekanik olarak aydınlatılmış ve trafiği belli bir düzene getirmek amacıyla tasarlanmış olan donatı elemanları kullanılmaya başlanmıştır. Ardından belli süreçler sonunda metro kullanılmaya başlanmıştır. Motorlu taşıtların kent içindeki kullanımı yaygınlaştıkça; yayalar için tasarlanmış olan dar yolların da genişletilmesine neden olmuştur. Aynı zamanda bu dar yollar üzerinde bulunan döşeme kaplamaları da geliştirilip farklılaşmıştır. Ayrıca 1884’te Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattı kullanıma sunulmuştur. Böylece telefon kulüpleri, kentlerin ve kullanıcıların hayatlarına girmiştir. İşte o zamanlar çok büyük önemi olan telefon kulübelerinin günümüzde ise yerini başka elemanlara bırakmış olması kaçınılmazdır. Bunun en temel nedeni ise geçen zaman ve gelişen teknoloji ile değişen ihtiyaç unsurlarıdır. Günümüzde

telefon kabinlerinin ihtiyaç dışı unsur olmasının sebebi; gelişen teknoloji ile herkesin hayatına giren cep telefonlarıdır. Gelişen ve değişen teknoloji beraberinde yeni donatı elemanlarını getirmektedir. Sabit olmayan ekonomik yapı ise kullanıcıların yeni yollar aramasını ve üretici-tüketici arasındaki ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlara ek olarak; gelişen ve sürekli büyüyen kentlerde yer-yön belirleyici niteliğinde olan işaret levhaları, reklam panoları ve satış birimleri kentlerde ihtiyaç sonucunda kullanılmış olan donatı elemanlarıdır (Göncü, 2007).

Kent içinde oluşturulan sokak ve meydanların zamanla trafik yolu olarak kullanılması ile bu mekânların önemini kaybetmesi doğrultusunda bu durumun düzeltilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda o çağın toplum ihtiyaçları belirlenmiş olup, bu ihtiyaçlar doğrultusunda özellikle kentin en çok kullanılan kısımlarında yaya ve yürüyüş yolları oluşturularak o mekâna uygun kentsel donatı elemanları tasarlanmıştır (Göncü, 2007).

İngiltere'de bu gelişmelerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla 1920 yıllarında ilk çalışmalar başlatılmış ve bu yoğun çalışmalar günümüze kadar yaklaşık 3000 adet standartla geliştirilmiştir. Bu yoğun çalışmalar, İngiliz kentlerindeki donatı elemanlarının seçimini, uyumunu, anlam bütünlüğünü ve kalitesini sağlayabilmek için gösterdiği çabaların yalnızca küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulanması amacıyla oluşturulan inceleme kurullarının arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kurulu'na bağlı olan “Sokak Mobilyaları Danışma Komitesi” (Street Furniture Advisory Committee) en önemli örneğidir. Bunlara ek olarak ise; “Kraliyet Kent Planlama Enstitüsü (Royal Town Planning Institute) ve İngiltere Tasarım Konseyi (British Design Council)” diğer önemli inceleme kurul örneklerindendir. Bu kurullar; ürünlerin tasarlanması, yorumlanması ve uygulanma aşamasına kadar geçen sürede her aşamayı tek tek inceleyerek kent içi mekanların, kentin ve çevresinin sağlıklı gelişmesi açısından yararlı olmaktadır. Bu kurullara bağlı olan tasarımcılar ise, tüm bu özveriler doğrultusunda bugüne kadar binlerce farklı çeşitte kent mobilyası üretmişlerdir. Üretilen elemanların daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için, öncelikle kent kullanıcılarının bu ürünlerin seçimi ve uygulanması aşamasında katkıda bulunması hedeflenmektedir (Gürsu, 1988; Durmuş, 2008).

Kentsel donatı elemanları; planlama, uygulama, şehir ve bölge planlaması, kentsel tasarım, endüstri, mimari ve peyzaj tasarımı ile bağlantılıdır. Her nesnenin nasıl ortaya çıkış nedeni var ise, kentsel donatı elemanlarının da ortaya çıkış nedeni vardır. Bu nedenler daha çok kullanıcının ihtiyacı ve geçirdiği tarihi süreçler ile bağlantılıdır. Bu süreçler zamanla ihtiyaçların artmasına, değişmesine ve gelişmesine neden olmaktadır (Zülfikar, 1998; Durmuş, 2008).

Bir kente genel olarak bakıldığında kentsel donatı elemanları, kent içindeki belirlenen alanlarda kullanılan çok küçük çaplı elemanlar olarak görülmektedir. Onların bu küçüklükleri bazen önemsenmeyecek boyuta gelse de aslında onlar çok önemli ve işlevsel odaklı elemanlardır. Çünkü bu elemanlar bulundukları mekânlara anlamsal ve işlevsel boyutta yarar sağlayarak donatıların hem çevresiyle hem de kullanıcılarıyla bir bütün halinde etkileşimde bulunmaktadır. Bu etkileşim hem canlı hem cansız bütün unsurları içine almaktadır. Bu bağlamda kentsel donatı elemanları önemsenmez ve tasarlanıp uygulanmasına imkân tanınmazsa kentin bütünü ile kent kullanıcılarının yaşam koşullarına da olumsuz bir şekilde etki eder.

3.2 Kentsel Donatı Elemanlarının Sahip Olması Gereken Özellikler

Her kentsel donatı elemanının sahip olduğu belli başlı fonksiyonel özellikleri vardır. Kentsel mekânlarda konumlandırılan bu donatı elemanları işlevsel ve estetik olarak konumlandığı mekâna uyumlu olan ve o mekânın özelliklerini yansıtan elemanlardır.

Kentsel donatı elemanlarının sahip olması gereken özelliklerini Başal ve ark. (1993) şu şekilde sıralamıştır:

- Bakımları kolay olmalı
- İşlevsel ve ergonomik olmalı,
- Fiziki özellikleri bakımından standartlara uygun olmalı,
- Tasarımlar özgün, yaratıcı ve estetik olmalı,
- Taşınabilir ve monte edilebilir olmalı

- Hızlı bulunmalı ve kolay bir şekilde uygulanmalı,
- Fizibilitesi yüksek ve kaliteli olmalı
- Vandalizm akımına karşı dayanıklı olmalı
- Malzeme ve işçilik seçimleri uygun olmalı,
- Maliyet açısından parasal kaynaklar uygun olmalı şeklinde sıralanmaktadır (Bayazıt 2018).

3.3 Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması

3.3.1 İşlevlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları

Kentsel donatı elemanlarının sistemli bir şekilde ele alınması doğrultusunda kentsel mekânda bulunma amacına ve işlevlerine göre sınıflandırılması;

- Barındırma amaçlı: Gölgelekler, brandalar, tenteler, otobüs durakları,
- Eğlenme, oyun amaçlı: Rekreatif alanları ve çocuk oyun alanlarında bulunan donatı elemanları
- Oturma, dinlenme amaçlı: Bank, kamelya, oturma birimleri,
- Aydınlatma amaçlı: yol ve mekan aydınlatma birimleri
- Bilgi verme amaçlı: İlan ve reklam panoları, bilgi iletişim tabelaları, yer ve yön belirleyici elemanlar
- Süsleme amaçlı: Çiçek kasaları, sanatsal heykeller, anıtlar ve fışkiyeler,
- Satış ve alışveriş amaçlı: Gişeler, büfeler, bilet otomatları, alışveriş makineleri,
- Koruma amaçlı: Kentteki ulaşım yollarının kullanımını düzene koyan trafik ışıkları, trafik işaret tabelaları, aydınlatma birimleri,
- Yönlendirme amaçlı: Zemin döşemeleri, sokak tabelaları, alt ve üst geçitler,

- Sınırlayıcı amaçlı: Tel çitler, demir parmaklıklar, bitkiler, duvarlar, ağaç altı korumaları, yaya ve trafik bariyerleri,
- Temizlik amaçlı: Çöp kutuları
- İletişim kurma amaçlı: Telefon kulübeleri, vb. olarak sınıflandırılabilir (Çubuk, 1991; Akyol, 2006; Göncü, 2007).

3.3.2 Türlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları

Kentsel donatı elemanları ise türlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Zemin/döşeme kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb.)
- Oturma elemanları (grup oturma birimleri, banklar, kamelyalar vb.)
- Aydınlatma elemanları (mekan, yol ve bitki aydınlatıcıları vb.)
- İşaret ve bilgi levhaları (yer ve yön belirleyiciler, bilgi iletişim tabelaları vb.)
- Sınırlandırıcılar (sınırlayıcı elemanlar, trafik ve yaya barikatları vb.)
- Su ögesi (fiskiyeler, çeşmeler, süs havuzları, vb.)
- Üst örtü elemanları (pergolalar, duraklar ve gölgelikler, vb.)
- Satış birimleri (sergi pavyonları, büfeler vb.)
- Sanatsal objeler (heykeller, anıtlar vb.)
- Oyun alanı elemanları
- Diğer öğeler (çöp kutuları, posta kutuları, çiçeklikler, bisiklet park yerleri, saatler, bitkisel öğeler, bayrak direkleri vb.) (Yıldızcı, 2001; Güner, 2015).

3.3.3 Altyapıya Bağlı Olup Olmamasına Göre Kentsel Donatı Elemanları

Kent içinde kullanılan donatı elemanları aşağıda da görüldüğü gibi iki başlık altında toplanmaktadır: Alt yapıya bağlı kent mobilyaları ve altyapıya bağlı olmayan kent mobilyaları (Akyol, 2006):

Alt Yapıya Bağlı Donatı Elemanları:	Alt Yapıya Bağlı Olmayan Donatı Elemanları:
• Aydınlatma birimleri • Bilgi ve işaret tabelaları • Telefon kabinleri • Toplu taşıma durakları • Meydan saatleri • Su ögesi • Satış birimleri • Alt yapı tesisleri bakım kapakları	• Zemin kaplamaları • Çöp kutuları • Çiçeklikler • Üstü örtü öğeleri • Ağaç altı koruyucuları • Bisiklet parkları • Oyun alanı elemanları • Plastik objeler

3.3.4 Kullanım Türlerine Göre Kentsel Donatı Elemanları

3.3.4.1 Geçici Kullanım:

Kentsel dış mekânların belirli bir noktasının kısa bir an için geçerken kullanılmasıdır (Akyol, 2006). Bu tür kullanımlar içerisine ulaşım etkinlikleri girmektedir. Ulaşımda yaya/motorlu araç ayrımının sağlanmasından dolayı, yol/kaldırım farkının fiziki karşılıkları olarak önem kazanmaktadır. Bordür biçimleme öğeleri, zemin kaplama öğeleri, vb. (Güner, 2015).

3.3.4.2 Sürekli Kullanım:

Kent kullanıcıları tarafından dış mekanda belirli bir alanın belirli sürelerde kullanılmasıdır (Akyol, 2006). Bu tür kullanımlar çoğunlukla alış-veriş yapmak oturmak, dinlenmek, beklemek, vakit geçirmek vb. etkinliklerden kaynaklanmaktadır. Bunların yanı sıra bekleme noktalarının ve yaya ulaşım kısımlarının üstlerini örtmek

amaçlı üst örtü elemanları, oturma dinlenme elemanları, alışveriş noktaları sayılabilmektedir (Güner, 2015).

3.3.4.3 İşlevsel Kullanım:

Kentlinin dış mekân kullanımında, ihtiyaçlar doğrultusunda yapılmak istenen işlevlere ilişkin kullanımlardır. Bu tür kullanımlar, kentte yaşayan insanların iletişimsel ve fizyolojik ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Bunlar, görsel işlevleri ve sosyal bilgi işlevlerine yönelik konuları içermektedirler (Najafidashtape, 2018).

3.3.4.4 Yan Kullanımlar:

Yukarıda incelenen geçici, sürekli ve işlevsel kullanımların gerçekleşmesi aşamalarında meydana gelen çalışmalara hizmet sunacak olan kullanımlardır. Bu kullanımlar; düzenleme hizmetleri, bakım hizmetleri, güvenlik hizmetleri gibi alt başlıklarının yanında çevresel estetik değerlere dönük karşılıkları da olabilmektedir. Dolayısıyla bu kullanımlar bir kentin, kentsel çevrenin ve kent içi mekânların nitelendirilip anlam kazanmasına imkân tanımaktadır (Najafidashtape, 2018).

3.4 Kentsel Donatı Elemanlarının Tasarım İlkeleri

Çok büyük bir kullanıcı kitlesine sahip olan ve sosyal, kültürel, ekonomik değerleri üzerinde barındıran kentsel donatı elemanları; tüm bu değerler kapsamında kullanıcı isteklerini karşılayacak şekilde tasarlanmalı, mekâna uygun seçilmeli, yeterli miktarda mekân içinde konumlandırılmalı, birbirleriyle ve çevresiyle uyum içinde olmalıdır. Kentin kimliğini yansıtan, kaliteli olan ve insan ihtiyaçlarına cevap verip onları mutlu eden mekânlar oluşturabilmek; kentsel donatı elemanları ile mümkündür. Bu elemanlar öncelikli olarak o kentin ve mekânın kimliğini yansıtmakta, aynı zamanda işlevselliğinden ötürü mekâna anlam katarak hem mekânı hem de içinde bulunduğu kenti destekler nitelikte olmaktadır (Göncü, 2007).

Birbirinden farklı olan kurumların kendilerine ait kentsel donatı elemanlarının yalnızca mekâna olan uyumu yeterli değildir. Önemli olan hem mekânla hem de birbirleriyle karşılıklı uyum içinde olmasıdır. Kentsel donatı elemanlarının bir mekânda yerinin

belirlenmesi hususunda; birbirinden farklı olan bu kurumlar arasında ortak, programlı bir çalışma yürütülmelidir. Böylece kurumlar arası ortak bir dil oluşur ve kent kimliğine zarar gelmez. Ama birbirlerinden farklı olan kentsel donatı elemanları aynı mekânda kullanıldığında ise zıtlık oluşur ve bu elemanlar arsında büyük bir karışıklık ortaya çıkar (Göncü, 2007). Bu nedenle kentsel donatı elemanlarının tasarımı oluşturulurken karışıklığın olmaması için donatı elemanları arasında aynı dil kullanılmalıdır. Kaos ortamından uzak, kimliği yansıtan, mekâna ve birbirlerine uyumlu olan donatı elemanları tasarlanmalıdır.

Kentsel donatı elemanlarının tasarlanması ve uygulanması aşamalarında malzemenin türü, biçimi, rengi, dokusu, formu, ölçüsü, algınabilirliği, sürdürülebilirliği, bakımı ve kullanımı kolay olması, dayanıklı ve ergonomik olması vb. niteliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Göncü, 2007). Aynı zamanda kentsel donatı elemanları işlevsel, estetik ve ekonomik nitelikleri doğrultusunda hangi mekânda kullanılacaksa; o mekâna uygun kullanım ve beklentilere cevap verecek şekilde üretimi olmalıdır. Tasarlanan bu kentsel donatı elemanları, Tasarlanan bu kent mobilyaları, kullanıcıları fiziksel ve ruhsal anlamda rahatlatan mekânlarda uygulanmaktadır. Dolayısıyla o mekânlar kaliteli, kimlik sahibi ve insanlara huzur veren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel donatı elemanları, hem estetik hem de işleve yönelik özellikleri doğrultusunda anlam kazanan elemanlardır (Yıldırım, 2004). Bu anlamlılık düzeyi kentsel mekânları ve kentsel donatı elemanlarını karşılıklı etkileşim bağlamında birbirleriyle bir bütün olarak kabul edilmelerini sağlamaktadır. Böylece mekân-donatı ilişkisi anlamlı ve güçlü bir etki yaratmaktadır. İşte bu kaliteli, güçlü ve anlamlı mekânların ortaya çıkmasında en önemli unsur; kentsel donatı elemanlarının iyi bir şekilde tasarlanıp uygulanmasından doğmaktadır.

Bu araştırmada kentsel donatı elemanları tasarımında etkili olan; işlevsellik, estetik, biçim, malzeme, renk, doku ve algılanabilirlik kavramları üzerinde durulmuştur.

3.4.1 İşlevsellik

İşlevsellik, kentsel donatı elemanları ile kullanıcı arasındaki anlamlı bir ilişkinin oluşmasını sağlamaya yönelik ölçülerdir. Kentsel donatı elemanlarının işlevselliğinin en temel unsuru ise ergonomik olmasıdır. Kullanıcıların fiziki özelliklerini göz önünde bulundurarak tasarlanan kentsel donatı elemanları bu bağlamda kullanım amacına uygun ve işlevsel olmaktadır. Dolayısıyla tasarımda ergonomi yok sayılmamalıdır (Yıldırım, 2004). Bir başka çalışmaya göre ise işlevsellik, bir ürünün beklentilere, isteklere karşılık vermesi ve kullanım amacına uygun olmasıdır. Kentsel donatı elemanlarının tasarım ve uygulanmasında belli bir alanda konumlandırılan elemanların amacına, işlevine uygun olması gerekir. Bu kapsam doğrultusunda mimaride işlevsellik; uyum, ihtiyaç ve amaç kavramlarına hizmet etmektedir (Güner, 2015). İşlevsellik bağlamında örnek verecek olursak; kent içinde kullanılan oturma elemanları konumlandığı yerin kullanım amacına, işlevine ve oturma ölçütlerine göre tasarlanmaktadır. Asıl işlevi oturma olsa bilse buna ek olarak, yeme-içme, dinlenme, estetik olma, sınır oluşturma vb. özellikleri de es geçilmemelidir (Şekil 16).

Şekil 16. İşlevsel ve kullanışlı kentsel donatı elemanı (URL-12, 2021)

Tasarımda işlevsellik ve estetiklik kavramları aslında bir bütün olarak kendilerini tamamlamaktadırlar. Her iki kavramın birleşimi sonucunda tasarım doğru ve anlamlı bir

şekilde oluşmaktadır. Tasarımda tüm bu oluşumlar gerçekleşirken sistematik bir düzen içinde olmaktadır. Bu düzen ile birleşimlerin neyle ve nasıl olduğu, düzen yapısının oluşumu ve duruşu, fiziksel ve işlevsel özelliklerinin neler olduğu noktaları önemli noktalardandır. Dolayısıyla bir tasarım yapıldığı zaman akla ilk gelen; o tasarım elemanının işlevinin ne olacağıdır. Yani tasarım elemanının işlevi, en önemli olan noktadır (Güner, 2015).

3.4.2 Estetik

Kullanıcının kentsel mekân ve çevresinde kullanılan donatı elemanlarına güzellik katma çabası içine giren kavram estetikliktir. Bu estetik kavramı, hem tasarlanmış donatı elemanlarının hem de konumlandırılmış mekânlarının şekillendirilmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Estetik olan bir mekân ya da donatı elemanları görsel zenginliğin kent içine konumlandırılmış halidir. İçine girilen her mekânda kullanıcı, güzellik aramaktadır. Bu güzellik kavramı işin sanatsal, estetiklik boyutudur. Bir mekân ne kadar güzel ve heyecan verici olursa, o mekân daha fazla yaşanılabilir olmaktadır. Yani estetiklik, bir mekânı uzun süreçler boyunca yaşanılır kılmaktadır. İşlev, biçim ve estetik kavramları derin bir ilişki içindedir (Aksu, 2012; Güner, 2015) (Şekil 17).

Şekil 17. Estetik kentsel donatı elemanı (URL-13, 2021)

3.4.3 Biçim

Bir bütünün genel yapısı onun biçimini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan biçim; bütünün işlevini, ölçüsünü, dokusunu ve malzemesini belirler. Biçimleri iki türlü olarak ele alacak olursak bunlar; benzer ve farklı biçimleri oluşturmaktadır. Benzerlik ve farklılık kavramları doğrultusunda biçimlerde; tekrar etme, zıt olma ve egemen unsur olma gibi farklı özellikler görülmektedir. Aynı zamanda değişik geometrik form yapısında tasarlanan biçimlerde de özgün tasarım elemanları görülmektedir. Dolayısıyla bir donatı elemanının biçimi, o elemanın işlevine ve kullanıcı isteklerine göre şekillenmektedir. Böylece kullanıcı isteklerine göre şekil alan ve kullanım amacına uygun olarak tasarlanmış olan donatı elemanları, daha işlevsel, kullanılabilir olma özelliğindedirler ve bu doğrultuda kendini geliştirmektedirler (Arcan ve Evcı, 1992; Aksu, 2012).

Bir nesneyi somutlaştıran ve onu ortaya koyan en önemli tasarım ögesi, biçimdir. Tasarlanan donatı elemanlarının karakteristik özelliklerinin ortaya konulması ve işlevine uygun tasarlanmasında biçimin katkısı çok fazladır. Tasarımı yapılan donatı elemanlarının biçiminin oluşturulmasında; güvenlik, rahatlık, estetik gibi kavramlar da göz önünde tutulmaktadır. Tasarımda donatı elemanları güzelleştirerek sanatsal boyutunu ve işlevselliğini arttırmak, algı ve strüktür yapısını kurgulamak özellikle estetikliği ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır. Bu bağlamda en etkili olan açılardan biri de tasarım biçimini ortaya koyan geometrik biçimlerdeki elemanlardır (Ertaş, 2007; Aksu, 2012). Bu geometrik biçimler; zemin dokusu, çiçek kasası, oturma elemanı vb. karakterler de olabilir (Şekil 18).

Şekil 18.Özgün geometrik biçimlerde tasarlanmış kentsel donatı elemanı(URL-14, 2021)

3.4.4 Malzeme

Kentsel donatı elemanlarının, uzun süreçler sonucunda değişen ve gelişen teknolojik unsurlar doğrultusunda malzeme türü, çeşitliliği artarak farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma beraberinde yenilikleri ve özgünlüğü getirmektedir (Aksu, 2012).

Kentsel donatı elemanları yapımında tasarımı en çok etkileyen unsurlar arasında kullanılan malzeme yer almaktadır. Donatı elemanlarının isteğe ve ihtiyaca göre üretilmesi, isteğe göre belirlenen özellikte olması ve isteklerin tasarıma yansması noktasında kullanılan malzemenin önemi büyüktür. Tasarım noktasında belirlenen malzemeler sürekli olarak yenilenme ihtiyacı hissetmekte ve uzun yıllar beraberinde gelişen teknoloji ile değişmektedir. Malzemelerin değişmesinin yanı sıra, kullanılan malzemenin doğru yerde, doğru ve kaliteli bir şekilde uygulanması da önemlidir. Tasarlanmış donatı elemanları aynı zamanda fonksiyonel ve estetik olmalıdır. Böylece tasarlanan donatı elemanları üzerinde ortaya konulmak istenen etki ve doğru malzeme seçimi de sağlanmış olur. Malzemenin türü ne kadar çeşitli olursa o kadar farklı, kaliteli, estetik ürünler elde edilmekte ve tasarımı zengin hale getirmektedir (Ertaş ve Bayazıt, 2004; Aksu, 2012). Örneğin ahşap malzemeden yapılmış bir oturma elemanının arka kısmında doğal taşlardan yapılmış ve yaslanmaya olanak sağlayan elemanların olması

mekâna hem fonksiyonellik hem de özgünlük katmaktadır. Ayrıca bu elemanların üstlerine çim doku atılması da, estetikliği beraberinde getirmektedir. Bunlara ek olarak bu elemanlar aynı zamanda alan içinde yeni bir mekân oluşturma ve sınırlandırma elemanı olma özelliğinde olabilmektedirler (Şekil 19).

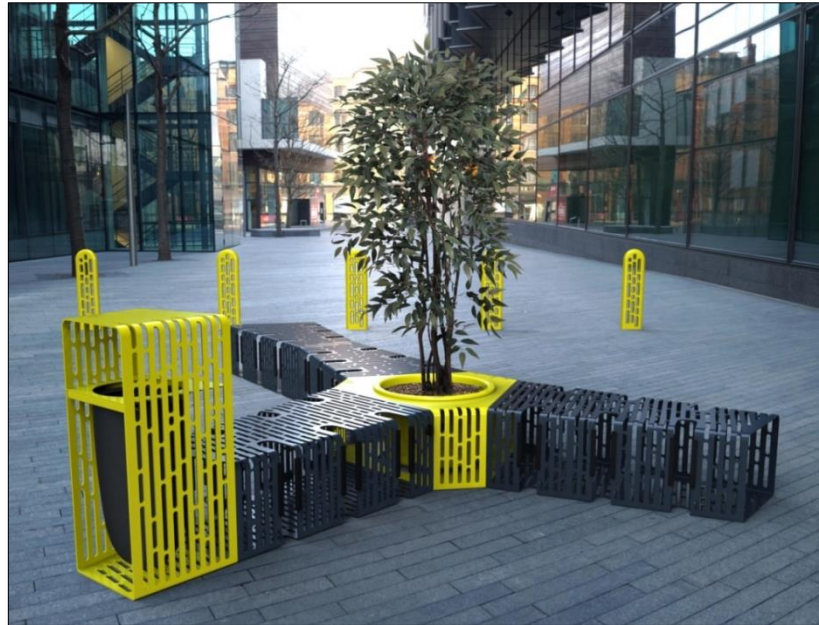
Şekil 19. Ahşap, taş, demir vb. malzemelerden oluşan kentsel donatı elemanı (URL-15, 2021)

3.4.5 Renk

Renk, bir mekândaki en önemli uyarandır ve bu özelliğinden dolayı kullanıcıların fiziksel, zihinsel ve psikolojik niteliklerini etkileyen bir unsurdur. Bu bağlamda özellikle insan-nesne, insan-çevre ve nesne-çevre etkileşimine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla renk; insan üzerindeki algı ve psikolojik etkileri bağlamında mimaride önemli bir etkindir (Sağocak, 2005).

Tasarımda renk; kentsel donatı ya da endüstriyel ürünlerinin özellikle ürün-kullanıcı ilişkisine etki eden, ürünün malzeme türü, konstrüksiyon veya fonksiyonlarını yansıtan

bir faktördür. Bir nesnenin görsel olarak tanımlanması yalnızca renk ve biçim bütünlüğü ile olmaktadır. Bu görsel algı için çoğunlukla biçim ön plana çıksa da, aslında renk de biçimi tamamlayan ve algıda seçiciliği arttıran bir öğe olarak değerlendirilir (Asatekin, 1997). Ayrıca renk, bir tasarımcının estetik yönünün ve kimliğinin ortaya konmasında önemli bir etkidir. Buna ek olarak tasarımcının kullanıcıya vermek istediği özel mesajların aktarıcısı olarak da rol üstlenebilir (Sağocak, 2005). Dolayısıyla bir mekânın algısının artırılması istendiğinde ya da kullanıcıyla karşılıklı etkileşim doğrultusunda mesaj-algı-uyarı üçlüsüyle dikkat çekici olmak istendiğinde; kentsel donatı elemanları ona göre tasarlanır ve konumlandırılır. Örneğin bir mekânda bulunan donatı elemanlarından renkli elemanlarla sınır oluşturma, çöp kutusu vb. elemanlardan bazılarının renklerini farklı tasarlama düşüncesi; o elemanları daha fazla ön plana çıkarmakta ve algıda seçiciliği arttırarak vurguyu tasarımcının istediği noktada oluşturabilmektedir. Avustralya’da tasarlanmış donatı elemanı buna örnek olarak gösterilebilir. Burada oturma elemanı olarak kullanılan donatı elemanı aynı zamanda donatı içinde oluşturulan boşluklar sayesinde bisiklet sehpaı özelliği de içermektedir. Yani iki işlevi aynı anda yapabilme özelliğine sahiptirler. Renk vurgusuyla da mekâna hem görsel güzellik katmakta hem de algıda seçiciliği arttırmaktadır (Şekil 20).

Şekil 20. Renk ile vurgu oluşturan kentsel donatı elemanı (URL-16, 2021)

3.4.6 Doku

Doku, bir mekâna ya da donatı elemanına estetiklik, görsel algı ve elle dokunulabilir özellik katar. Bu nedenle doku, görsel bir tasarım tamamlayıcısıdır (Uzun, 1998). Kentsel donatı elemanları ile doku, biçim ve form kavramları birbirleriyle bağlantılıdır. Bir tasarım içinde doku; teknik yapı ve estetik formdan ötürü önemli bir rol üstlenir. Görsel olarak algıyı arttırarak kent içindeki zeminlerde ya da donatı elemanları üzerinde özgün yüzeyler oluşturur. Bu sayede küçük kusurlar da gizlenmiş olur (Ashby ve Johnson, 2004). Dolayısıyla bu dokuları oluşturmak için farklı farklı malzeme türlerine de ihtiyaç duyulmaktadır (Dascalu, 2011; Aksu, 2012).

Tasarlanan donatı ya da mekânın biçimlerinin oluşturulmasında en etkili faktör, doku faktörüdür. Bu faktör, tasarımların yüzeylerinde değişimler meydana getirmektedir. Kullanıcının nesneleri algılaması elle dokunarak ya da ışığın katkısı ile olur. Elle dokunmak, nesnelerin yüzeylerindeki dokunun hissedilmesini yani dokusal olarak algılanmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda kullanıcının gözleri aracılığıyla belleklerinde bıraktığı izlenimler ise nesnelerin görsel dokusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla ıslak, kuru, sert, yumuşak, pürüzlü ya da kaygan vb. çeşitliliklerle ortaya çıkan bu dokular tasarımda farklılıklar oluşturmaktadır (Ertaş, 2007; Aksu, 2012).

Peru kent merkezinde tasarlanan ve zeminde farklı dokusal karakterle oluşturulan tarihi Lima sokakları örnek olarak gösterilebilir. Burada amaç kent içinde az olan yeşil alanların arttırılarak yeşil doku sürekliliğinin sağlanması ve aynı zamanda insanların oturması, dinlenmesi ve yeşile dokunması hedeflenmektedir. Alan içinde doğal çimden oluşan küçük tepeler, üstü çim kaplı oturma elemanları, geri dönüştürülmüş araba lastikleri içinde çiçekler kullanılmaktadır. Zemindeki yapay olan sert döşeme taşları ile doğal olan çim dokusunun birleştirilmesi doğrultusunda sokak genelindeki zemin ile donatı elemanlarında ortaya çıkan doku farklılıkları aynı zamanda mekâna görsel zenginlik ve dinginlik katmaktadır. Böylece yapay ve doğal malzeme ile oluşturulan zemin dokusunun, donatı elemanlarının karakteristik güzelliği ortaya çıkmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Farklı dokulardan oluşan zemin ve donatı elemanları(URL-17, 2021)

3.4.7 Algılanabilirlik

Algılama kavramı; kişiye özgü tasarımlarda sınırlayıcı olmayan, düşlere dayanan, beğeni kalitesini arttıran, farklılaştıran bir kavram olarak incelenmeli ve yorumlanmalıdır (Aksu, 2012).

Beğenilen mekânlarda görsel algının büyük bir önemi vardır. Donatı elemanlarının tasarım sonucu olarak mekân içinde konumlandırılmış olmaları insanlar tarafından beğenilmelerine, özenle kullanılıp korunmalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamla insanlar tarafından beğenilirliği yüksek ve görsel olarak kolayca algılanabilir donatı elemanları tasarlamak çok önemlidir. Böylece donatı elemanları tarafından kullanıcılara biçim, yön, renk, doku ve malzemelerle belli başlı işaretler gönderilmektedir. Dolayısıyla bu işaretler ne kadar iyi anlaşılır, sade olursa; algılanması da o kadar iyi ve kolay olmaktadır (Şekil 22) (Öztürk, 1991; Aksu, 2012).

Şekil 22. Yer döşemesi görünümünde oturma elemanı tasarımı (Aksu, 2012)

3.5 Kentsel Donatı Elemanları İle Kent Kimliği İlişkisi

Yapısal elemanlar, aynı zamanda kentin kimlik unsurlarını yansıtan elemanlardır. Bu elemanlar toplumsal ve kültürel özellikleri kapsamında doğal faktörlerden etkilenmektedir (Özer ve ark., 2010). Kentsel donatı elemanları da kentin kimlik unsurlarını, dokusunu ve kenti yansıtarak o kentin kimliğini ortaya koyan yapısal elemanlardır (Özgeriş, 2018).

Kentsel donatı elemanları, kent içinde yaşayan kullanıcıların ihtiyaçlarını gidererek onların hayatını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda birey-toplum arasındaki etkileşimi güçlendirerek mekâna algısal ve işlevsel bir boyut kazandırmaktadır (Özgeriş, 2018). Ayrıca bunlara ek olarak birçok farklı işlevsel özellikleriyle de; mekânı koruyan, tanımlayan, vurgulayan, güzelleştiren, sınırlandıran, eğlendiren, yönlendiren ve bilgilendiren elemanlardır (Şişman ve Yetim, 2004). Bu açıdan işlevselliğinin çok olması, kullanıcıları olumlu yönde etkilemekte ve yönlendirmektedir.

Kentsel donatı elemanları aynı zamanda kent kullanıcılarının toplumsal, kültürel, estetik ve algısal değer yargıları doğrultusunda beklentilerini karşılayarak mekâna işlevsel boyutta anlam yüklemektedirler. Yüklendikleri anlamlar sayesinde de kentsel donatı elemanları oluşmakta ve gelişmektedir. Bu gelişim ile ortaya çıkan ürünler; öncelikli olarak işlevine yönelik olma amacı doğrultusunda anlamlandırılmaktadır. Kent kimliği

ile ilişiği olan donatı elemanlarının kent içinde ayırıcı karakteristik özellikte olması, teknik anlamda kullanım amacına uygun olması ve sürdürülebilirliği desteklemesi zorunludur. Bu sürdürülebilirliğin amacı tek bir sistem odaklı değil, kentin bütününü kapsayacak genel bir sistemin parçası olmak ve herkes tarafından kolay anlaşılabilir, kullanılabilir bir dil birliği içinde olmaktır. Öyleyse donatı elemanlarının kent kimliği ile ilişkisinin yanı sıra yüklendikleri işlevsel sorumlulukları doğrultusunda kenti anlama ve anlamlandırma boyutlarının da göz ardı edilmeyeceği aşikârdır (Bayrakçı, 1991; Öztürk ve ark., 2020).

Kentlere güzellik, estetiklik katan ve kimliğini yansıtan en önemli objeler, kentsel donatı elemanlarıdır. Bu elemanlar kent içinde hem duvar, çit vb. işlevleriyle sınır elemanı olarak kullanılmakta hem de plastik obje, tabela, heykel, kamelya, lamba vb. elemanları ile vurgu yapmak üzere kentin zenginleştirilmesine katkı sağlamaktadır (Taylor, 1999; Bayraktar ve ark., 2008). Kent içinde yer alan bu elemanların katkıları olduğu gibi aynı zamanda yol açtığı sorunlar da olabilmektedir. Eğer bu elemanlar mekâna uyarlandığında hatalı seçimler ve yanlış kullanımlar yapılırsa kent içinde büyük bir kargaşa yaratarak görsel kirliliğin oluşmasına zemin hazırlamış olur. Bu nedenle modern ve kaliteli bir kent görünümüne ulaşmak için; elemanların seçimi ile kullanımı doğru bir şekilde yapılmalıdır (Şişman ve Yetim, 2004).

Kentsel mekânlar içinde ve çevresiyle uyumlu olması, bulunduğu yeri öne çıkarması ve kullanıcıların hayatlarında kolaylık sağlaması açısından kentsel donatı elemanlarının, sistematik bir yaklaşımın parçası olması kaçınılmazdır (Şatır, 2001; Bayraktar ve ark., 2008). Böylece bu yaklaşım, kent kimliği üzerinde de olumlu bir etki yaratmış olmaktadır. Kentin, kullanıcıları olan insan çapına düşürülmesinde, fiziki ve kültürel niteliklerinin oluşmasında işlevi büyük olan kentsel donatı elemanlarının kent peyzajı ile karşılıklı etkileşim kurarak anlamlı ilişkiler oluşturması çok önemlidir (Bayrakçı, 1991). Kent peyzajında, donatı-peyzaj arasındaki ilişkinin anlamlı bir şekilde oluşturulması açısından yapılan peyzaj tasarımı ile kentsel donatı elemanlarının tasarımı çok önemlidir. Fakat sadece tasarım yapmak da yeterli olmadığından dolayı; aynı zamanda tasarlanan donatı elemanlarının üretimi ve mekân içinde nasıl konumlandırılması

gerektiği de çok detaylı bir şekilde planlanması gerekmektedir (Yücel, 2006; Öztürk ve ark., 2020). Donatı elemanlarının özellikle planlama-tasarım ve uygulama aşamalarındaki donatı tercihlerine özen gösterilerek o mekânın kimliğini yansıtacak hangi tür ve malzeme kullanılması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Tabii bu aşamaları değerlendirirken donatıları tek tek düşünmekten ziyade daha iyi bir tasarım süreci oluşturmak ve kentsel dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla donatıların bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir.

3.6 Kentsel Donatı Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Kentsel mekânların sahip olduğu işlevlere paralel olarak bireylerin donatı tercihlerini belirleyen ölçütler de farklılık göstermektedir. Gelişen ve değışen zaman içerisinde teknolojinin de ilerlemesiyle birlikte kentsel donatıların mekânsal ve kültürel değışimleri ortaya çıkmaktadır. Bu değışimler kentsel donatı elemanlarının algılanması üzerindeki etkilerini ele alarak donatı biçimi ve donatının işlevleri doğrultusunda, mekânın kültürüne uygun donatı elemanları tercih edilmektedir. Bu bağlamda bir kentsel mekânda, bireylerin donatı tercihlerini etkileyen unsurların başında öncelikle; mekânın yeri, kimliği, kültürü, zamanla değışen mimarisi büyük önem arz etmektedir. Bunlara ek olarak donatımsal faktörler de göz ardı edilmemelidir. Kentlerde yaşayan bireylerin kentsel mekânlarda bulunan donatı elemanlarına karşı görüşleri, donatı tercihleri ve ihtiyaçları zaman içerisinde değışmekte ve farklılaşmaktadır. Bu nedenle kullanıcıların, kullanacakları donatı elemanlarını seçerken dikkate aldıkları ya da alacakları birçok faktör ortaya çıkmaktadır.

Kentsel mekânlarda kullanılan donatı elemanlarının tercih edilmesinde etkili olan faktörler aşağıdaki gibidir;

Davranışsal Ve İşlevsel Faktörler:

- Donatının Biçimi ve Kullanımında Çeşitlenmesi
- Kullanım Nedeni
- Kullanıcı Farklılıkları

Konfor Faktörleri:

- İklimsel-Çevresel faktörler
- Sosyal konfor
- Malzeme ve miktarı

Algısal-Psikolojik Faktörler:

- Psikolojik Güvenlik
- Yönlenme
- Estetik
- Birlik
- Kimlik

Görsel Etki Faktörleri:

- Kalite
- Yeterlilik
- Kimlik kazandıracak nitelik taşıması (Mumcu ve ark., 2017).

4 MATERYAL VE YÖNTEM

4.1 Materyal

Çalışmanın ana materyalini Rize kent merkezi içerisinde belirlenen meydan, sokak, park ve caddeler üzerinde bulunan kentsel dış mekânda kullanılan kent donatıları/mobilyaları oluşturmaktadır.

Çalışmanın yardımcı materyalini ise; yerinde çekilmiş fotoğraflar, haritalar ve çalışma teması ile ilgili birbirinden farklı makale, kitap, dergi, tez, internet kaynağı ile toplanan veriler ışığında literatür araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma üzerinden ulaşılan sonuçlar bilgisayar yazılımları kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma konusu ile ilgili bire bir görüşme sonucu uzmanların bilgilerinden de faydalanılmıştır. Ek olarak çalışma alanı kapsamında Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden alınan iklim verileri, il haritası, topografyası da çalışmada veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda saha çalışması yapılarak her bir alan ayrı ayrı incelenmiş ve bu çalışma aşamasında alanlar içerisinde bulunan mevcut kentsel donatı elemanlarının fotoğrafları çekilmiştir.

4.2 Yöntem

Çalışmada Rize kent merkezinde bulunan örnekleme alanlarındaki kentsel donatı elemanlarının (Oturma elemanları, üst örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, çiçek/bitki kasaları, işaret ve bilgi levhaları, su öğeleri, toplu taşıma durakları, sanatsal objeler) yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi ve kent kimliğine etkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

Bu amaçla çalışma alanı içerisindeki kentsel donatı elemanları tespit edilip fotoğrafları çekilmiştir. Bu donatı elemanlarının kent kimliğine katkılarını ve donatı elemanlarının yeterlilik düzeylerini belirleyebilmek için farklı amaçlarla hazırlanmış anket ve soru kalıpları incelenmiş, konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalar araştırılmış ve anket formu hazırlanmıştır. Bu süreçte:

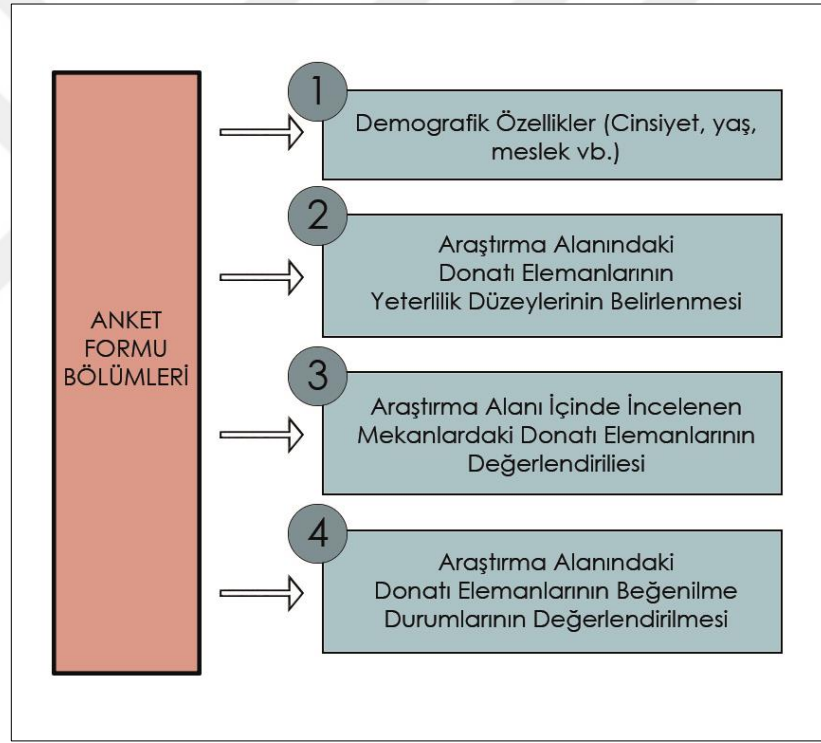
- İlk olarak donatı elemanlarının yerinde tespit çalışması yapılmıştır.
- Ardından çalışma alanı içerisindeki donatı elemanlarının fotoğrafları çekilerek analizler yapılmıştır.
- Son olarak ise anket çalışması yapılarak sonuçları değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda, Rize kent merkezinde bulunan donatı elemanları ile ilgili halkın görüşlerini almak ve değerlendirmek amacıyla anket soruları oluşturulmuştur (EK-1). Hazırlanan anket, tüm araştırma ve veriler ışığında bir yöntem şeması oluşturulmuştur. Yapılan anket uygulamasından elde edilen veriler neticesindeki bulguların değerlendirilmesi ise tartışma ve sonuç kısmında yorumlanmıştır.

Bu tez çalışması dört aşamadan oluşmaktadır:

1. Aşamasında; konuya ve araştırma alanına ilişkin literatür çalışması yapılarak veri toplanmıştır.
2. Aşamasında; konumları tespit edilen mevcut donatı elemanları araştırma alanı içerisinde gözlemlenip fotoğraflanmıştır. Araştırma noktalarının fotoğraflanması yapıldıktan sonra alanı içindeki donatı elemanları plan üzerinde işaretlenmiştir. Çekilen fotoğraflar daha sonra görsel önerilerin yapılması için uygun formatlara dönüştürülmüştür.
3. Aşamasında; Rize kent merkezinde; “Rize Meydanı”, “Kuyumcular Sokağı”, “Meydan Parkı”, ve meydanla bütünleşen iki “Ana Cadde” üzerinde bulunan kentsel donatı elemanlarının (Oturma elemanları, üst örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, çiçek/bitki kasaları, işaret ve bilgi levhaları, su öğeleri, toplu taşıma durakları, sanatsal objeler) kent kimliğine katkısının belirlenebilmesi için anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada hedef kitle olarak, Rize kent merkezinde belirlenen alanları kullanan insanlar seçilmiştir. Anket formu 19 soru ve 4 bölümden oluşmaktadır. 1. Bölümde; cinsiyet, yaş, meslek gibi ankete katılanların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, 2.Bölümde; araştırma alanında bulunan donatı elemanlarının ayrı ayrı irdelenmesiyle alan içindeki yeterlilik durumlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. 3. Bölümde; araştırma alanı içerisinde bulunan “Rize Meydanı,

Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı), Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.) ve Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı) mekânı ile içerisinde bulunan donatı elemanlarının kullanıcı katılımlarına göre ayrı ayrı değerlendirilmesine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümdeki sorularda 1 ila 5 arasında katılım gösterme ve yeterlilik durumuna göre 5’li likert tipi ölçeği kullanılmıştır (Tablo 1). Son olarak 4. Bölümde ise; kullanım açısından Rize kent merkezinde bulunan donatı elemanlarını beğenilme durumlarının değerlendirilmesine yönelik sorular bulunmaktadır (Şekil 23).

Şekil 23. Anket formu bölümleri tablosu

4. aşama olan son kısımda ise anket verileri değerlendirilip elde edilen veriler grafikler yardımıyla açıklanmış ve öneriler sunulmuştur. Yöntem akış şeması aşağıda belirtilmiştir (Şekil 24).

Araştırmada anket hazırlanırken; Akten (2000) ‘nin geliştirdiği metota göre $\pm\%5$ hata payı, %95 güven aralığında ana kütle büyüklüğünün 147.411 olduğu durumlarda yaklaşık olarak 400 adet anketin yapılması gerekmektedir. Bu metot ile 382 kişiye anket yapılarak değerlendirmeleri amacıyla ilk olarak çalışma alanı incelenmiş ve durum tespiti yapılmıştır. Anket çalışması denekler ile online anketler aracılığıyla “Google Formlar” üzerinden yapılmıştır. Hedef olarak anketlerin yüz yüze yapılması planlanmış fakat ülkemizi saran Covid-19 salgını dolayısıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleşmemiştir. Bu bağlamda online anketlere başvurulmuş ve gerekli bilgiler online olarak deneklere sunulmuştur. Yapılan anket sonuçları yüzde olarak değerlendirilmiştir.

$$n = Z^2 NPQ / ND^2 + Z^2 PQ$$

$$n = 1,962 \times 147.411 \times 0,95 \times 0,05 / 147.411 \times 0,052 + 1,962 \times 0,95 \times 0,05$$

$$n \approx 400$$

n= Örneklem büyüklüğü

Z= Güven katsayısı

P= Ölçülmek istenilen özelliğin kütlede bulunma ihtimali (çalışmada %95 olarak alınmıştır)

$$Q = 1-P$$

$$Q = 1-0,95$$

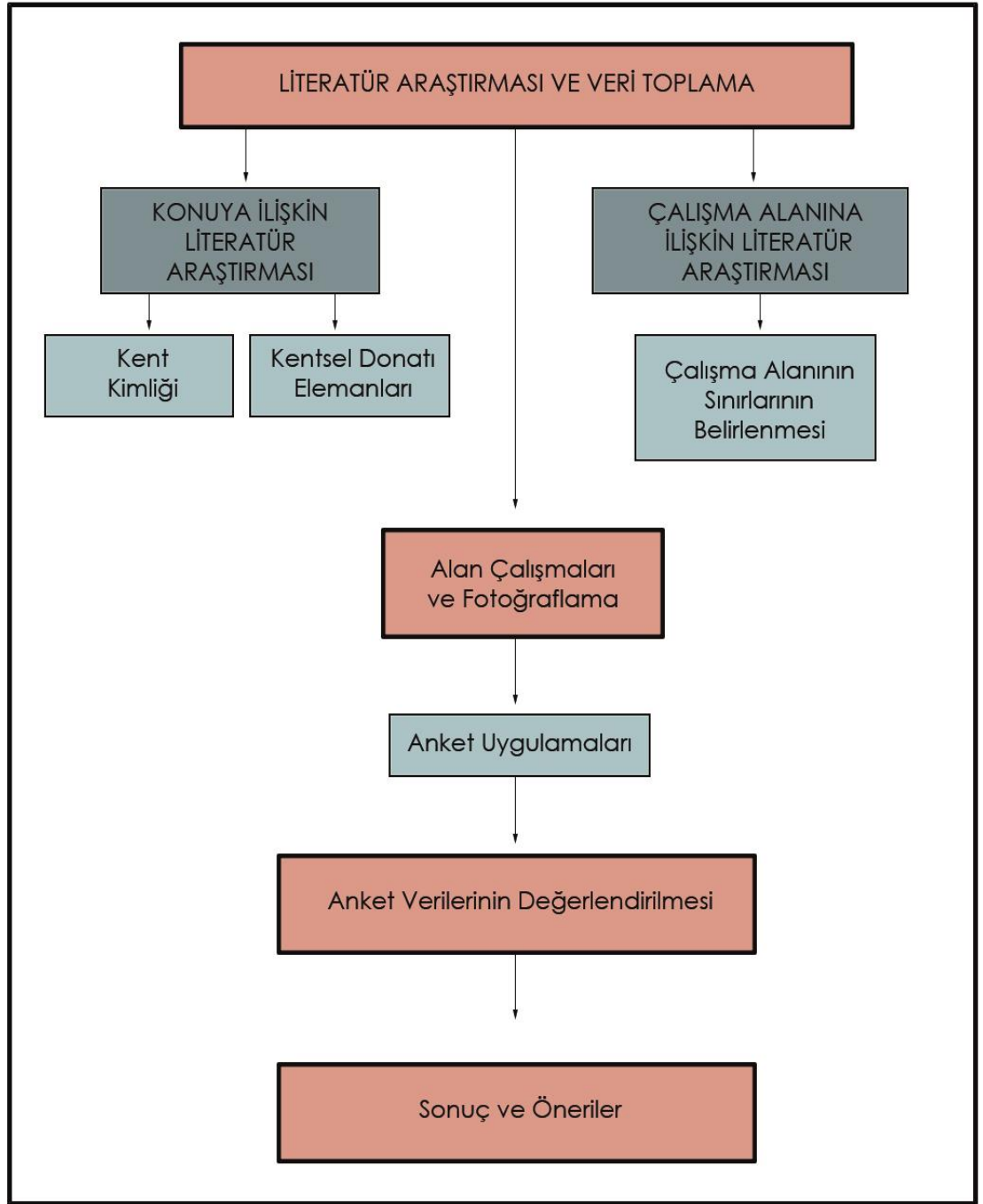
$$Q = 0,05$$

N = Ana kütlein büyüklüğü (Rize kent merkez nüfusu 147411 kişi)

D = Kabul edilen örnekleme hatası (Çalışma için %5’lik bir hata öngörülmüştür)

Tablo 1. Çalışmada kullanılan 5 Seçenekli Ölçüm Sistemi

1= yeterli değil	2= Var ama yeterli değil	3= Kararsızım	4= Var kısmen yeterli	5= Var yeterli
1= Hiç Katılmıyorum	2= Katılmıyorum	3= Kararsızım	4= Katılıyorum	5= Kesinlikle Katılıyorum

Şekil 24. Çalışmanın yöntem akış şeması

5 BULGULAR

5.1 Çalışma Alanı Bulguları

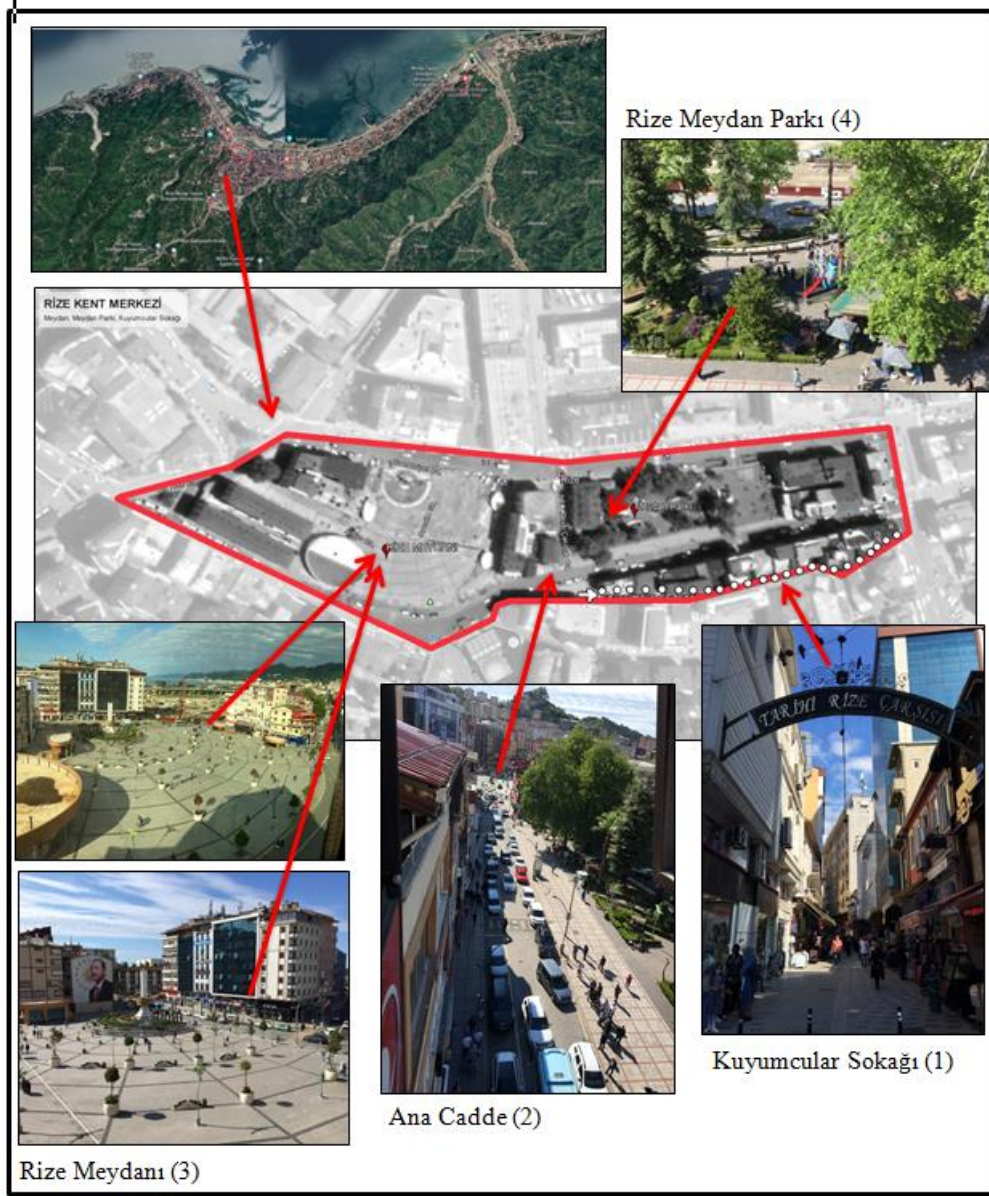
Çalışmanın yapıldığı örnek alanlar kent meydanı olarak nitelendirilen alan ile bağlantısı olan ve ana arter üzerinde bulunan;

- Kuyumcular Sokağı,
- Ana Cadde,
- Rize Meydanı,
- Rize Meydan Parkı'ndan oluşmaktadır (Şekil 25).

Bu örnek alanlar içerisinde daha çok; eczaneler, müze, camii, otel, kafe, pastane, sağlık ocağı, kasap, otopark, PTT binası, otobüs durağı, Ziraat Bankası, tıp merkezi, taksi durağı, alışveriş merkezi, dondurma ve tatlı dükkanı, telefon aksesuar dükkanı, kuaför yapı kullanımları mevcuttur.

Aynı zamanda bir de çalışma sınırları içerisinde sokak, cadde ve park alanı mevcuttur. Park alanı içerisinde; çay bahçesi, kafeterya, çocuk oyun alanı, süs havuzları, plastik objeler/heykeller, oturma ve dinlenme alanları, taksi durağı, büfe kullanımları mevcuttur.

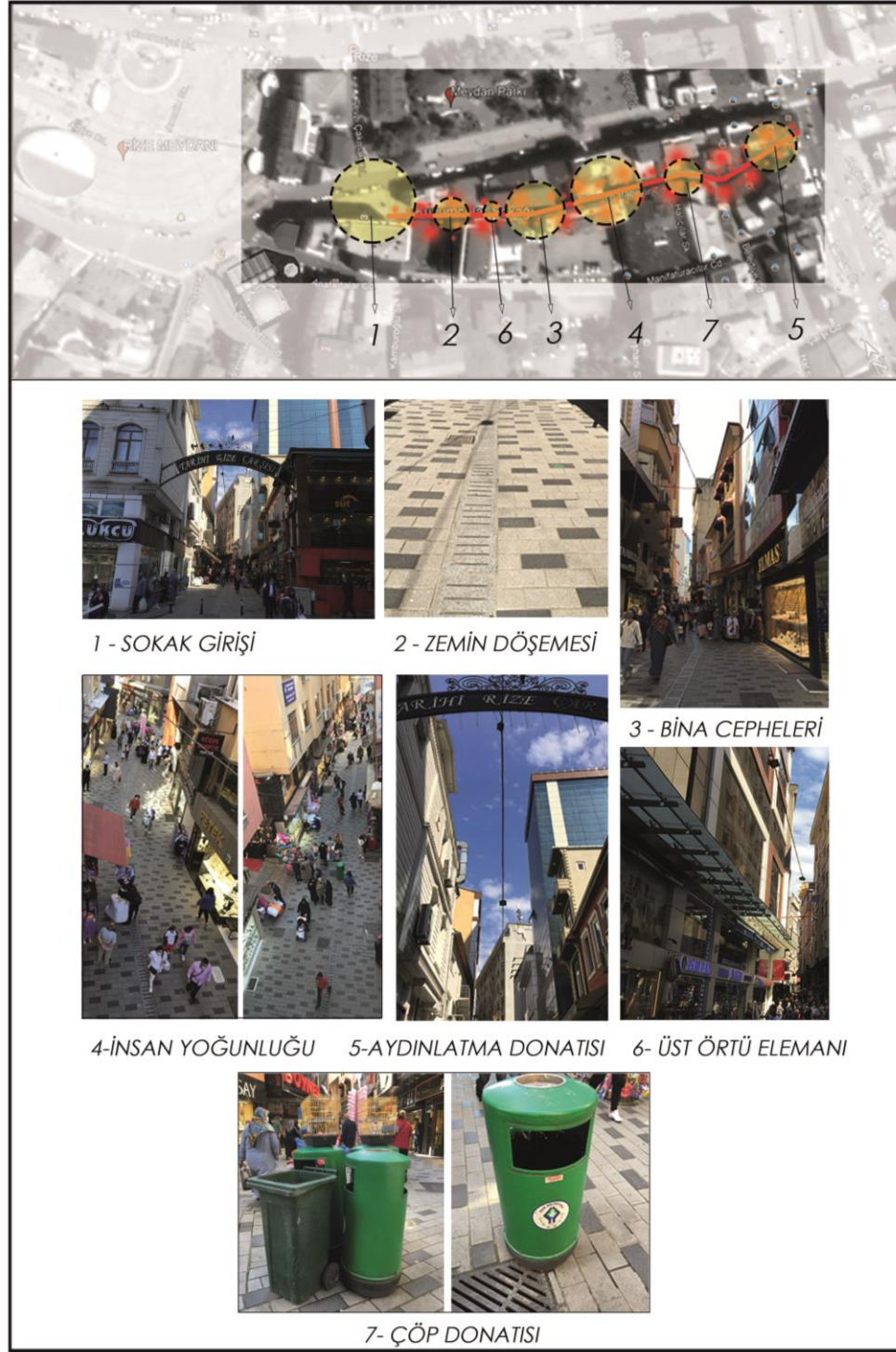
Kuyumcular Sokağı ise ana cadde yakınında olup içerisinde kuyumcu dükkanları başta olmak üzere bir çok giyim, ticaret, aksesuar dükkanları bulunmaktadır.

Şekil 25. Çalışma alanı sınırları (Orijinal, 2021)

5.1.1 Kuyumcular Sokağı Bulguları (Tarihi Rize Çarşısı)

Bunun yanı sıra trafiğe kapalı olan “Kazım Karabekir Caddesi” Rize’nin en işlek sokağı olarak yıllardır kullanılmaktadır. Sokak içerisinde çoğunlukla kuyumcu dükkânları bulunmasından ötürü bu isim kullanılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Ek olarak giyim ve kumaş dükkânları, terzi, büfe, fotoğraf stüdyoları, gözlük ve saat satış noktaları bulunmaktadır. Alan içerisinde bulunan donatı elemanları fotoğrafları ve konumları plan üzerinde işaretlenmiştir (Şekil 26).

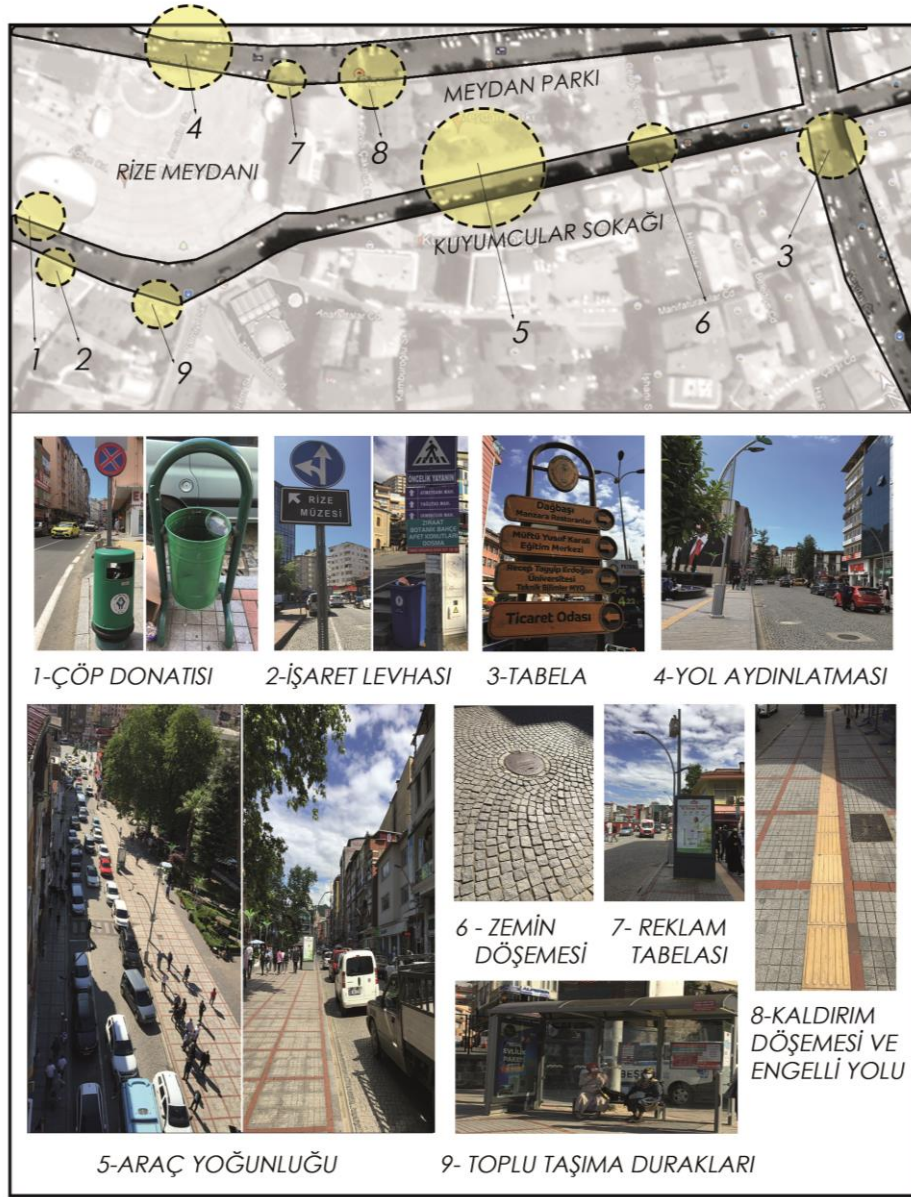
Şekil 26. Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı), Rize

Bu sokak 2017 yılına kadar yörenin insanları tarafından “Kuyumcular Sokağı” olarak adlandırılmaktaydı. 2017 yılından sonra belediyenin kontrolü ile “Kuyumcular Sokağı” içerisinde restore çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda sokağın adı da "Tarihi Rize Çarşısı" olarak değiştirilmiştir. Aynı zamanda Tarihi Rize Çarşısı, yöre halkının ve turistlerin alışveriş için uğradığı ilk noktalardan biridir. Her ne kadar ismi değiştirilmiş olsa da; günümüzde hala halk tarafından bilinen ve kullanımına devam edilen “Kuyumcular Sokağı” ismiyle anılmaktadır. Ek olarak burada, Rize’nin kent kimliğini yansıtan ve yörenin geleneklerini anlatan hediyelikler, süs eşyaları da satılmaktadır.

5.1.2 Ana Cadde Bulguları (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)

Çalışma alanı içerisindeki meydanla bütünleşen iki “Ana cadde” ise meydan-sokak arası bağlantıları oluşturmaktadır. Ana cadde üzerinde; çöp donatıları, işaret levhaları, yönlendirme tabelaları, yol aydınlatma direkleri, reklam tabelaları ve görme engellileri için yürüme yolları bulunmaktadır.

Aynı zamanda ana cadde yol aksında hem araç hem de insan yoğunluğunun çok fazla olduğu görülmektedir. Alan içerisinde yapılan gözlemlere göre özellikle sabah işe gidiş ve akşam işten çıkış saatlerinde, trafiğin bu noktalarda tıklandığına rastlanmaktadır. Ana cadde üzerinde bulunan donatı elemanları fotoğrafları ve konumları plan üzerinde işaretlenmiştir (Şekil 27).

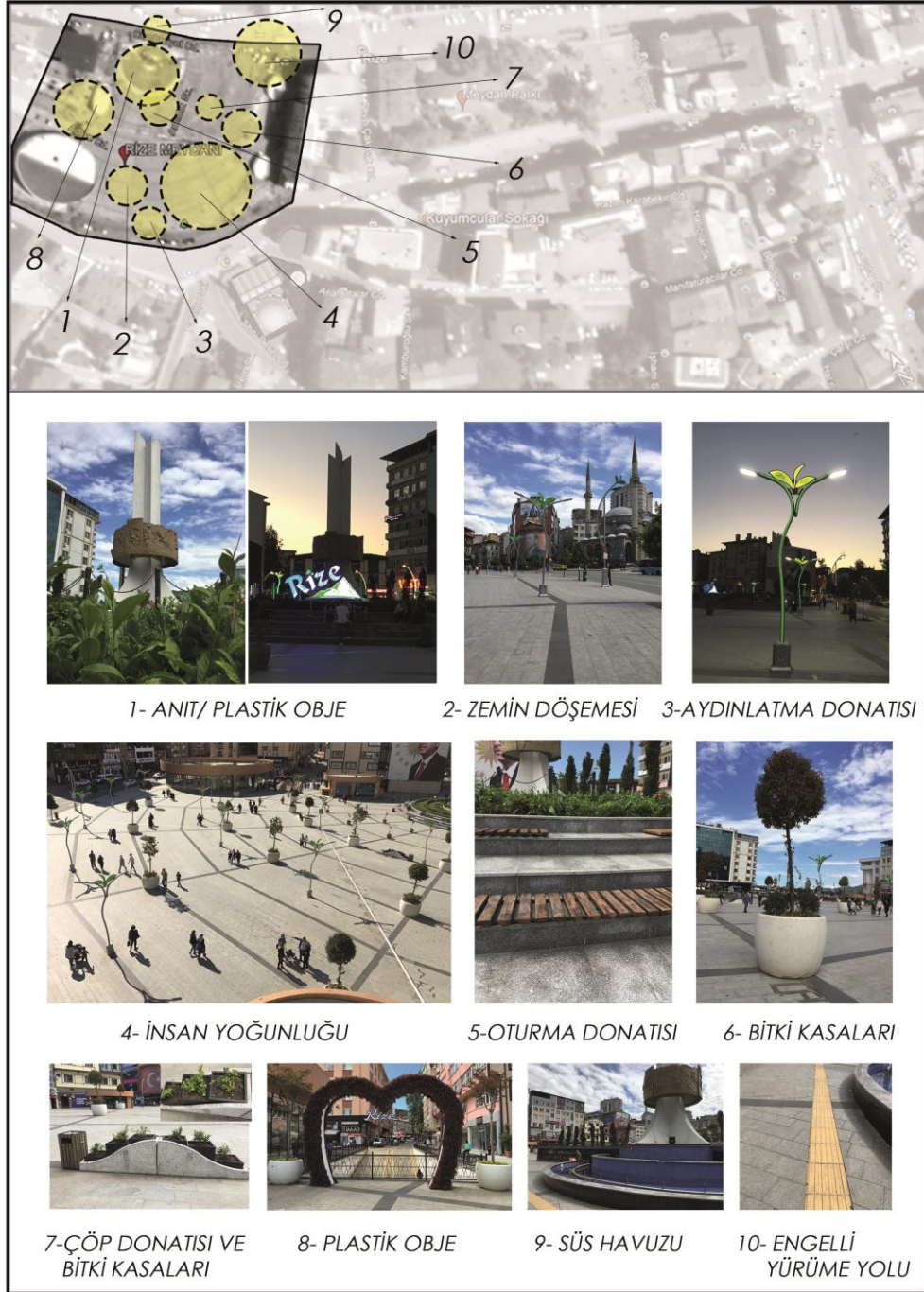

Şekil 27. Ana Cadde, Rize

5.1.3 Rize Meydanı Bulguları (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)

Çalışma alanı içindeki Rize Meydan'ı genelinde sert zemin döşeme malzemesinin fazlaca olduğu görülmektedir. İçerisinde çay yaprağını andıran ve geçmişin izlerini üzerinde taşıyan devasa bir anıt bulunmaktadır. Bu anıt çevresinde ise çay bitkisi dikilmiş olup oturma birimleriyle desteklenmiştir. Anıtın kuzey cephesinde süs havuzu bulunmaktadır. Fakat yıl içinde havuzun dolu olduğu gün sayısı yok denecek kadar

azdır. Aynı zamanda meydana bulunan aydınlatma donatıları da çay bitkisi sembolünü andırmaktadır. Bunun yanı sıra alan içinde; büyüklü küçüklü bitki kasaları, plastik objeler ve görme engelliler için yürüme yolu da bulunmaktadır (Şekil 28).

Şekil 28. Rize Meydanı, Rize

5.1.4 Rize Meydan Parkı Bulguları (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)

Meydan Parkı'nda bulunan donatı elemanları ve konumları gösterilmiştir (Şekil 29).

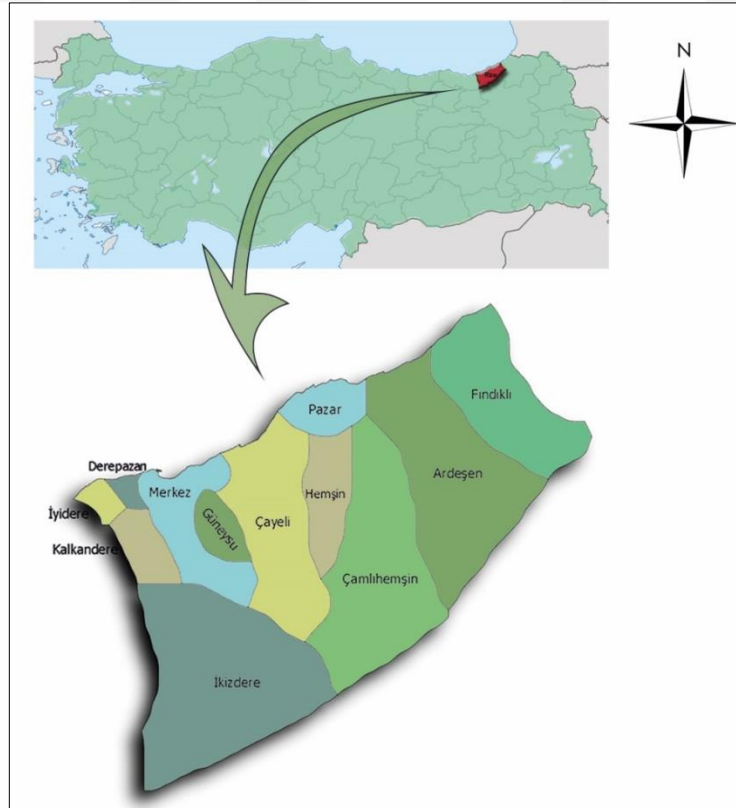
Şekil 29. Meydan Parkı, Rize

Meydan Parkı genelinde donatı çeşitliliği çokça bulunmaktadır. Su ögesi olarak çeşme ve süs havuzları, plastik obje olarak anıt, insan ve atmaca şeklinde fotoğraf heykelleri bulunmaktadır. Bunlara ek olarak; oturma/dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, birbirinden farklı aydınlatma ve çöp donatıları, taksi durağı, kafeterya, çay bahçesi, çay satış reyonları, engelli yürüme yolları bulunmaktadır. Ayrıca yeşilin sürdürülebilirliği bu parkta fazlaca hissedilmektedir.

5.2 Çalışma Alanı Genel Özellikleri

5.2.1 Coğrafi konum

Rize ili, Karadeniz Bölgesi'nin en doğusunda bulunan Doğu Karadeniz bölge sınırlarında olan ve kuzeyde Karadeniz ile doğusunda Artvin, batısında Trabzon, güneyinde Erzurum illerine komşu olan bir ildir. Rize Merkez ilçesi ise, Doğu Karadeniz bölümünün kıyı şeridinin en doğusunda yer alan Rize ilinin bir ilçesidir. Kuzeyde yine Karadeniz ile; doğusunda Çayeli ve Güneysu ile, batısında Derpazarı ve Kalkandere, güneyinde ise İkizdere ilçeleri bulunmaktadır (Şekil 30).

Şekil 30. Rize ili tanıtım haritası

İlçenin Karadeniz'e olan kıyı uzunluğu yaklaşık olarak 20 km civarındadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 40° 23' 55" ve 40° 39' 12" doğu meridyenleri ile 40° 50' 20" ve 41° 4' 8" kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Rize Merkez ilçesinin yüzölçümü yaklaşık 245 km²'dir. İlçe nüfusu Rize Merkez ilçesinde, Kendirli, Muradiye, Gündoğdu ve Çaykent Beldeleri ile 65 köyde yerleşik durumdadır (Korgavuş, 2012).

Ayrıca Rize ili, yüksek dağları, yayları, taş köprüleri, coşkulu akan dereleri, seranderleri, şelaleleri, çay tarlaları, taş ve ahşap Rize mimarisini yansıtan evleri ile kent kimliğinin yansımalarından oluşan bir ildir. Bu kimliği yansıtan en önemli faktör de “çay” faktörüdür. Çay tarımın uzun yıllardır Rize'de yapılması ve günümüze kadar çoğalarak gelmesi ile kent kimliğinin kalıplaşmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca doğal ve kültürel özellikleriyle de; kültürel kimliği yansıtan önemli bir kenttir.

5.2.2 İklim

Rize yöresinde Karadeniz iklimi hüküm sürmektedir. Bu iklimin özelliği, yazları serin kışları ılımandır. Kent coğrafi konumu sebebiyle bol yağış almaktadır. Bunda en büyük etken dağların kıyıya paralel uzanmasıdır. Rize'nin yıllık ortalama sıcaklığı 15 °C'dir. Rize'de bu güne kadar kaydedilen en düşük sıcaklık -7°C, en yüksek sıcaklık ise 38.2 °C olarak tespit edilmiştir.

Yıl içinde görülen en düşük sıcaklık mart ayında (-7.0°C), en yüksek sıcaklık ise mayıs ayında (38.2 °C) kaydedilmiştir. Yıllık yağışın ise en çok ekim ve takiben eylül aylarında düştüğü görülmektedir.

Görünen bütün ayların en yüksek sıcaklık ortalaması 10 °C 'nin üzerindedir. Yıllık yağış miktarı 2309 mm. nin üzerinde olan Rize, Türkiye'nin en çok yağış alan ilidir. Rize'de yağış her mevsime dengeli olarak dağılmakta olup kurak mevsimi yoktur. İlde en az yağış ilkbaharda, en çok yağış sonbaharda görülür. Nem oranı her zaman %75'in üzerindedir (MGM, 2022) (Tablo 2).

Tablo 2. Rize ili ortalama iklim verileri (1991-2020) ölçüm periyodu, Rize, Merkez (MGM, 2022)

Aylar	Ortalama Sıcaklık (°C)	Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	En Yüksek Sıcaklık (°C)	En Düşük Sıcaklık (°C)
Ocak	6.9	223.1	26.6	-6.5
Şubat	6.8	170.5	28.1	-6.6
Mart	8.7	154.0	32.6	-7.0
Nisan	11.8	90.5	35.8	-2.8
Mayıs	16.6	96.6	38.2	4.0
Haziran	21.2	148.4	36.1	7.8
Temmuz	23.8	163.4	35.4	12.0
Ağustos	24.5	192.5	35.6	13.4
Eylül	21.2	265.1	35.0	4.6
Ekim	17.2	307.3	33.8	2.5
Kasım	12.1	246.0	30.4	-2.6
Aralık	8.7	252.1	26.7	-4.0
Yıllık	15.0	2309.5	38.2	-7.0

5.2.3 Jeolojik Yapı

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde olan Rize ili, dağlık ve eğimli bir arazi yapısına sahiptir. Bu bağlamda Rize'nin arazi yapısı, esas itibariyle "Paleozoik (I.zaman) bir temel üzerinde ve Kretase'de (III. Zaman ara devresi) başlayan büyük orojenezle (Dağ oluşumu) yüzey kısımlarına çıkmıştır. Granodiorit ve Kretase flişlerinden oluşmakla birlikte bu arazi yapısında kısım kısım Neojen depolarına da rastlanır."

Kıyı hattı boyunca ise yüzeyde üst Kretase serisi volkanik örtü ve tüflerin fazla olduğu görülmektedir. Örneğin Çayeli ile Pazar ilçesi arasında bulunan tünellerin deniz tarafındaki falezler, andezitlerle ophiolitlerin teşkil ettiği kaba greler ve bunlarla karışık olarak bulunan ince konglomera ve aglomera banklarından oluşmuştur. Denize yakın olan yamaçlarda ise Kretase sedimanları yaygın olmakla beraber, bu sedimanların üzeri yer yer Eosen fliş serileri tarafından örtülmüştür. Vadi boylarında bu örtülerin altında yer yer aflore olmuş trakit, andezit ve bazalt sütunlarına rastlanır.

Rize ilinin yüksek kesimlerinde bulunan dağlık arazilerde ise çokça magmatik elemanlar bulunmaktadır. Aflore olan granit, andezit ve bazalt kütleleri yüksekliği 3000 m'yi aşan

birçok yerde bulunmaktadır. Aynı zamanda bölgede alüvyonlara büyük akarsu vadilerinin deniz kısmından başlayarak en çok 10 km'ye kadar olan kısımlarda rastlanır (Koday ve Erhan, 2013).

5.2.4 Bitki Örtüsü

Rize ili bolca yağış alan ve sıcaklık rejimi dengeli olan sık ve gür bir tabii bitki örtüsüne sahiptir. Rize Merkez, ülkemizin bitki bakımından 3 büyük flora bölgesi olan “Euro-Siberian, İrano-Turanian ve Mediterranean (Akdeniz) bölgelerinden Euro-Siberian flora bölgesinin Colchis (Kolşik) kesiminde kalmaktadır. Türkiyedeki Euro-Siberian flora alanı Ordu ili Melet Irmağı ile iki kesime ayrılmaktadır. Doğusunda kalan kesim Kolşik batısında kalan kesim ise Öksin olarak adlandırılmaktadır.” Bu üç grup flora elementlerinden kuşkusuz en zengini Kolşik bitkileridir. Yükseklik arttıkça bitki türlerinde de farklılık gözlemlenmektedir. Orman üstü ve orman altı bitki türleri oldukça fazladır. Orman üstü bitki türlerinden yaygın olan geniş yapraklı türleri; sakallı kızılâğaç, kayın, kestane, gürgen ile yaygın iğne yapraklı türleri; doğu ladini ve çam türleri görülmektedir. Orman altı bitki örtüsünü ise; orman gülü (Rhododendron) ile diğer otsu ve odunsu bitki türleri oluşturmaktadır (Şekil 31) (Güner ve ark., 1987).

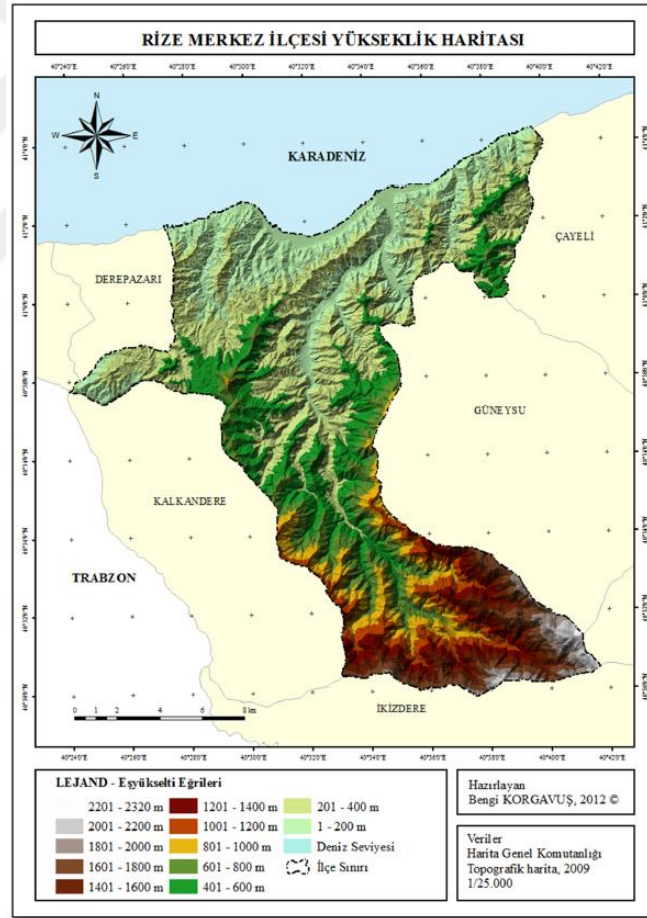

Şekil 31. Rize ili yüksek kesimlerdeki bitki örtüsü (Orijinal, 2020)

Bunlara ek olarak kentin genel olarak bütün ilçelerinde yetiştirilen ve geçim kaynağı halini alan Çay (Camellia sinensis) bitkisi de bu bölgede yetişen en önemli bitki türlerindendir.

5.2.5 Topografya

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Rize kent merkezi, dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahip olmasından dolayı; vadileri ve kıyı alanları dışında kalan alanlar içerisinde düz alan bulunmamaktadır. Dolayısıyla topoğrafyası da dağlık ve engebeli olmaktadır (Şekil 32). Rize kıyı kesimi 80 km uzunluğunda olmaktadır. Kıyı şeridinin genişliği ise ortalama 20m ile 150m. aralığında değişmektedir. Bu kıyı şeridi çok sayıda akarsular tarafından kesilmektedir. Kıyıda bulunan en geniş düzlükler ise taban seviyesindeki ovalardır (DOKAP Raporu, 2018). Bu düzlüklerin kıyı hattı boyunca olan genişlikleri ise 200-1000 m aralığında değişim göstermektedir (Haznedar, 2022).

Şekil 32. Rize Merkez ilçesi yükseklik haritası (Korgavuş, 2012)

Kent merkezinin kıyı kesimler hariç engebeli oluşu ve kısım kısım akarsu ya da dereler ile bölünmüş olan dağlık alanlar; ulaşımı, kent yerleşimini ve insanların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle genel olarak kentsel yerleşim alanlarının yoğun olduğu bölgeler, 0–500 m yüksekliğe sahip olup dar kıyı şeridini kapsayan bölgelerdir.

5.2.6 Hidrolojik yapı

Rize, yağışlı iklimi ve çok sayıdaki yeraltı su kaynakları sayesinde çok zengin bir hidrografik yapıya sahiptir. Rize sınırları içinde doğu-batı yönünde ortalama her 250-300 m.' de büyük veya küçük akan bir suya mutlaka rastlanır. Rize'nin akarsuları; yatay eğilimleri fazla olan hızlı akışlı akarsulardır. Rize sınırları içinde uzunluğu 5 km.' den fazla olan 23 akarsu vardır. Ancak bunlardan 16 tanesi doğrudan doğruya Karadeniz'e ulaşmaktadır. Geri kalanı ise bu 16 akarsudan birinin kolu durumundadır.

Rize Merkez İlçesi batıda Çiftekavak deresi doğuda ise Taşlıdere ile sınırlanmaktadır. Ayrıca Müftü Deresi, Paşakuyusu Deresi, Dalyan (Peribol) Deresi, Hamam (Orta Cami) Deresi, Değirmendere, Kale Deresi olmak üzere 6 adet ana dere Rize merkez bölgesinden geçmektedir. Merkez bölgesinden geçen 6 adet ana derenin toplam yağış alanı 19.48 km²'dir. Bu dereler 200-300 metre kotları arasında doğmakta ve kısa sürede deniz seviyesinde Karadeniz'e dökülmektedir.

Akarsuların debi ve rejimleri mevsimlere göre oldukça fazla değişiklik gösterir. Özellikle ilkbahar mevsiminde karların erimesiyle su taşıma miktarı artar. Bölgede hemen hemen her mevsim yağış görüldüğünden akarsular sürekli su taşır. Akarsuların en az su taşıdığı dönem sonbahardır (Anonim, 2019).

5.2.7 Rize kentinin Tarihsel Gelişimi

Rize ilinde tarih öncesi çağlara ilişkin arkeolojik araştırmalar hakkında bilgilerimiz sınırlı düzeydedir. Araştırmalar sonucunda elde edilen ilk veriler Yontma Taş devrine aittir. Rize ve çevresinde ilk yerleşmelerin bu dönemden sonra başladığı düşünülmektedir. Kentin ismi üzerine de yeterli bir araştırma yapılmamıştır. Kültür Bakanlığı'nın yayınladığı Rize tanıtım kitabında geçen Rhizion, Rhizos, Riso, Risum,

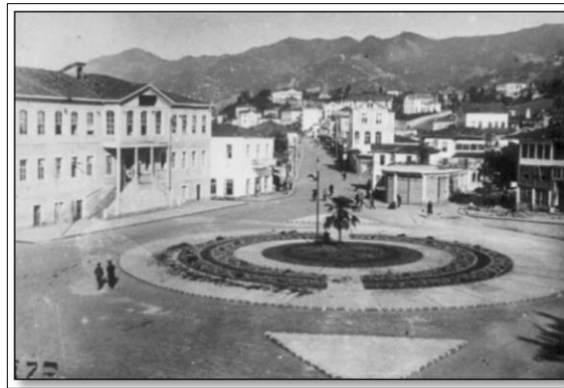
Risso gibi isimlerden Rihizos yunanca pirinç, Rihiza dağ eteği anlamına, günümüzde kullanılan Rize ismi de Farsçada kırılmış dökülmüş anlamına gelmektedir (Korgavuş, 2012).

1461 yılında Trabzon'u fetheden Fatih Sultan Mehmet tarafından Rize, Fındıklı, Çayeli, İyidere, Ardeşen, İkizdere, Kalkandere, Pazar, Hemşin ve Güneysu Türk egemenliği altına alınmıştır. Yavuz Sultan Selim devrinde Rize tamamen Osmanlı egemenliğe girmiş daha sonra da ünlü Oğuz boyu (Cepniler) buraya yerleşmiş ve Türk kültürünün bölgede yaygınlaşmasını sağlamışlardır (Şekil 33) (Korgavuş, 2012).

Şekil 33. Osmanlı Dönemi'nde Rize

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında Rize il olarak idari yapıda yer almış (Şekil 34), (Şekil 35). 1933 yılında Artvin ili ile birleştirip Çoruh ili olarak 1936'ya kadar bu yapıyla yönetilmiştir. 1936 tarihinde yürürlüğe giren 2885 sayılı kanunla Çoruh ili kaldırılmış Rize yeniden il durumuna getirilmiştir (Korgavuş, 2012).

Şekil 34. Cumhuriyet Dönemi'nde Rize Meydanı

Şekil 35. Günümüzde Rize Meydanı (Orijinal 2022)

5.2.8 Sosyo-ekonomik Yapı

Rize ekonomisi, ekilebilir arazi sınırlı olmasına rağmen asıl olarak tarıma dayalıdır. Çay üretimi Rize ilinin ekonomisinin temelini oluşturur (Şekil 36). Rize ilinde çay bitkisi dışında üretilen bitkisel ürünler, genelde evlerde tüketilmekte veya yerel pazarlarda il içi tüketime sunulmaktadır. Üretilen bu bitkisel ürünlerden çoğunlukla tarla ürünlerinden mısır, fasulye, patates; sebzelerden yaprak (kara) lahana; meyvelerden ise fındık ve mandalina olduğu görülmektedir. Kivi ve likapa ise bir diğer ticari getirisi olan tarım ürünleri içerisinde yer almaktadır. Çay tarımı, yörede fabrikaların yapılması ve elde edilen ürünlerin burada işlenmesiyle bölgenin ekonomisine büyük katkı yapmıştır. Çay fabrika ve atölyelerinin dışında bu fabrikaların yedek parçasını üreten, bakım ve onarımını yapan işletmeler, çay paketleme ve ambalaj fabrikaları, un fabrikaları, kereste fabrikaları, döküm fabrikaları, balık unu ve balık yağı fabrikası gibi sanayi kuruluşları da il ekonomisinin temel taşlarıdır.

Çay tarımının yaygınlaştığı 1960'lardan itibaren bölge nüfusunun büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. Ekonomik refahın artışı ile tıp ve sağlık alanlarındaki görülen gelişmelerde bölge nüfusunun artışına katkıda bulunmuştur. Bölgede, en yoğun nüfus hareketi çay sezonunun başlaması ve sezonun tamamlanması dönemlerinde görülür. Büyük kentlerde yaşayanlar yaz başında, çay hasadının başlamasına yakın bir zamanda bölgeye akın ederler. Bu dönemlerde köyler tekrar eski nüfus yoğunluğunu kazanır.

Gelenlerin çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturur. Erkekler bölge dışındaki işlerini devam ettirirler. Bundan dolayı erkeklerin köyde bulunma süreleri ancak tatil süreleri kadar uzun olabilmektedir. Sonbaharda çay sezonunun kapanması ve okulların açılması ile birçok aile yeniden büyük kentlere dönerler. Ayrıca çay sezonunun bitmesi ile bir iç göç yaşanır. Öğrenim çağında çocuğu olan aileler okulların eğitime başlaması ile ilçe merkezlerine taşınırlar. Kış mevsiminde köyden taşınmanın başka önemli nedenleri de bulunmaktadır. Doğu Karadeniz'de genel olarak halkın büyük bir bölümü köy ile şehir arasında ya da her ikisinde de ikamet etmekte, köylü ve şehirli yaşam biçimini aynı anda sürdürmektedir. Şehirde (İl, ilçe merkezleri) oturanlar, köylü bir aile gibi tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır (Anonim, 2019).

Şekil 36. Çay bahçesinden görüntü (Orijinal, 2019)

Bunlara ek olarak balıkçılık, arıcılık, yaylacılık, liman işletmeciliği ve turizm gibi dalları da il ekonomisine katkı sağlamaktadır.

5.2.9 Kentsel Yerleşim Özellikleri

Bir kentin kuruluşunda önemli etkilere sahip etmenlerin başında, o kentin konumu gelmektedir. Bir kentin konumu; kurulduğu yer ve çevresiyle olan ilişkisini ortaya koyan en önemli unsurdur. Bu kapsamda kentlere bakacak olursak; topoğrafyası, toprak özellikleri, iklimi ve diğer her türlü çevre koşulları (ulaşım, suya yakınlık, güvenlik, sağlık, rekreatif faaliyetler vb.) dikkate alınarak oluşturulmakta ve bu doğrultuda gelişim göstermektedir. Rize ili başka ulaşım seçeneklerine (kara, deniz) de sahip olan, hem denizden hem karadan ekonomik kazanç elde edebilen ve iklimi açısından tarıma oldukça elverişli olan topraklara sahip bir bölgedir.

Fakat tüm bu önceliklerin yanı sıra kentin gelişimine etki eden olumsuz faktörler de bulunmaktadır. Kentleşmeye çok fazla etki eden bu koşullar eğimli arazi yapısı, aşırı yağış sebebiyle heyelan gibi etkenler sıralanabilmektedir (Üçok, 2019). Engebeli arazi yapısından kaynaklı olarak yapılaşma daha çok sahil kesiminde yoğunlaşmıştır. Yükseklerle çıkıldıkça yapı yoğunluğunun azalmakta olduğu ve şehirleşmenin daha çok yatay olarak ilerlediği görülmektedir (Şekil 37).

Şekil 37. Rize kentsel yerleşim görünümü (Orijinal, 2021)

5.3 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Rize kent merkezinde bulunan kent meydanı olarak nitelendirilen alan ile bağlantısı olan ve ana arter üzerindeki “Rize Meydanı”, “Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)”, “Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)”, ve meydanla bütünleşen iki “Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)” de yer alan kentsel donatı elemanlarının yeterlilik düzeylerini belirlemek amacıyla bu anket çalışması, rastgele seçilmiş kişilerle online ortamda yapılarak, Rize ilinin 2018 yılı merkez nüfusu göz önüne alınarak (147.411) 382 kişiye uygulanmıştır. Standart anket formu EK-1 ‘de verilmiştir. Yapılan anketin sonuçları ise yüzde olarak değerlendirilmiştir.

5.4 Anket Yapılan Kişilerin Bireysel Özellikleri

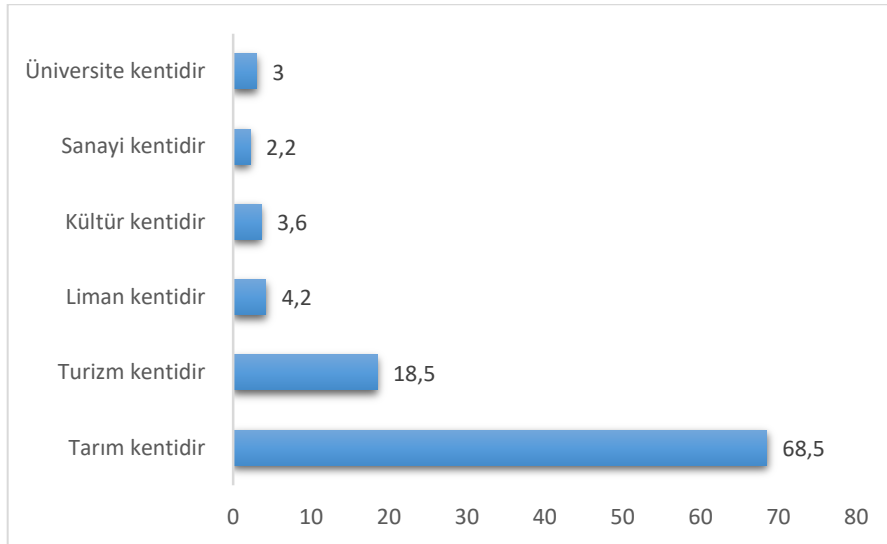
Çalışmada ankete katılan kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek türleri ve Rize’de yaşama süreleri ile ilgili sayısal bilgiler verilmiştir. Ankete katılan kullanıcıların, % 3,8’i 15-20 yaş grubu oluştururken, %45,6’sını 21-35, %36,8’ini 36-49, %12,1’ini 50-64, %1,1’i ise 64 yaş üstüdür. Bu yaş guruplarının %54,4’ünü bayanlar, % 45,6’sı ise erkekler, oluşturmaktadır. Anket katılımcıları eğitim düzeyleri ve meslek türleri bakımında incelendiğinde ise yüksek kesiminin üniversite mezunu olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır (%65,4). Meslek türleri bakımından sorulduğunda ise katılımcıların çoğunluğunun memur (%28) ve öğretmen (%25,3) meslek guruplarından olduğu görülmektedir. Ayrıca ankete katılanların %67’si 20 yıldan fazla bir süredir Rize kentinde yaşadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Ankete katılanların demografik durumları

Cinsiyet	Yüzde (%)	Yaş Aralığı	Yüzde (%)	Eğitim durumu	Yüzde (%)
Kadın	54,4	0-14	0,5	İlkokul	1,1
Erkek	45,6	15-20	3,8	Ortaokul	1,1
Meslek		21-35	45,6	Lise	14,8
		36-49	36,8	Üniversite	65,4
Öğrenci	12,1	50-64	12,1	Lisansüstü	17,6
İşsiz	4,9	64+	1,1		
Ev hanımı	7,1	Rize’de yaşama süresi			
Emekli	0,5				
İşçi	5,5	0-5yıl	9,9		
Serbest meslek	8,8	6-10yıl	4,4		
Mimar-Mühendis	7,7	11-15yıl	9,3		
Memur	28	16-20yıl	9,3		
Öğretmen	25,3	20+ yıl	67		

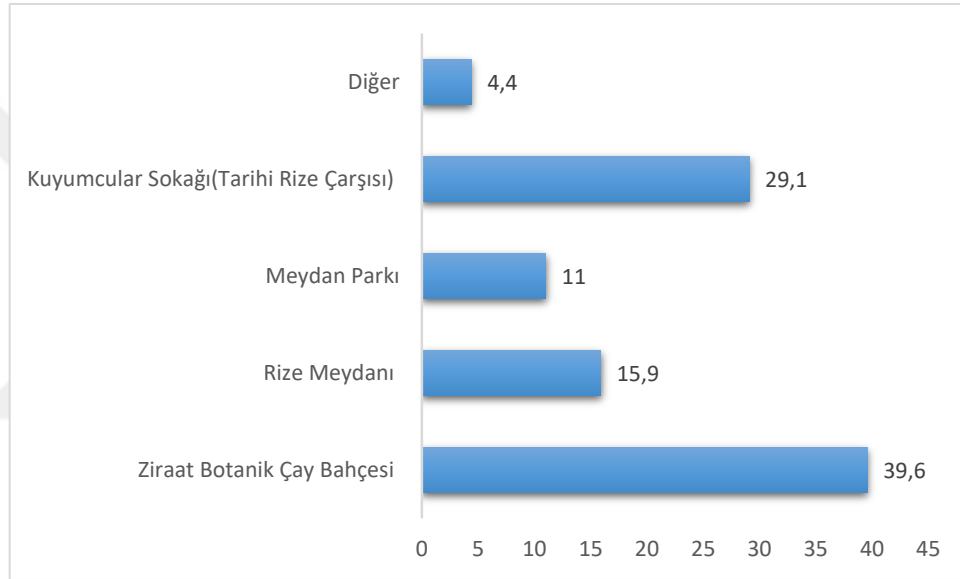
5.5 Ankete Katılan Kişilerin Rize Kent Merkezi ve Örnekleme Alanları İle İlgili Görüşleri

Rize kent merkezi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla katılımcılara yöneltilen sorulardan olan “Rize nasıl bir kentsel karakter göstermektedir?” sorusuna katılımcıların %68,5’i tarım kenti olduğunu, %18,5’i turizm kenti olduğunu ve %4,2’si ise liman kenti olduğunu belirtmiştir (Şekil 38).

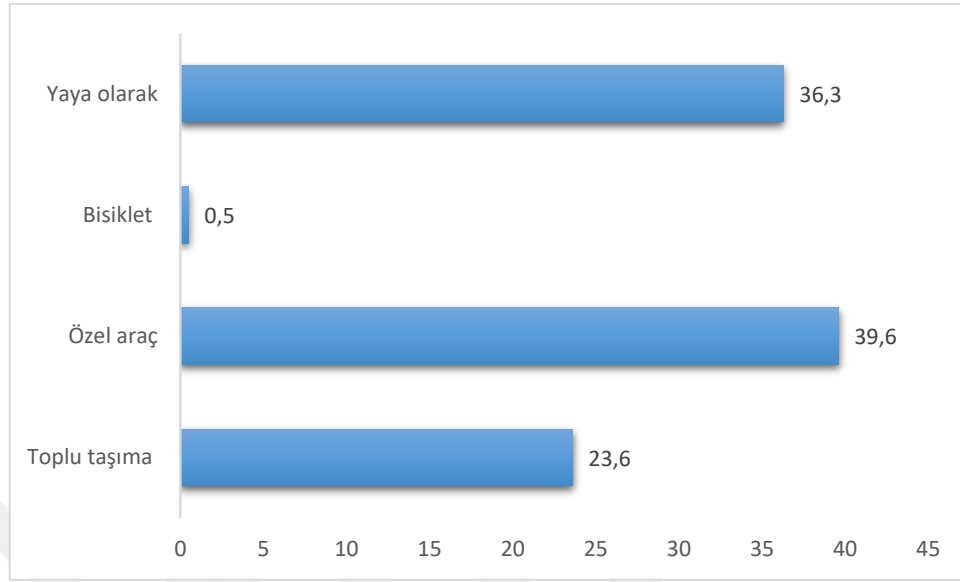
Şekil 38. Ankete katılanların Rize'nin kentsel karakterine yönelik görüşleri

Rize kent merkezi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla katılımcılara yöneltilen diğer bir soru ise “Rize kent merkezinde aklınıza ilk gelen yer neresidir?” sorusuna katılımcıların %39,6’sı Ziraat Botanik Çay Bahçesini, %29,1’i Kuyumcular Sokağını (Tarihi Rize Çarşısı), %15,9’u Rize meydanını ve %11’i ise Meydan Parkını söylemiştir (Şekil 39).

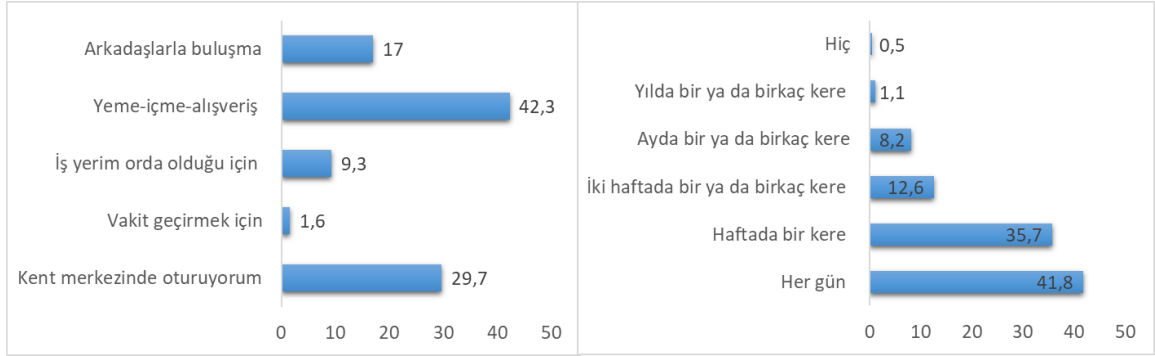
Şekil 39. Ankete katılanların Rize denilince akıllarına ilk gelen yerlere ilişkin görüşleri

Katılımcıların kent merkezine ulaşma şekilleri sorulduğunda % 39,6’sı özel araçları ile, %36,3’ü yaya olarak ve % 23,6’sı ise toplu taşıma araçlarını kullandıklarını belirtmiştir (Şekil 40). Genel olarak çalışmalara baktığımızda insanlar bir yere gitmek için öncelikle özel araç kullanmayı tercih ettiklerini mesafeye bağlı olarak da yaya olarak veya toplu taşıma araçlarını kullanarak ulaşım sağladıklarını söyleyebiliriz.

Şekil 40. Ankete katılanların kent merkezine ulaşma şekilleri

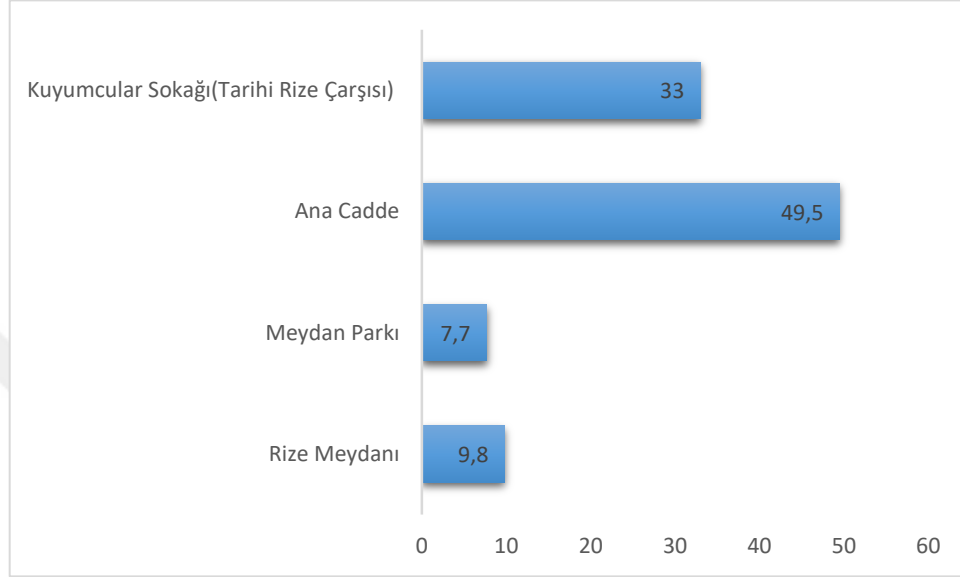
Katılımcılara “Kent merkezine geliş amaçları” ve gelme sıklıkları sorulduğunda sorulduğunda %42,3’ü yeme-içme-alışveriş yapmak amacıyla geldiğini, %29,7’si kent merkezi yakınındaki konutlarda ikamet ettiğini ve %17’si ise arkadaşları ile buluşmak amacıyla geldiklerini, % 41,8’i her gün geldiğini, %35,7’si haftada bir gün mutlaka geldiğini belirtmiştir (Şekil 41).

Şekil 41. Ankete katılanların kent merkezine geliş amaçları

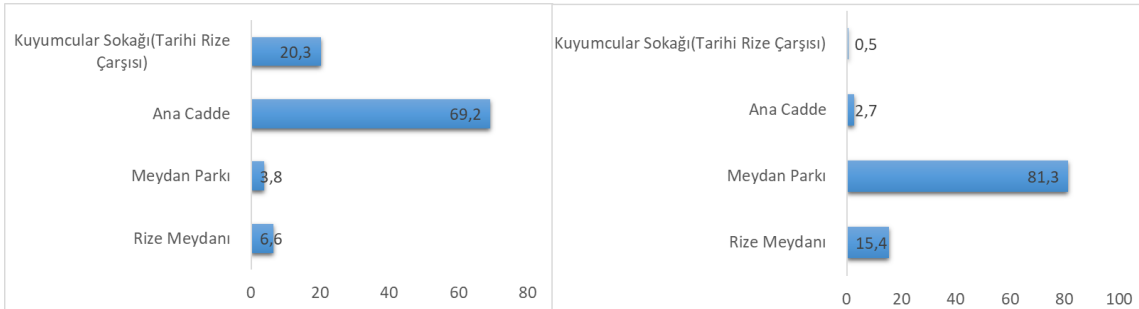
Katılımcılara “Kent merkezinde bulunan alanlardan en yoğun kullanılan (insan yoğunluğu en fazla olan) yer neresidir” sorusu sorulduğunda % 49,5’i Ana cadde olduğunu ve %33’ü ise Kuyumcular Sokağını (Tarihi Rize Çarşısı) söylemiştir (Şekil

42). Ana cadde üzerinde yoğunlukla yeme-içme mekânları, alışveriş dükkânları, alışveriş merkezi gibi alanların olması insan yoğunluğunun burada fazla olmasına neden olmaktadır.

Şekil 42. Kent merkezinde en yoğun kullanılan alanlar

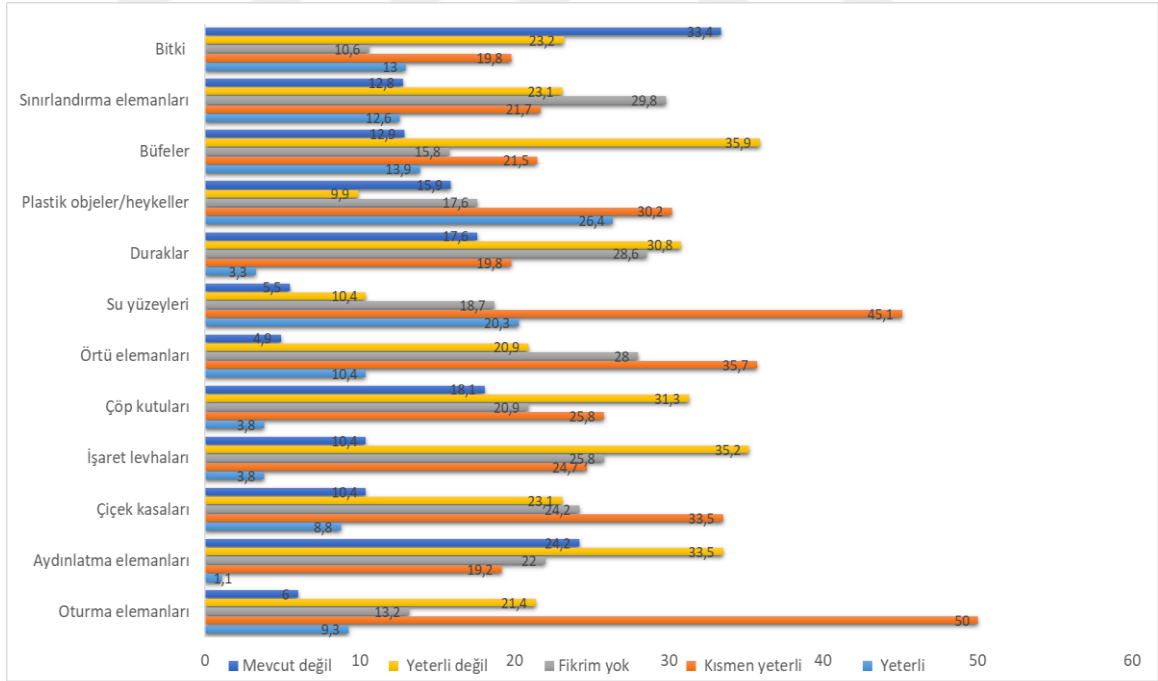
Ankete katılanlara “Kent merkezindeki alanların açık mekân kullanımında kaldırım işgali düzeyi fazla olan alan” hangisidir sorusu yönlendirildiğinde %69,2’si Ana Cadde, %20,3’ü ise Kuyumcular Sokağı demiştir. Aynı zamanda katılımcılar yeşil alan olarak en yetersiz gördükleri alanlar (% 0,5 ile Kuyumcular Sokağı, %2,7 ile de Ana Cadde) olarak da bu iki alanı belirtmiştir (Şekil 43).

Şekil 43. Katılımcıların “Kent merkezindeki alanların açık mekân kullanımında kaldırım işgali düzeyi fazla olan ve yeşil alan miktarı yetersiz olan alanlar” hakkındaki görüşleri

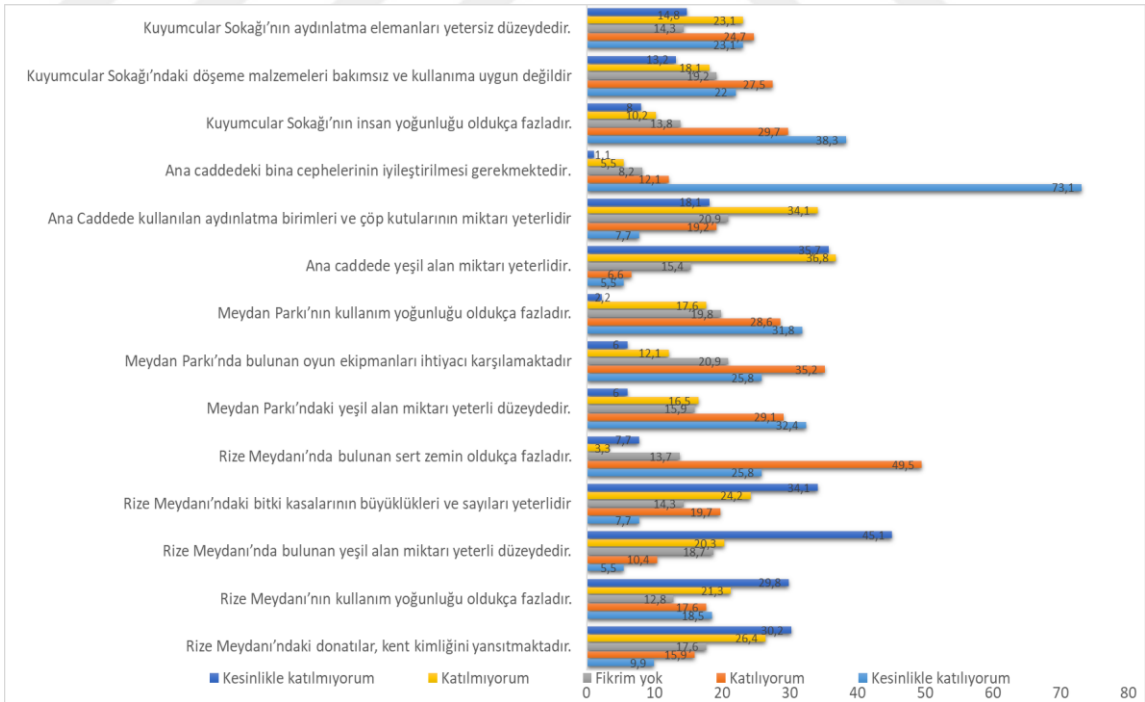
5.6 Ankete Katılan Kişilerin Örnekleme Alanlarındaki Kentsel Donatı Elemanları İle İlgili Görüşleri

Çalışma kapsamında seçilen örnek alanlardaki mevcut donatılar tespit edilmiş olup, katılımcılara tespit edilen donatıların yeterlilik durumlarını, donatılarla ilgili değerlendirmeleri yapmaları istenmiştir. Katılımcıların örnek alanlardaki donatıların yeterlilik durumlarına ilişkin yaptıkları değerlendirmede bu alanlarda oturma ünitelerinin (%50), bitki kasalarının(33,5), örtü elemanlarının(%35,7), su yüzeylerinin(%45,1), plastik obje/heykellerin (%30,2) var oldukları ve kısmen yeterli oldukları belirtilirken, bu alanlarda yeterli düzeyde bitki varlığının olmadığı, büfelerin(%35,9), durak ünitelerinin(%30,8), sınırlandırma elemanlarının(%23,1), çöp kutularının(%31,3), işaret/yönlendirme levhalarının(%35,2) ve aydınlatma elemanlarının(%33,5) var oldukları ama yeterli olmadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir (Şekil 44).

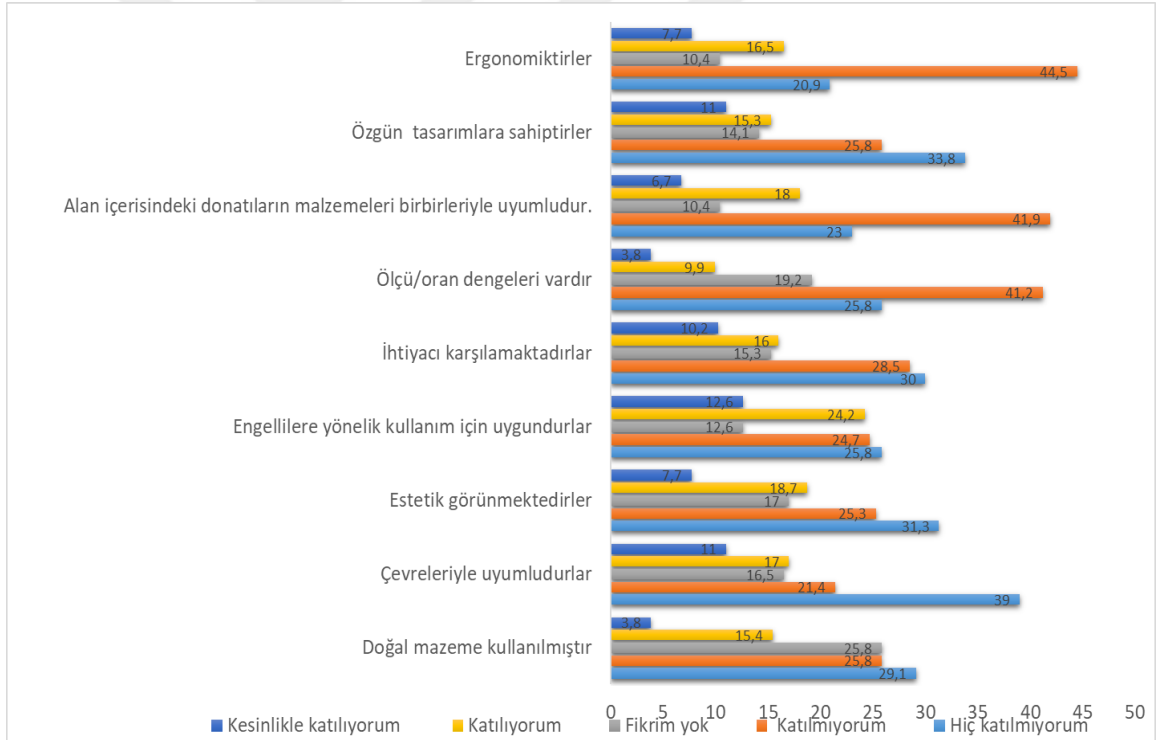
Şekil 44. Katılımcıların Örnekleme alanlarındaki donatı elemanlarının yeterlilik durumlarına ilişkin görüşleri

Ankete katılan kişilere kent merkezinde bulunan; Rize Meydanı, Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı), Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.) ve Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)’na ilişkin değerlendirme yapımları istendiğinde Kuyumcular Sokağı’ndaki aydınlatma elemanlarının(%47,8) yetersiz olduğunu, döşeme malzemelerinin bakımsız olduğunu(%49,5), ana cadde üzerindeki binaların dış cephelerinin kentin kimliğine yakışmadığını(%85,2) ve iyileştirilme yapılmasının gerekli olduğunu, cadde üzerindeki aydınlatma ünitelerinin ve çöp kutularının yetersiz olduğunu(%52,2), ana caddenin yeşil alan miktarı olarak yeterli olmadığını(%72,5), Rize meydanındaki sert zemin miktarının fazla olduğunu(%75,3), mevcutta bulunan bitki kasalarının hem sayı olarak hem de büyüklük olarak yeterli olmadığını(%58,3), kent kimliğini yansıtan donatı elemanlarının bulunmadığı(%56,6) yönünde olumsuz görüş bildirmişlerdir. Çalışma alanları içinde sadece meydan parkı içerisindeki donatı elemanlarının ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde oldukları ve bu alanın yeşil alan miktarı olarak istenilen düzeyde olduğu(%61,5) yönünde değerlendirme yapmışlardır (Şekil 45).

Şekil 45. Katılımcıların “Kent merkezindeki alanlara ilişkin değerlendirmeleri

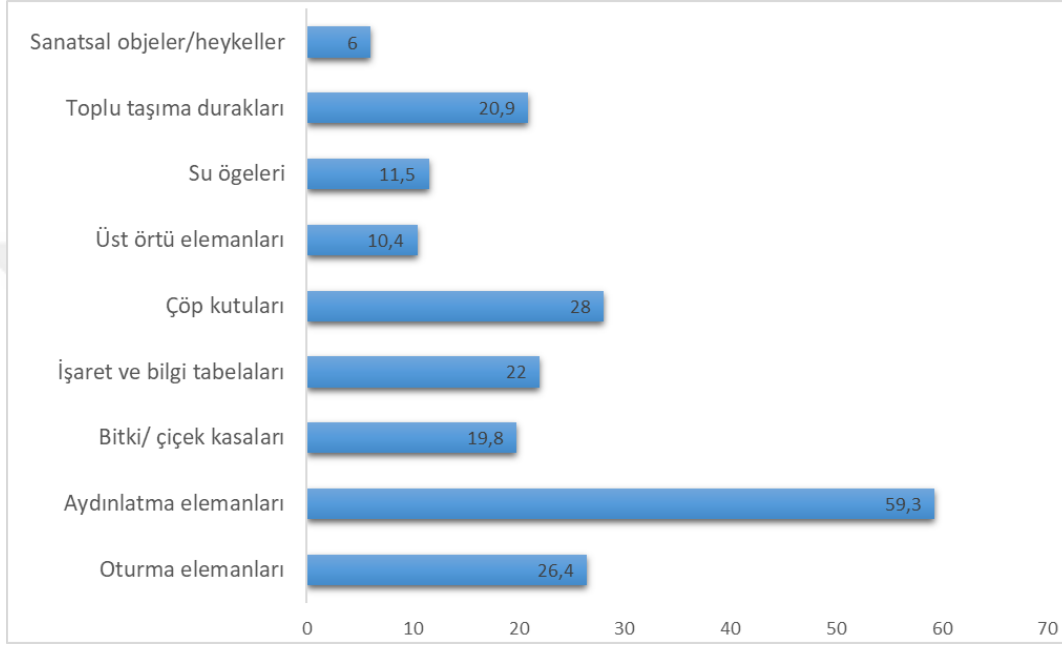
Katılımcıların örnek alanlardaki donatı elemanlarını değerlendirmeleri istenildiğinde ergonomik olmadıklarını(%65,4), özgün tasarımlarının olmadığı(%59,6), hatta kentin kimliğini yansıtabilecek nitelikte olmadıklarını, bir arada bulunan donatıların malzeme bakımından bütünleyici olmadıkları(%64,9), doğal malzemelerden ziyade daha farklı malzemeden olanlarının tercih edildiği(%54,9) ve çevreleriyle uyumlu olmadıkları(%60,4) için karmaşaya neden olduklarını, estetik görünmediklerini(%56,6), antropometrik ölçülerin dikkate alınmadığı, ölçü/oran açısından dengeli olmadıklarını(%67), engelli bireylerin kullanımlarına uygun olmadıklarını(%50,5), uygun olan az sayıda donatı malzemesinde ihtiyacı karşılayamadığını(%58,5) belirtmişlerdir (Şekil 46).

Şekil 46. Katılımcıların “Kent merkezindeki donatı elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri

Ankete katılanlara kent merkezinde bulunan donatı elemanlarının hangilerini beğendiklerine yönelik görüşleri sorulduğunda %59,3 oranı ile en çok aydınlatma elemanlarını beğendiklerini belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla %28 ile çöp kutularını,

%26,4 ile oturma ünitelerini, %22 ile işaret ve bilgilendirme tabelalarını, %19,8 ile çiçek kasalarını, %11,5 ile su yüzeylerini, % 10,4 ile örtü elemanlarını ve % 6 ile de plastik obje/heykelleri beğendiklerini belirtmişlerdir (Şekil 47).

Şekil 47. Katılımcıların “Kent merkezindeki donatı elemanlarını beğenilerine ilişkin değerlendirmeleri

6 TARTIŞMA ve SONUÇ

Donatı elemanları insan-araç-çevre sisteminin bir parçası olarak birer kültür ögesi olarak da kabul edilmektedirler. Öte yandan her bir donatı elemanı yapılı çevrenin bir parçası olarak bulunduğu yeri tanımlayan bir özelliğe, kullanıcılar için görsel bir obje niteliğine ve kent için sembolik bir anlama sahiptir. Donatı elemanları, kentsel mekânların en önemli bileşenlerinden olup, kentsel alan kullanımları içerisinde mekânlara estetik ve fonksiyonel açılardan anlam katan, tanımlayan, tamamlayan ve kullanışlı hale getiren elemanlardır. Bu nedenle donatı elemanlarının yeterli sayıda, dış etkenlere dayanıklı, kendisinden beklenen fonksiyonu doğru biçimde yerine getiren, kullanıcı beklentilerini karşılayan yapılarda olmasının yanı sıra kent kimliğine katkı sağlayan, çevresi ile bütünleşen ve uyum sağlayan özellikler sergilemesi, yaşanabilir çevreler oluşturmak adına önemlidir. Ayrıca pek çok dış etkene maruz kalan donatı elemanlarının doğru ve yeterli sayıda yerleştirilmesi ve bakımlı olması da gerekmektedir. Kentsel donatı elemanlarının işlevsel benzerliklerinden dolayı ortak bir dil olma özelliği taşımaları istenir. Bu ortak dil doğrultusunda kentsel donatı elemanlarının kent içinde ve bütünündeki sürekliliğinin sağlanması, bütünlük oluşturması ve kenti daha yaşanabilir, algılanabilir kılması ile birer kimlik unsuru şeklinde değerlendirilmektedirler. Özer ve ark., (2010) yaptıkları çalışmada belirttikleri üzere donatı elemanları, kentin bütünlüğüne yönelik görsel, simgesel özellikler taşımalı, mekanların algılanabilirliğini arttırmalı, ekonomik, ergonomik olmalı ve tüm çevresiyle uyum içerisinde olmalıdır. Kentin tamamlayıcı, tanımlayıcı öğelerinden olan kent donatıları iyi tanımlanmalı, doğru yerlerde kullanılmalı, vandalizme karşı korunmalı, bakımlı olmaları sağlanmalı, kentin çevresel kalitesi üzerindeki olumlu katkıları da göz ardı edilmemelidir (Akyol, 2006).

Kentlerdeki kamusal alanların ve fiziki mekânların tasarımı insanın fiziki boyutu ve ölçülerine uygun olarak yapılmalıdır. Tasarımda yapılan ergonomik hatalar kamusal alanların ve kent donatılarının fonksiyonelliğinin yitirilmesine sebep olur. Kentsel donatıların en önemli özelliği görsel ve işlevsel olmalarıdır. Bu iki özelliğin tüm kentsel donatı elemanlarında bir arada olması istenir. Bu doğrultuda kentsel donatıların

kullanımındaki amaç; görsel zenginlik, dayanıklılık, yüzeylerde dokusal zenginlik, bakım kolaylığı ve estetik değerlerin sağlanmasıdır. Kentsel donatı elemanlarının tasarımında, bir diğer önemli faktör ise; farklılıkları ortadan kaldırmak ya da farklılıklardan/alışkanlıklardan kaynaklı ortaya çıkabilecek sorunlara ortak çözüm olmasıdır. Dolayısıyla ortak kullanım üzerine tasarlanmış olan bu elemanlar, amaç ve işlevine uygun olarak tüm kullanıcılarına hizmet sunabilmektedir. Kentlerin gelişmesinde, düzenlenmesinde ve yenilenmesinde önemli katkıları olan donatı elemanları aynı zamanda kentin kimliğine da alansal ve mekânsal katkılar sunmaktadır. Bulunduğumuz çevrenin daha yaşanabilir olması için kent donatı elemanlarının doğru bir şekilde tasarlanması, uygun alanlara yerleştirilip bakımının da ihmal edilmeden yapılması gerekmektedir.

Çalışma kapsamında örnek alanlarda bulunan donatı elemanlarının yeterlilik düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler ışığında oturma ünitelerinin, bitki kasalarının, örtü elemanlarının, su yüzeylerinin, plastik obje/heykellerin var oldukları ve kısmen yeterli oldukları belirtilirken, bu alanlarda yeterli düzeyde bitki varlığının olmadığı, büfelerin, durak ünitelerinin, sınırlandırma elemanlarının, çöp kutularının, işaret/yönlendirme levhalarının ve aydınlatma elemanlarının var oldukları ama yeterli olmadıkları anket sonuçlarına göre tespit edilmiştir. Kuyumcular Sokağı'ndaki aydınlatma elemanlarının yetersiz olduğu ve döşeme malzemelerinin bakımsız olduğu sonucuna varılmıştır. Ana cadde üzerindeki binaların dış cephelerinin kentin kimliğine yakışmadığı ve iyileştirilme yapılmasının gerekli olduğu; aydınlatma ünitelerinin, çöp kutularının ve yeşil alan miktarının yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Rize meydanında ise sert zemin miktarının fazla olduğu, mevcutta bulunan bitki kasalarının hem sayı olarak hem de büyüklük olarak yeterli olmadığı, kent kimliğini yansıtan donatı elemanlarının bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışma alanları içinde sadece Rize Meydan Parkı'nda bulunan donatı elemanlarının ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde oldukları ve bu alanın yeşil alan miktarı olarak istenilen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Park içindeki donatı elemanlarının ise ergonomik ve özgün tasarıma sahip olmadıkları, hatta kentin kimliğini yansıtabilecek nitelikte olmadıkları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bir arada bulunan donatıların

malzeme bakımından bütünleyici olmadıkları, doğal malzemelerden ziyade daha farklı malzemeden olanlarının tercih edildiği ve çevreleriyle uyumlu olmadıkları için karmaşaya neden oldukları sonucuna varılmıştır. Ek olarak donatıların estetik görünmedikleri, antropometrik ölçülerin dikkate alınmadığı, ölçü/oran açısından dengeli olmadıkları, engelli bireylerin kullanımlarına uygun olmadıkları, uygun olan az sayıda donatı malzemesinin de ihtiyacı karşılayamadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırma alanı için yapılan anket sonuçlarında genel olarak çalışmalara baktığımızda insanların bir yere gitmek için öncelikle özel araç kullanmayı tercih ettiklerini, mesafeye bağlı olarak ise; yaya olarak veya toplu taşıma araçlarını kullanarak ulaşım sağladıklarını söyleyebiliriz. İnsanların ulaşım için özel araç kullanmaları özellikle kent merkezlerinde araç yoğunluğunun fazla olmasına, trafik sorunları ve park sorunları gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kalınmasına neden olmaktadır. Bu olumsuzlukların sonucu olarak da kent merkezinde araç yoğunluğundan kaynaklı görsel kirlilik ve karmaşa ortaya çıkmaktadır.

Araştırma alanı olan Rize kent merkezi içinde yapılan anket sonuçlarına göre; katılımcılar sadece Meydan Parkı içerisindeki kentsel donatı elemanlarının ihtiyacı karşılayabilecek düzeyde oldukları ve bu alanın yeşil alan miktarı olarak istenilen düzeyde olduğu yönünde değerlendirme yapmışlardır. Benzer sonuçlarda Sağlık vd., (2021)'nin yaptıkları çalışma elde edilmiştir. Yapılan çalışmada Çanakkale kenti Çarşı Caddesi üzerinde bulunan donatı elemanları ile bitki alanlarının hem nitelik hem de nicelik açısından yetersiz olduğu, malzemelerin bakımsız olduğu belirlenmiştir. Bulut vd., (2008), Külekçi ve Irmak(2019)'ın Erzurum kentinde yaptıkları çalışmada da donatı elemanlarının bir bölümünün tamamen veya kısmen tahrip olmuş olması nedeniyle işlevselliğini yitirdiği, bir bölümünün çeşitli ergonomik nedenlerle insan sağlığına uygun olmadığı, bir bölümünün ise miktar bazında yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma alanı içindeki örnek alanlarda bulunan kentsel donatı elemanlarının anket sonuçlarına göre; ergonomik ve özgün tasarımlara sahip olmadıkları, çevreleriyle uyumlarının olmadıkları ve donatı elemanlarının ihtiyacı karşılama konusunda yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Kuşkun ve Yılmaz (2003), Bayramoğlu ve Özdemir (2012),

Özgeriş (2018) ise, Erzurum ve Trabzon kent merkezlerinde yapmış oldukları çalışmalarda; kentsel donatı elemanlarının kent içerisinde işlek bir caddede görsel olarak kirlilik yarattığı ve yoğun kullanıma karşın bazı donatı elemanlarının da yetersiz olduğu, alan içerisindeki donatı elemanlarının yerleştirilirken görsel bakış açısının dikkate alınmadığı gibi ihtiyacı da tam anlamıyla karşılayamadığı, donatıların hem malzeme olarak hem de tasarım olarak ortak bir dil oluşturamadığı ve kentin kimliğinin yansıtılamadığı yönünde sonuçlar elde etmiştir.

Rize kent merkezinde bulunan donatı elemanlarının hangilerini beğendiklerine yönelik görüşleri katılımcılara sorulduğunda ise; en çok aydınlatma elemanlarını beğendiklerini belirtmişlerdir. Benzer sonucu Bekar vd., (2017) Trabzon kent merkezindeki parklarda ve yürüyüş güzergâhında kullanılan donatı elemanları ile ilgili yaptıkları çalışmada belirlemiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan faktörün kullanılan aydınlatma elemanlarında daha çok kent kimliğini yansıtan tasarımların kullanılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tüm donatılar ele alındığında kullanım açısından en beğenilen donatı elemanının aydınlatma elemanı olduğu ortaya çıkmıştır. Bunu sırasıyla da çöp kutuları, oturma elemanları, yönlendirme levhaları, duraklar ve bitki/çiçek kasaları takip etmiştir. Fakat bu donatı elemanlarının estetik açıdan beğenilmediklerini söyleyebiliriz. Bunun sebebi olarak herhangi bir tasarım kaygısı olmadan standart tasarımların alanlarda kullanılmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Bayazıt (2001)'ın İstanbul kent mobilyaları ile ilgili çalışmasında, İstanbul için farklı karakterde kent mobilyalarına ihtiyaç duyulduğunu ve yalnız İstanbul'un kimliğine uygun donatıların geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Rize kent merkezinde de benzer şekilde çevrenin kimliği ile bağdaşan donatılara ihtiyaç duyulduğu bu çalışma ile ortaya çıkmaktadır. Tabi bu bağlamda Rize ili yağmurlu bir iklimle sahip olmasından dolayı, donatı elemanlarının da yağmura dayanıklı bir malzemeden yapılmış olması, nem ve rutubete karşı dayanıklı olması büyük önem teşkil etmektedir. Plastik objeler/heykel, aydınlatma, oturma üniteleri, yönlendirme levhaları ve bitki/çiçek kasaları gibi özel donatılar mekanı estetik ve kültürel açıdan destekleyerek başarılı kılar.

Gösterişli bir donatının hakkını verebilmek için çevresinin de bakımlı ve özenli olması gerekir.

Sonuç olarak kentsel donatılar kent estetiği ve kimliği üzerinde oldukça etkilidir. Kentsel donatıların tasarımı, kullanımı, bakım ve onarımlarında estetik ve işlevsel değeri ile özgünlüğü dikkate alınmalıdır. Kentsel donatıların kent kimliği ve estetik değeri için yerel yönetimlerin kendi aralarında ve kamu kurumları ile işbirliği ve donatıların hem kendi aralarında hem de mekanla bütün olarak dil birlikteliğini sağlaması önemlidir. Böylece dışarıdan bakıldığında bir bütün olarak görünen ve aynı dili konuşan donatılar sayesinde kaos ortamından uzak ve sürekliliği sağlanmış bir bütünlük ortaya çıkar. Dolayısıyla bu alanın insan-çevre ilişkisi bağlamında insanın bulunduğu mekânı algılaması ve bu algı sonucunda gereksinimlerinin karşılanması için uygun mekânların yaratılması gerekmektedir. Yapılan bu çalışma ile tasarlanan kentsel donatıların en iyi tasarım ürünü olma ya da sadece ihtiyacı karşılamak amaçlı yapılmaması gerektiği; asıl amacının kent kimliğinin desteklenmesi, donatıların yeterlilik düzeylerinin iyi tespit edilmesi ve mekâna uyum sağlayan ürünler olması gerektiği vurgulanmıştır.

7 ÖNERİLER

Kentsel donatı elemanları bir sanat objesi olarak görülmelidir. Donatı elemanının sahip olduğu estetik özellik, alanın karakterini tanımlayabilmektedir. Kent merkezlerinde yer alan donatı elemanları, malzeme ve tasarımlarıyla bulunduğu alana modern veya kırsal bir hava katabilmektedirler. Donatı elemanları alanın tarzını doğrudan belirleyebilme yeteneğine sahiptir. Rize kent merkezindeki donatı elemanları sanat objesi özelliği taşımasından ziyade, özgünlükten uzak her yerde görebileceğimiz türden donatılardır. Kent merkezinde bulunan donatı elemanları kentten beklenen, kent kimliğini yansıtacak etkinin tam aksine modern bir kent havasından çıkmış kırsal alan etkisi yarattığı görülmektedir. Kent bütününde yer alan kentsel donatılar standartlara uygun, malzeme ve renk açısından çevre ve birbirleri ile uyumlu, bütünlüğü sağlayan ve özgün tasarıma sahip olmalıdır. Kimliği ve tasarımın bütünlüğü ile etkileşim içinde olmalı, alanlarda yapılan aktiviteleri destekleyerek alana fonksiyonellik katmalı, kullanıcıların oturmak, dinlenmek, görüşmek ve sohbet etmek için oluşturulan mekânları anlamlı gösterebilecek şekilde konumlandırılmalı, tasarım ilkelerinin dikkate alındığı malzeme renk açısından çevre ile uyumlarına dikkat edilmeli.

Rize Meydanı, Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı), Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.) ve Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)'nda yer alan kentsel donatı elemanlarından;

- Oturma birimleri, tasarım açısından kullanılan malzemelerle uyumlu olmadığı saptanmıştır (Şekil 48). Estetik olarak birbirleri ve çevre ile uyumlu, kente özgü tasarımlara sahip değildir. Oturma elemanlarının hem kent ile hem de birbirleriyle uyumlu olması doğrultusunda kentin en önemli kimliği olan ahşap ve taşın bir arada kullanıldığı oturma birimlerinin tasarlanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Tabii bu bağlamda yağmur dolayısıyla suya dayanıklı ahşap malzeme kullanılmalıdır. Oturma elemanlarının konumlandırılmasında ritim, denge, uyum gibi ölçütler dikkate alınmalı, yaya ve araç sirkülasyonunu engellemeyecek şekilde yerleştirilmelidir. Bakımları düzenli aralıklarla yapılmalıdır. Kırılmış, paslanmış parçaları tamir edilmeli ya da yenileri ile değiştirilmelidir. Bu durum bakım, estetik ve hijyen açısından önemlidir.

Şekil 48. Çalışma alanlarında bulunan oturma birimleri (Orijinal 2022)

- Aydınlatma elemanları, örnek alanlarda boy ölçü oranları bağlamında tasarım kriterlerine uygun olmasına karşı diğer donatı elemanları ile bir bütünlük oluşturmamaktadır. İncelenen örnek alanlarda birbirinden farklı aydınlatma elemanları bulunmaktadır (Şekil 49). Bu aydınlatma elemanları kent merkezinde tasarım birlikteliği oluşturularak tek tip olmalıdır. Böylece bir bütünlük ve süreklilik sağlanarak kent kimliğine olumlu katkı sağlanmış olacaktır.

Şekil 49. Çalışma alanlarında bulunan aydınlatma elemanları (Orijinal 2022)

- Çöp kutuları araştırma alanı genelinde hem sayısal olarak yetersiz hem de birbirinden farklı tasarımlara ait örnekleri barındırmasından dolayı kent görselliğini bozmakta ve algı karmaşası yaratmaktadır (Şekil 50). Çöp kutuları yeterli sayıda yerleştirilmeli, Rize kentine özgü bir tasarım modeli oluşturularak kent genelinde bütünlük sağlanmalıdır. Böylece tasarlanan tek tip çöp kovasının kent geneline

yayılması doğrultusunda donatılar ve mekan arasında bir bütünlük sağlanmış olacaktır. Ayrıca sağlık ve temizlik açısından çöplerin zamanında toplanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Aksi halde kirlilik, kenti ve insan sağlığını tehdit eder. Kentin sağlığı ile görselliği için bakımsız ve vandalizmden etkilenmiş çöp kutuları yenilenmelidir.

Şekil 50. Çalışma alanlarında bulunan çöp kutuları (Orijinal 2022)

- Otobüs durakları, bilet satış yeri, danışma, çöp kutusu ve satış birimleri ile birlikte tasarlanmalıdır. Araştırma alanı sınırları içerisinde toplamda 4 tane otobüs durağı bulunmaktadır (Şekil 51). Rize kentine özgü bir tasarım modeli (ahşap veya taş malzemesi kullanılarak) oluşturulmalı ve bu donatılar o tasarım modeli doğrultusunda tasarlanmalı, malzeme türlerinin birbirine benzer olmasına dikkat edilmelidir. Otobüs durakları, mekânsal açıdan yeterli sayı ve büyüklükte olmalıdır. Ayrıca duraklardaki bilgilendirme levhalarının malzeme türünün birbirinden farklı olması da aralarında bir bütünlük olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda bilgilendirme levhalarının hem kendi içinde hem de mekân ile bir bütünlük oluşturması açısından malzeme türü ahşap olmalıdır. Durak adlarının üzerinde yazılı olduğu tabelalar ve otobüslerin güzergâh noktaları ile zaman çizelgesi her durakta yer almalıdır. Satış birimleri kent dokusu ve kimliğini yansıtan ahşap ve taş malzemeden yapılmalı, kentin ahşap ve taş dokusundaki Rize mimarisini kullanıcılara yansıtmalı, böylece çevreyle uyumlu olarak tasarlanmış olmalıdır. Satış birimleriyle uyumlu oturma bankı ve çöp kutusuna yer verilmelidir. Reklam panoları arasında bir bütünlük bulunmamakta, çeşitli renk, malzeme, ölçü ve dokularda oldukları görülmektedir. Bu bağlamda tasarlanacak olan donatı elemanının

kendi içinde renk, malzeme, ölçü ve doku olarak bir bütünlük oluşturacağı planlama ve tasarım çalışmaları ile tüm kent caddelerinin daha kimlikli hale getirilmesi mümkündür.

Şekil 51. Ana cadde üzerindeki otobüs durağı ve bilgilendirme levhası (Orijinal 2022)

- Cephelerde yer alan reklam panolarının, bir düzen içinde olmasına dikkat edilmelidir (Şekil 52). Ayrıca bina cephelerinde yer alan reklam panolarına yasal düzenlemeler ile bir sınır getirilmelidir (Şekil 53). Cephelerde sadece dükkân ve satış mağazalarının reklam panolarına belirlenen standartlarda olmak kaydı ile izin verilmelidir. Cephelerde yer alan reklam panoları bina girişlerinde yer verilmelidir.

Şekil 52. Bina cephesinde bulunan reklam panoları, Kuyumcular Sokağı (Orijinal 2022)

Şekil 53. Bina cephesinde bulunan reklam panoları, Ana Cadde (Orijinal 2022)

- Zemin kaplamaları için görsel ve estetik bir değer taşıyan sağlam ve dayanıklı malzemeler tercih edilmelidir. Bozulma olan ve zarar gören yerler onarılmalı (Şekil 54), kent kullanıcıları için tehdit oluşturmamalı ve kent estetiğini bozmamalıdır (Şekil 55). Engelli vatandaşların kullanımları düşünülerek tasarlanmalıdır.

Şekil 54. Zemin kaplaması, Rize Meydanı (Orijinal 2022)

Şekil 55. Zemin kaplaması, Rize Meydan Parkı ve Kuyumcular Sokağı (Orijinal 2022)

- Ana cadde üzerindeki binaların cephelerinde kentin geleneksel mimari yapısına uygun taş ve ahşap malzemeden giydirme yapılmalı (Şekil 56), binaların dış cephelerinde bulunan reklam ve tanıtım levhaları kaldırılmalı ve bina cephelerini kapatmayacak biçimde, sadece amacına yönelik olarak işlevsel-estetik formlarda yeniden tasarlanmalıdır.

Şekil 56. Bina cepheleri, Ana Cadde (Orijinal 2022)

- Yaya aksı bakımından en yoğun olan bu ana caddenin engelliler tarafından da kullanımı sağlanmalı, bedensel, işitsel ve görme engellilere özel olarak ergonomik

tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılmalıdır. Bu caddedeki aydınlatma öğeleri ile çöp kutuları ise; kentin sosyo-kültürel kimliğine uygun olan ihtiyaçlar belirlenerek yeniden tasarlanmalı, biçim, malzeme, doku, renk tercihleri de bu ihtiyaçlara göre yapılmalıdır. Cadde boyunca malzeme, renk özellikleri bakımından birbirinden farklı çöp kutuları ve aydınlatma elemanlarının olduğu tespit edilmiştir (Şekil 57). Kent merkezindeki bu caddeler boyunca aynı form ve malzemeden tasarlanmış aydınlatma elemanı ile çöp kutuları kullanılmalıdır.

Şekil 57. Aydınlatma elemanları, Ana Cadde (Orijinal 2022)

- Rize kent meydanında gelişigüzel olarak yerleştirilmiş olan bitki/çiçek kasaları için tasarım bütünlüğü amacıyla tipoloji oluşturulmalı ve yerleşim noktaları yaya geçişini engellemeyecek şekilde belirlenmeli, daha konforlu yaya kullanımına olanak tanıyan kamusal alanlar oluşturulmalıdır. Alandaki oturma birimlerinin yeterli olmamasından dolayı daire şeklinde olan büyük bitki kasalarının etrafına ahşap oturma birimleri yapılarak oturma alanları artırılmalıdır (Şekil 58). Ayrıca meydan içerisinde bulunan daire şeklindeki yapının çatı kısmı görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Bu kirliliği kaldırmak için o mekâna küçük bir kafe ya da izleme noktası yapılabilir.

Şekil 58. Rize Meydanı ve bitki kasaları (Orijinal 2022)

- Rize Meydanı, Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı), Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.) ve Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)’nda kullanılan döşeme malzemelerinde uygun form, renk, doku ve desen tercih edilerek planlama-tasarım bütünlüğü sağlanmış olacaktır.
- Donatı elemanlarının bulundukları çevre ve birbirleri ile uyumları düşünülüp ele alınarak gelecekteki gereksinimlere ve diğer kent öğeleriyle bir bütün oluşturacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir.
- Kent merkezi, ticaret mekânları ve plazalar için en önemli unsur kentsel peyzajda uygun detay ve kentin kimliğine, iklimine uygun olan malzeme kullanımındır. Tüm bunların yanında estetik görünüm göz önünde bulundurulmalı, donatının kullanımdan önce görsel zevke hitap ettiği unutulmamalıdır. Kentte insanların rahat hareket etmesini, nefes almalarını, görmelerini, yürümelerini, durmalarını, trafik ile güvenli bir ilişki içinde bulunmalarını, yollarını kolay bulmalarını, işaretleri kolay okumalarını sağlayan uygulamalar bütün süslerden ve yapay tasarımlardan daha önde gelen estetik koşullara uymalıdır. Bununla birlikte kentte estetik algı, kullanıcı kitlesinin özelliklerine göre değişmekte, şekillenmektedir. Bu şekillenmenin, kent kalitesi ve karakteri üzerinde oldukça etkisi yüksektir. Kentlerin karakterinin bir parçası olan kentsel alanlar ile donatı elemanları; doğal faktörler ve sosyo-kültürel faktörlere göre şekillenmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, Ö., 2019. Karamürsel İlçesi Kıyı Bandı Kentsel Donatı Elemanlarının Kullanıcı Memnuniyetinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aksoy, Ö. K., 2005. Kentsel Mekânların Kullanımında Davranış Örgütlerinin Etkileri Trabzon Atatürk Alanı (Belediye Meydanı) Örneği, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 132s, İstanbul.
- Aksu, Ö.V., 2012. Kent Mobilyaları Tasarımında Özgün Yaklaşımlar, İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi, ISSN: 1309-9876 Cilt:2, Sayı:6, Trabzon.
- Aksu, V., 1998. Kent Mobilyalarının Yer Aldıkları Mekanlara Etkileri-Trabzon Kenti Ölçeğinde- Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Akten, M., 2000. Orman İçi Rekreasyonu ve Isparta İlindeki Bazı Doğal Kaynakların Rekreasyonel Potansiyelleri. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s:115.
- Akyol, E., 2006. Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altunoğlu, M. 2009. Kimliğin Modern İnşası, Kimlik Politikaları ve Türkiye’de Kimlik Tartışmaları, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Anonim, 1992. Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Çalışma Grubu, İstanbul.
- Anonim, 2019. Rize Belediye Başkanlığı İmar Ve Şehircilik Müdürlüğü, Rize İli Merkez İlçesi Alipaşa Mahallesi Kıyı Koruma Yapısı Amaçlı Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu.
- Arcan, E.F. ve Evcı, F. 1992. Mimari Tasarıma Yaklaşım, I. Bina Bilgisi Çalışmaları, İki Yayınevi, İstanbul.
- Asatekin M., 1997. Endüstri Tasarımında Ürün-Kullanıcı İlişkileri, ODTÜ, Ankara.
- Ashby, M. ve Johnson, K., 2004. Materials and Design, Elsevier Buttetworth Heinemann, London.

- Aydoğan, M., 2001. Kent Kimliğinin Ortaya Çıkartılması Amacıyla Kentsel Tasarım Rehberlerinin Kullanımı Kemeraltı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bakan, K. ve Konuk, G., 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, Tübitak yapı araştırma enstitüsü yayınları, Ankara.
- Başal, M., Memlük, Y., ve Yılmaz, O., 1993. Peyzaj Konstrüksiyonu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:1322, Ders Kitabı 381, Ankara, 170s
- Bayazıt, E., 2018. Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Ve Estetik Değerler Yönünden İncelenmesi: Trabzon Ve Hükümet Caddeleri Örneği, Kahramanmaraş, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Bayazıt, N., 2001. İstanbul İçin Kent Mobilyaları Denemesi, Yapı Dergisi.
- Bayrakçı, O., 1991. Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri, Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul, s:75-77.
- Bayraktar, N., Tekel, A., Ercoşkun, Ö.Y., 2008. Ankara Atatürk Bulvarı Üzerinde Yer Alan Kentsel Donatı Elemanlarının Sınıflandırılması, Değerlendirilmesi ve Kent Kimliği İlişkisi, Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 23(1), s:105-118.
- Bayramoğlu, E. ve Özdemir B., 2012. Trabzon Kent Merkezi, Uzun Sokak Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Açısından Değerlendirilmesi, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12 (2): 182-191.
- Beer, A. R., 1990. Environmental Planning for Site Development, E.F. Spon, New York.
- Bekar, M., Acar, C. ve Şahin, E. K., 2017. Kent Mobilyası Tasarımlarında Kent İle Uyumun İncelenmesi Ve Kullanıcı İstekleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 2(2), 178-185.
- Birlik, S., 2006. Tarihi Çevrelerde Kentsel Kimlik-Değişiminin Eşik Analizi: Trabzon’da Bir Deneme, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bulut, Y. ve Yeğli, P., 2008. Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Düzenlemesi Üzerine Bir Araştırma, Tarım Bilimleri Dergisi, 14 (02).
- Buehler, R., 2012. Determinants of bicycle commuting in the Washington, DC region: The role of bicycle parking, cyclist showers, and free car parking at work. Transportation Research Part D: Transport and Environment, 17 (10): 525-531.

- Can, N., 1999. Kent Kimliği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cengiz Hergül, Ö.C., 2017. Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Yavaş Kent Modelinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Chiesura, A., 2004. The role of urban parks for the sustainable city, *Landscape and Urban Planning*, 68(1):129-138.
- Çelik, E., 2013. Esenyurt İlçesinde Yapılan Peyzaj Uygulama Çalışmalarının Yapısal Peyzaj Ve Kent Mobilyaları Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi, 222s.
- Çoban, E., 2013. Kent Mobilyalarının Bulundukları Mekânlara Etkileri: Düzce Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 94s.
- Çöl, Ş. 1998. Kentlerimizde Kimlik Sorunu Ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çubuk, M., 1991. Kamu Mekânları ve Kentsel Tasarım, Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, İstanbul, s:15-17.
- Dal, İ., 2018. Tarihi Kent Kimliği Kapsamında Kamusal Açık Alanlar: Antakya Gazipaşa Caddesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dascalu, D.M., 2011. Landscape Effects of Urban Furniture Textures, *Bulletin UASVM Horticulture*, 68(1) Print ISSN 1843-5254; Electronic ISSN 1843-5394.
- Dascalu, D.M., 2011. Landscape Effects of Urban Furniture Tectures, *Bulletin UASVM Horticulture* 68(1), 324-331.
- Demirer, G.N., Demirer, T., Doğmuş, O.E., Duran, M., Görgün, T., Hünler, K., Özbolat, N., Özbudun, S., Orhangazi, Ö. ve Yapıcı, K., 1999. YYD Kısacında Çevre ve Kent, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Demirsoy, M.S., 2006. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerinde Etkisi Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, K., 2004. Konya’da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- DOKAP Raporu, 2018. Organik tarım havzalarının haritalandırılması ve toprak analizi raporu. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Doğu Karadeniz Projesi, Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. Sayfa:147-168.
- Durmuş, Ç., 2008. İstanbul Kent Mobilyaları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, R., Oktay, H. E., ve Yıldırım, C., 2011. Antalya-Konyaaltı Parklarında Kullanılan Donatı Elemanları Tasarımlarının Kullanıcı Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Araştırma Makalesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12 (1):1-8
- Erdönmez, M. E. ve Akı, A., 2005. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi e- Dergisi, 1(1), 67-87.
- Ertaş, D.G., 2007. Yapısal Özelliklerin Endüstri Ürünleri Tasarımına Etkileri, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Ertaş, D.G. ve Bayazıt, N., 2004. Strüktür ve Malzeme Özelliklerinin Endüstriyel Ürün Tasarımına Etkisi, 2. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi, TMMOB Mimarlar Odası Organizasyonu, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gürel, Ö., 2018. Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliğine Katkısı: "Hopa Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Göncü, N., 2007. Kent Öğelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Güner, A., Vural, M. ve Sorkun, K., 1987. Rize Florası, Vejetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, TÜBİTAK Projesi Raporu. Proje No: TBAG- 650, Ankara.
- Güner, E., 2015. Kent Kimliği İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyaları: Sultanahmet Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsu, H., 1988. Yerel Yönetim Ve Kentsel Çevrede Mekan Düzenlemesi Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Haznedar, K., 2022. COVID-19 Sürecinde Yerel Halkın Yeşil Alan Kullanımı Ve Gereksinimi Üzerine Bir Araştırma: Rize İli Fındıklı İlçesi, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- İlgar, E., 2008. Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Karaaslan, Ç., 2010. Tarihi Kentlerde Kimliksizleşme Sorunu Ve Bir Çözüm Yolu Olarak Kentsel Canlandırma Projeleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, E., 2007. Kentleşme Ve Kentlileşme, Okutan yayıncılık, İstanbul, s: 8-10,
- Kayalar, J., 2006. Kent Ve Meydan Olgusu -Yeniden Canlandırma Sürecinde Karşılaştırmalı Bir İrdeleme (Trafalgar Meydanı Ve Eminönü Meydanı), Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılınçaslan, T., 1995. Kentsel Ulaşım Mekanları ve Çevre Kalitesini Etkileyen Fiziksel Öğeler, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İstanbul Teknik Üniversitesi Uygur Merkezi, İstanbul.
- Kır, İ., 2009. Kent Meydanlarının Kent Kimliği Üzerine Etkileri; İzmir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Koday, Z. ve Erhan, K., 2013. Rize ilinin idari coğrafya analizi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (50), 39-54.
- Korgavuş, B., 2012. Sosyo-Ekonomik ve Doğal Çevre Faktörlerinin Kültürel Peyzaja Etkileri: Rize Merkez İlçesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Kuşkun, P. ve Yılmaz, H., 2003. Erzurum Kent Bütününde Donatı Elemanlarının Kullanımı Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 34(4).
- Külekçi, E.A., ve Irmak, M.A., 2019. Kent parklarında kullanılan donatı elemanlarının estetik ve fonksiyonel açıdan yeterlilikleri; Erzurum Kenti Örneği, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(2), 1144-1155.
- Lynch, K., 1960. The Image of The City, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 194p.
- Lynch, K., 1981. A Theory of Good City Form, Cambridge, MIT Press
- Lynch, K., 2010, Kent İmgesi, İ. Başaran (Çev.), İstanbul: Türkiye iş bankası kültür yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 1960).
- MGM, 2022. Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=RIZE> (08.09.2022).

- Mumcu, S., Yılmaz, S. ve Düzenli, T., 2017. Açık Mekanlardaki Oturma Donatılarının ve Yerlerinin Tasarımına İlişkin Faktörler, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt:7, ss:1-16.
- Mumford, L., 1961. The City in History: Its Origins, its Transformations and its Prospects, Harcourt, Brace and World Inc., New York.
- Najafidashtape, A., 2018. Ulaşım Aktarma Merkezlerinde Akıllı Kent Mobilyaları, Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 3(1), (63-74).
- Nasar, J. L., 1997. New developments in aesthetics for urban design, In Toward the integration of theory, methods, research, and utilization (pp. 149-193). Springer, Boston, MA.
- National Association of City Transportation Officials, 2012. Transit Street Design Guide, National Association of City Transportation Officials, ISBN: 9781610917490, New York.
- Ocakçı, M. 1993. Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları, İstanbul.
- Ocakçı, M. ve Southworth M., 1995. Elements of Urban Identity: The Case of the Beykoz District of İstanbul, IURD, Working Paper 650, University of California, Berkeley.
- Özdemir, D. K., 2016. Kent Kimliğinin Sürdürülebilirliği İçin Peyzaj Yönetim Anlayışının Geliştirilmesi: Bartın-Amasra Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Özdeş, G., 1972. Şehirciliğe Giriş ve Toplum Ölçeği, İTÜ Matbaası, İstanbul.
- Özer, S., Aklıbaşında, M., Zengin, M., 2010. Erzurum Kenti Örneğinde Kullanılan Kuşatma Elemanlarının Kent İmajı Üzerindeki Etkileri. Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 7(2), 123-130.
- Özgeriş, M., 2018. Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Dokusu Yönünden Değerlendirilmesi: Erzurum İli Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 561-574.
- Öztürk, K., 1991. Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi-İletişim Estetiği, Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 69-73.
- Öztürk, S., Işınkaralar, Ö., Çiçek, E., Vural, Ö., Meydan, K., 2020. Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Kimliği Açısından Değerlendirilmesi: Safranbolu Örneği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research, 69 (13), 667-677.

- Rapoport, A., 1989. Hosing, Culture and Design, Foreword; University of Pensylvania Pres, Philadelphia.
- Sağlık A., Sağlık E., Kelkit A., 2014. Kentsel Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi: Çanakkale Kent Merkezi Örneği. 1. Uluslararası Kentsel Planlama-Mimarlık-Tasarım Kongresi, Kocaeli, Türkiye, 1023–1035.
- Sağlık, A., Kartal, F., Şenkuş, D., ve Özcan, Ç.B., 2021. Kent Kimliğinde Peyzaj Donatı Elemanlarının Önemi Çanakkale Çarşı Caddesi Örneği, Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi Araştırma makalesi, 6(1), 125-140.
- Sağocak, M.D., 2005. Ergonomik Tasarımda Renk, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6(1), 77-83.
- Sağsöz, A. ve Al, S., 2013. Kent İçinde Bir Yapı, Yapı İçinde Bir Kent, Sanat Tarihi Dergisi Cilt/Volume: XXII, Sayı/Number:2
- Semerci, F., 2008. Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seydioğulları, H. S., 2018. Kent Kimliğinin Kent Meydanlarına Yansıması: Alanya İskele-Rıhtım Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Siu, KWM., 2005. Pleasurable Products: Public Space Furniture with Userfitness, Journal of Engineering Desing, 16(6): 545-555.
- Şahin, B. E. ve Arslan, T. V., 2015. Kamusal Ve Özel-Kamusal Mekânlarda Kullanıcı Tercihleri Açısından Bir İnceleme, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(36).
- Şatır, S., 2001. Ürün Tasarımı Bakış Açısı ile Kent Mobilyaları Sınıflandırılması, 1.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, s:183-187.
- Şavklı, F. ve Yılmaz, T., 2013. Kent Meydanı Kullanım Nedenlerinin Antalya Cumhuriyet Meydanı Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 14: 138-142.
- Şişman, E.E. ve Yetim, L., 2004. Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 5(1), 43-51.
- Taylor, N., 1999. The Elements of Townscape and the Art of Urban Design, Journal of Urban Design, 4(2): 195-209.

Tokmak, P. T., 2015. Çevresel İmgelerin Kent Kimliğine Etkisi: Müftü Deresi - Kurtuluş Meydanı Aksı Örneği (Mersin), Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Topal, A. K., 2004. Kavramsal Olarak Kent Nedir Ve Türkiye’de Kent Neresidir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6 (1), s:276-294.

Uçkaç, L., 2006. Kentsel Tasarımın Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Keçiören Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uludağ, K., 1990. Kent Mobilyalarında Seramiğin Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

URL-1. <https://www.pinterest.co.uk/pin/61713457371690925/> (20 Aralık 2021).

URL-2. <https://www.gezilesiye.com/mardinde-gezilecek-en-guzel-10-yer.html> (20 Aralık 2021).

URL-3. <https://www.duvargiydir.com/manzarali-duvar-kagidi-ev-dekorasyon-bodrum-evleri> (3 Ağustos 2021).

URL-4. <https://www.outdoorhaber.com/haberler/pamukkale-giris-ucreti> (20 Aralık 2019).

URL-5. <https://www.airpano.com/360video/Video-New-York-2015/> (20 Aralık 2019).

URL-6. <https://www.milligazete.com.tr/haber/2994101/taksim-meydani-yeniden-duzenlenecek-mimari-yarismasi-yapilacak> (20 Aralık 2019).

URL-7. <https://turizim.platinum.webdeneme.com/pisa-kulesi-italya/p/1331> (20 Aralık 2019).

URL-8. <https://pxhere.com/tr/photo/1058219> (20 Aralık 2019).

URL-9. <https://www.maturetimes.co.uk/free-bus-passes-for-older-and-disabled-people-protected-for-the-future/> (3 Ağustos 2021).

URL-10. https://en.wikipedia.org/wiki/Milestone#mediaviewer%20File:Geira_Milha_XX_IX_caminho.jpg (1 Ağustos 2021).

URL-11. https://www.goodreads.com/author_blog_posts/7054472-lighting-london-street-a-short-history (1 Ocak 2020).

URL-12. <https://www.architecturendesign.net/35-amazing-landscape-design-that-you-would-love-to-have-in-your-city/> (1 Ağustos 2021).

URL-13. <https://tr.pinterest.com/pin/470204017347250593/> (1 Ağustos 2021).

- URL-14. <https://www.behance.net/gallery/37732599/Brave-Festival-2015> (1 Ağustos 2021).
- URL-15. <https://www.pinterest.at/pin/234609461808338727/?hcb=1&fbclid=IwAR2NF20-SeSKzcSdj0dHmGMpfW8y0YxT2pGWDIgwovoKcI5htjICSOWwUrs> (1 Ağustos 2021).
- URL-16. <https://www.architonic.com/en/product/luxxbox-buzz-bike-bench-with-base/1402733> (22 Ağustos 2021).
- URL-17. <https://inhabitat.com/pop-up-green-park-invades-the-city-of-lima-peru/> (1 Ağustos 2021).
- Uzun, G., 1998. Peyzaj Mimarlığında Temel Tasarım, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yardımcı Ders Kitabı, No:9, Adana.
- Üçok, M., 2019. Çayeli İlçesi Kentsel Alan Kullanım Değişimlerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Velioğlu, A. ve Tavşan, C. 1995. Değişen Kültürel Çevre Ve Mimari Mekanlara Yansıması”, 2. Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu, “Post-Urbanism Ve Kentsel Tasarım 1992, MSÜ, İstanbul.
- Wirth, L., 1938. Urbanism As A Way Of Life, American Journal Of Sociology, Cilt. XLIV, s:1–24.
- Yavuz, N. ve Zavalı, Y.S., 2015. Postmodern Dönemde Kimliğin Belirleyicisi Olarak Tüketim (Tüketilmiş Kimlikler), Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 4(4); 126-152, ISSN: 2147-0626.
- Yeung, H.W.C ve Savage, R.V., 1996. Urban Imagery and the Main Street of the Notion: The Legibility of Orchard Road in the Eyes of Singaporeans, Urban Studies, 33 (3), 473 - 494.
- Yıldırım, E., 2004. İstanbul’da Kent Mobilyalarının Değerlendirilmesi “Sultanahmet Meydanı Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, C., 2011. Antalya Kenti İçindeki Parklarda Yer Alan Donatı Elemanlarının Estetik Ve Fonksiyon Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 132s.
- Yıldızcı, A., 2001. Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul’daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi, I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, İstanbul, s:29-34.

Yücel, G.F., 2006. Kamusal Açık Mekânlarda Donatı Elemanlarının Kullanımı, Ege Mimarlık Dergisi, ss.4-59. Tekeli, İ. 1991, Kent Planlaması Konuşmaları, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.

Zülfikar, C., 1998. Kent Mobilyalarının Kullanım İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.

EK-1. ANKET FORMU

RİZE KENT MERKEZİNDE BULUNAN KENTSEL DONATI ELEMANLARININ KULLANICI MEMNUNİYETİNİ BELİRLEMEK İÇİN HAZIRLANAN ANKET FORMU

Bu anket çalışması Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında yapılan yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Anket çalışmasının amacı; Rize kent merkezinde (meydan ve sokaklarda) bulunan kentsel donatı elemanlarının (Oturma bankları, örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, çiçek kasaları, tabela vb.) yeterlilik düzeylerini belirlemek ve Rize kent kimliğini yansıtır yansıtmadığını araştırmaktır. Ankete zaman ayıran tüm katılımcılara teşekkür ederim.

KULLANICI ANKET SORULARI

1. Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

2. Yaş aralığınız?

() 0-14 () 15-20 () 21-35 () 36-49 () 50-64 () 64+

3. Eğitim durumunuz?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü

4. Mesleğiniz?

() Öğrenci () İşsiz () Ev hanımı () Emekli () İşçi
() Serbest meslek () Mimar-Mühendis
() Memur () Öğretmen

5. Ne kadar zamandır Rize’de yaşıyorsunuz?

() 0-5yıl () 6-10yıl () 11-15yıl () 16-20yıl () 20+ yıl

6. Kent merkezinde bulunan Meydan, Meydan Parkı, Ana Cadde ve Kuyumcular Sokağı’na ne kadar mesafede yaşıyorsunuz ya da çalışıyorsunuz?

() 0-500 m mesafede () 500-1 km mesafede () 1-1.5 km mesafede () 1.5-2 km mesafede () 2 km den daha uzakta

7. Size göre Rize nasıl bir kentsel karakter göstermektedir?

() Tarım kentidir () Turizm kentidir () Liman kentidir
() Kültür kentidir () Sanayi kentidir
() Üniversite kentidir () Diğer(Belirtiniz).....

8. Rize kent merkezinde aklınıza ilk gelen yer neresidir?
☐ Ziraat Botanik Çay Bahçesi
☐ Rize Meydanı (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)
☐ Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)
☐ Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı) ☐ Diğer (.....)
9. Kent merkezine nasıl ulaşıyorsunuz?
☐ Toplu taşıma aracı ile ☐ Özel araç ile ☐ Bisiklet ile ☐ Yaya olarak
10. Kent merkezine geliş amacınız nedir?
☐ Kent merkezinde oturuyorum
☐ Kent merkezinde bulunan ve yeşil alanlarda vakit geçirmek için
☐ İş yerim orda olduğu için
☐ Yeme-içme-alışveriş
☐ Arkadaşlarla buluşma-vakit geçirme
11. Kent merkezinde bulunan alanlara gelme sıklığınız nedir?
☐ Her gün ☐ İki haftada bir ya da birkaç kere ☐ Yılda bir ya da birkaç kere
☐ Haftada bir kere ☐ Ayda bir ya da birkaç kere ☐ Hiç
12. Kent merkezinde bulunan alanlardan en yoğun kullanılan (insan yoğunluğu en fazla olan) yer neresidir?
☐ Rize Meydanı (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)
☐ Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)
☐ Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)
☐ Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)
13. Kent merkezindeki alanların açık mekân kullanımında kaldırım işgali düzeyi fazla olan alanı işaretleyiniz
☐ Rize Meydanı (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)
☐ Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)
☐ Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)
☐ Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)
14. Rize kent kimliğini yansıtan donatıların (Oturma bankları, aydınlatma elemanları, plastik objeler/ heykeller vb.) en çok olduğu alanı işaretleyiniz
☐ Rize Meydanı (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)
☐ Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)
☐ Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)
☐ Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)
15. Kent dokusundaki açık yeşil alanların en çok olduğu alanı işaretleyiniz
☐ Rize Meydanı (15 Temmuz Demokrasi ve Cumhuriyet Meydanı)
☐ Meydan Parkı (Tuzcuoğlu Memişağa Parkı)
☐ Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.)
☐ Kuyumcular Sokağı (Tarihi Rize Çarşısı)

16. Kent merkezinde bulunan alanlar akşam geç saatlerde kullanımlar için güvenli midir?
()Evet ()Hayır

17. Aşağıdaki yer alan donatı elemanlarını “Rize Kent Merkezi” nde yeterli olup olmadıklarına ilişkin 1 ile 5 arasında derecelendiriniz

- 1= Yok
2= Var ama yeterli değil
3= Kararsızım
4= Var kısmen yeterli
5= Var yeterli

DONATI 1- Oturma elemanları (bank vs.)

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 2- Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, bitki aydınlatıcıları, led, vb.)

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 3- Bitki/ çiçek kasaları

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 4- İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 5- Çöp kutuları

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 6- Üst örtü elemanları (durak, gölgelik, pergola vb.)

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 7- Su öğeleri (süs havuzu, çeşme vb.)

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 8- Toplu taşıma durakları

Yok 1 5 Var Yeterli

DONATI 9- Sanatsal objeler/heykeller

Yok 1 5 Var Yeterli

18. Aşağıda verilen ifadelerde kent merkezinde bulunan Rize Meydanı, Meydan Parkı(Tuzcuoğlu Memişağa Parkı), Ana Cadde (Cumhuriyet ve Atatürk Cad.) ve Kuyumcular Sokağı(Tarihi Rize Çarşısı)’na ilişkin değerlendirmeleri yapınız.

Aşağıda yer alan maddeleri 1 ile 5 arasında derecelendiriniz

1= Hiç Katılmıyorum

2= Katılmıyorum

3= Kararsızım

4= Katılıyorum

5= Kesinlikle Katılıyorum

Madde 1- “Rize Meydanı”ndaki bitki kasalarının büyüklükleri ve sayıları yeterlidir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 2- “Rize Meydanı”nda bulunan beton zemin döşemesi oldukça fazladır

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 3- “Meydan Parkı”ndaki yeşil alan miktarı yeterli düzeydedir.

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 4- “Meydan Parkı”nda bulunan oyun ekipmanları ihtiyacı karşılamaktadır.

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 5- Ana caddelerdeki yeşil alan miktarı yeterlidir.

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 6- Cadde boyu kullanılan aydınlatma birimleri ve çöp kutularının miktarı yeterlidir.

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 7- “Ana Cadde” ve “Kuyumcular Sokağı” boyunca bina cephelerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 8- “Kuyumcular Sokağı”ndaki döşeme malzemeleri bakımsızdır ve kullanıma uygun değildir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 9- Kuyumcular Sokağı’nın aydınlatma elemanları yetersizdir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Aşağıda verilen ifadeleri de “Rize Kent Merkezi” 'ne ilişkin genel değerlendirme yaparak 1 ile 5 arasında derecelendiriniz.

- 1= Hiç Katılmıyorum
- 2= Katılmıyorum
- 3= Kararsızım
- 4= Katılıyorum
- 5= Kesinlikle Katılıyorum

Madde 10- Kent merkezindeki donatılar (Oturma bankları, örtü elemanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, çiçek kasaları, tabela vb.) estetikdir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 11- Kent merkezindeki donatı elemanlarında doğal malzeme kullanımı yetersizdir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 12- Kent merkezindeki donatı elemanları, malzeme bakımından çevresiyle uyumludur

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 13- Kent merkezindeki zemin döşemeleri, görme yetersizliği olan bireyler için yönlendirici özelliktedir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 14- Kent merkezinde bulunan donatıların ölçü/oran dengesi uyumludur

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

Madde 15- Kent merkezindeki donatılar ergonomik (kullanımı kolay olan) bir özelliğe sahiptir

Hiç Katılmıyorum 1 5 Kesinlikle Katılıyorum

19. Kullanım açısından Rize kent merkezinde bulunan donatı elemanlarından hangilerini beğendiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- () Oturma elemanları (bank vs.)
- () Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, bitki aydınlatıcıları, led, vb.)
- () Bitki/ çiçek kasaları
- () İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
- () Çöp kutuları
- () Üst örtü elemanları (durak, gölgelik, pergola vb.)
- () Su öğeleri (süs havuzu, çeşme vb.)
- () Toplu taşıma durakları
- () Sanatsal objeler/heykeller
- () Diğer

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı Soyadı: Nazime EKİNCİ

EĞİTİM:

Derece

Lise: Ahmet Hamdi-Nurzan İshakoğlu Anadolu Lisesi
Lisans: Karadeniz Teknik Üniversitesi

Bitirme Yılı

2012
2016

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl

2016 - 2018
2021 - 2022

Kurum Görevi

Ri-Yapı İnşaat \ Mimarlık Mühendislik
Cengiz&ASL İnşaat \ Mimarlık Mühendislik

YABANCI DİLLER:

İngilizce – Orta Seviye

YAYINLAR